

ISSN 1857-0976

ANALE ȘTIINȚIFICE

ale Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova

Științe juridice

Nr. 2

Chișinău, 2015

Aprobate și recomandate spre editare de Senatul Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Colegiul de redacție:

Redactor-șef: dr. **Iurie Larii**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Redactor-șef adjunct: dr. **Radion Cojocaru**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Membri:

dr. hab. **Gheorghe Costachi**, prof. univ., Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

dr. hab. **Gheorghe Gladchi**, prof. univ., Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare

dr. **Mihail David**, vicepreședinte IPA România, prodecan al Facultății de Drept și Administrație Publică a Universității „Spiru Haret”, Constanța, România

dr. **Iurie Odagiu**, conferențiar universitar, prim-prorector pentru studii al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Tudor Osoianu**, conf. univ., Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

dr. **Veaceslav Ursu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Ștefan Belecciu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Igor Bantuș**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Veaceslav Grati**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Marian Gherman**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Pînzari**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Oleg Casiadi**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Pareniuc**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Igor Trofimov**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Zosim**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Vasile Florea**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Valeriu Nour**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Serghei Mafta**, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Ruslan Condrat, master în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Articolele au fost recenzate

Responsabilitatea pentru conținutul științific al articolelor revine autorilor

© Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova

CUPRINS

Științe juridice

Ștefan BELECȚIU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Ion COJOCARU, <i>doctorand la Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Necesitatea, rolul, scopul și motivația controlului legalității actelor și faptelor administrative.....	10
Oleg CASIADI, <i>doctor în filosofie, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Științe manageriale și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Valeriu HARABARA, <i>lector universitar la Catedra „Științe manageriale și socio-umane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în istorie, doctorand</i>	
Statutul etnicilor greci în Imperiul Rus la sf. sec. al XVIII-lea.....	14
Valentin CHIRIȚA, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Andrei CAZACICOV, <i>master în drept, asistent universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Răspunderea penală atenuată pentru coruperea pasivă în legislația Republicii Moldova și cea a altor state.....	20
Serghei MAFTEA, <i>doctor în matematică, lector universitar al Catedrei „Activitatea specială de investigații” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Phishing-ul ca metodă de fraudă on-line.....	29
Cornel OSADCII, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Viziuni conceptuale privind individualizarea executării pedepsei cu închisoarea.....	37
Constantin RUSNAC, <i>doctor în drept, lector al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Anatol ANDRONACHE <i>lector superior al Catedrei „Științe penale”, a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i>	
Separatismul ca formulă a libertății.....	42

Oleg RUSU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Instrumente juridice și dimensiuni de monitorizare a respectării drepturilor condamnaților în penitenciare.....	45
Alexandru ZOSIM, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Elemente de drept penal comparat referitoare la pedepsele penale care îmbină elemente ale detențiunii penitenciare cu libertatea.....	50
Grigore ARDELEAN, <i>lector universitar al Catedrei „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand</i>	
Studiu privind impactul politicilor de mediu asupra calității reglementărilor în domeniul reparării prejudiciului ecologic.....	55
Olesea CREȚU, <i>lector superior universitar al Catedrei „ Științe penale”, a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i>	
Aspecte teoretico-practice privind reținerea în flagrant.....	61
Olga DOBĂ, <i>asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”, a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI master în drept, doctorandă,</i>	
Fenomenul sărăciei – factorul principal în fragilitatea drepturilor omului la etapa actuală.....	65
Alexandru DRĂGULEAN, <i>master în drept</i>	
Sergiu NESTOR, <i>lector superior universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare”, a MAI master în drept, doctorand</i>	
Coordonatele psihologice ale activității de urmărire penală în procesul de audiere a bănuitului, învinuitului, inculpatului.....	68
Aliona GUMENCO, <i>asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI master în drept, doctorandă</i>	
Restricțiile libertății de exprimare.....	74
Vitalie IONAȘCU, <i>lector superior universitar la Catedra „Științe polițienești și socio umane”, a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand</i>	
Olga POSTOVAN, <i>asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i>	
Considerații privind subiectul infracțiunii prevăzute la art. 2011 Cod penal al Republicii Moldova „Violență în familie”	76

Н.Н. ЛЕВАНДОВСКИЙ, <i>Магистр права, докторант</i> <i>Академии полиции им. Штефана чел Маре.</i>	
Особенности тактики процессуальных действий при последующем этапе уголовного преследования преступлений в сфере кредитования.....	82
Alina MARGARINT, <i>asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Premisele migrației și impactul refugiaților în statele europene.....	87
Mariana PAVLENCU, <i>lector universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”,</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i>	
Vitalie COSTIȘANU, <i>procuror în procuratura sect. Ciocana,</i> <i>master în drept</i>	
Integrarea în societate a persoanelor cu dizabilități prin prisma serviciilor sociale.....	90
Sofia PILAT, <i>lector universitar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorandă</i>	
Artiom PILAT, <i>masterand al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Unele aspecte privind evoluția procesului de armonizare a cadrului legislativ al Republicii Moldova cu standardele Uniunii Europene.....	95
Sergiu SÂRBU, <i>lector al Catedrei „Drept privat”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand</i>	
Prevenirea infracțiunilor din domeniul de activitate comercial bancar.....	102
Vitalie TELIPAN, <i>lector universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,</i> <i>doctorand</i>	
Noțiunea de prejudiciu patrimonial și repararea acestuia în urma comiterii accidentului rutier.....	108

CONTENTS

Legal Sciences

Ștefan BELECCIU, <i>PhD in Law, associate professor of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
Ion COJOCARU, <i>PhD student of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
The necessity, role, purpose and motivation of controlling the legality of administrative acts and facts.....	10
Oleg CASIADI, <i>PhD in philosophy, associate professor, Head of the “Managerial and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
Valeriu HARABARA, <i>University lecturer of the “Managerial and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in History, PhD student</i>	
Status of ethnic Greeks in the Russian Empire in the late eighteenth century.....	14
Valentin CHIRIȚA, <i>PhD in Law, associate professor of the „Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
Andrei CAZACICOV, <i>Master in Law, university assistant of the „Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
Attenuated criminal liability for passive corruption in the legislation of the Republic of Moldova and that of other states.....	20
Serghei MAFTEA, <i>PhD in Mathematics, university lecturer of the „Special investigation activity” of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
Phishing as a method of online fraud.....	29
Cornel OSADCII, <i>PhD in Law, associate professor of the „Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
Conceptual visions on individualization of the prison sentence execution.....	37
Constantin RUSNAC, <i>PhD in Law, lecturer of the „Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
Anatol ANDRONACHE <i>Senior lecturer of the „Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law</i>	
Separatism as the formula of freedom.....	42

Oleg RUSU, <i>PhD in Law, associate professor of the „Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
Juridical instruments and monitoring dimensions of compliance the rights of the convicts in penitentiaries.....	45
Alexandru ZOSIM, <i>PhD in Law, associate professor of the „Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
Elements of comparative criminal law relating to criminal penalties that combine elements of prison detention with freedom.....	50
Grigore ARDELEAN, <i>University lecturer of the „Private Law” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, PhD student</i>	
Study on the impact of environmental policies on the quality of regulations in the field of ecological damage repair.....	55
Olesea CREȚU, <i>University senior lecturer of the „Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law</i>	
Theoretical-practical aspects regarding the retention in flagrant.....	61
Olga DOBĂ, <i>University assistant of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law, PhD student</i>	
Poverty phenomenon – the main factor in the fragility of human rights at the present stage.....	65
Alexandru DRĂGULEAN, <i>Master in Law</i>	
Sergiu NESTOR, <i>University senior lecturer of the „Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law, PhD student</i>	
The psychological coordinates of the criminal prosecution activity in the hearing process of the suspect, accused, defendant.....	68
Aliona GUMENCO, <i>University assistant of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law, PhD student</i>	
Restrictions on freedom of expression.....	74
Vitalie IONAȘCU, <i>University senior lecturer of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law, PhD student</i>	
Olga POSTOVAN, <i>University assistant of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law</i>	
Considerations regarding the subject of the offense provided in art. 2011 of the Criminal Code of the Republic of Moldova “Domestic violence”.....	76

N. LEVANDOVSKI, <i>Master in Law, PhD student of the Academy "Stefan cel Mare" of the MIA</i>	
Features of the tactics of procedural actions in the subsequent stage of the criminal prosecution of crimes in the field of crediting.....	82
Alina MARGARINT, <i>University assistant of the "Police and Socio-Human Sciences" Chair of the Academy "Stefan cel Mare" of the MIA</i>	
The premises of migration and the impact of refugees in European states.....	87
Mariana PAVLENCU, <i>University lecturer of the "Police and Socio-Human Sciences" Chair of the Academy "Stefan cel Mare" of the MIA, Master in Law</i>	
Vitalie COSTIȘANU, <i>Prosecutor in the Prosecutor's Office Ciocana sector, Master in Law</i>	
Integration into society of persons with disabilities through the social services.....	90
Sofia PILAT, <i>University lecturer of the „Criminal Procedure and Forensics" Chair of the Academy "Stefan cel Mare" of the MIA, Master in Law, PhD student</i>	
Artiom PILAT, <i>Master student of the Academy "Stefan cel Mare" of the MIA</i>	
Some aspects regarding the evolution of the process of harmonizing the legislative framework of the Republic of Moldova to EU standards.....	95
Sergiu SÂRBU, <i>Lecturer of the „Private Law" Chair of the Academy "Stefan cel Mare" of the MIA, PhD student</i>	
Crime prevention in the field of commercial banking activity.....	102
Vitalie TELIPAN, <i>University lecturer of the "Police and Socio-Human Sciences" Chair of the Academy "Stefan cel Mare" of the MIA, PhD student</i>	
The notion of property damage and its repair after committing the road accident.....	108

**ȘTIINȚE
JURIDICE**

Ștefan BELECCIU,

doctor în drept, conferențiar universitar
al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Ion COJOCARU,

doctorand la Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

NECESITATEA, ROLUL, SCOPUL ȘI MOTIVAȚIA CONTROLULUI LEGALITĂȚII ACTELOR ȘI FAPTELOR ADMINISTRATIVE

Rezumat

Realizarea efectivă a sarcinilor și misiunilor ce revin administrației publice presupune desfășurarea unui amplu proces administrativ, în deplină concordanță cu cerințele și necesitățile societății în cadrul căreia este organizată, îmbrăcând, ca principale activități, organizarea executării și executarea în concret a legii. În acest context, pentru a asigura conformitatea activității organelor administrației publice cu exigențele stabilite de forurile politice, este nevoie de instituirea unui vast și complex control asupra acestei activități.

Cuvinte-cheie: Controlul legalității actelor, fapte administrative, putere politică, societate civilă.

Summary

Effective achievement of tasks and missions of the public administration involves the development of a large administrative process, in full coordination with the requirements and needs of the society in which it is organized, having as main activities, organization of the execution and the concrete execution of the law. In this context, in order to ensure the conformity of the activity of the public administration bodies with the requirements established by the political forums, it is necessary to establish a large and complex control over this activity.

Keywords: Control of legality of acts, administrative acts, political power, civil society.

Introducere. Între puterea politică și societatea civilă pe care o deservește, administrația publică, ca activitate indispensabilă în procesul realizării valorilor politice, are menirea de a realiza anumite valori politice pentru satisfacerea necesităților societății, fiind din această cauză o activitate subordonată acestor valori. Realizarea efectivă a sarcinilor și misiunilor ce revin administrației publice presupune desfășurarea unui amplu proces administrativ, în deplină concordanță cu cerințele și necesitățile societății în cadrul căreia este organizată, îmbrăcând ca principale activități, organizarea executării și executarea în concret a legii. În acest context, pentru a asigura conformitatea activității organelor administrației publice cu exigențele stabilite de forurile politice, este nevoie de instituirea unui vast și complex control asupra acestei activități¹.

¹ Alexandru Negoită, „Dreptul administrativ și știința administrației”, Editura Athenaeum, București, 1991, p. 203.

Rezultatele obținute și discuții. În condițiile unui stat democratic, în cadrul unei societăți care încearcă edificarea statului de drept, crește importanța respectării principiilor legalității, separației puterilor, responsabilității etc. În cadrul unui veritabil stat de drept (care se pretinde a fi Republica Moldova, potrivit art. 1 din Constituție), administrația trebuie să respecte normele de drept la fel ca și particularii. Raporturile dintre aceștia sunt supuse aceluiași exigențe de legalitate ca și raporturile dintre doi particulari. După cum o persoană particulară își poate apăra drepturile încălcate de un alt particular, cei administrați pot să se apere la fel în cazul încălcării drepturilor lor de către administrație².

Analizând activitatea desfășurată de autoritățile administrației publice pentru organizarea realizării și realizarea în concret a legii și a celorlalte acte bazate pe aceasta, subliniem

² Maria Orlov, „Curs de contencios administrativ”, Editura Elena – V.I., Chișinău, 2009, p. 50.

caracterul deosebit de complex al acestei activități, care cuprinde toate sectoarele vieții, la toate nivelele. Odată ce forma principală de activitate a autorităților administrative o constituie actul administrativ, faptele și operațiunile tehnico-administrative, controlul se va exercita primordial asupra acestora.

După cum apreciază prof. D.A. Tofan, controlul este un barometru care indică modul în care acționează cel chemat să aplice decizia, precum și gradul în care decizia corespunde scopului pentru care a fost emisă³. În opinia prof. I. Iovănaș, pârghiile de control trebuie să reprezinte modalități prin care să se constate modul de executare a unor activități, de transpunere în practică a unor acte normative, rezultatele aplicării actului decizional, pozitive sau negative, în egală măsură. Iar în funcție de aceste constatări trebuie realizată o analiză obiectivă pentru a stabili măsurile necesare pentru îmbunătățirea activității⁴.

Practica demonstrează clar obligativitatea controlului de a însuma două laturi foarte importante: legalitatea și oportunitatea, precum și necesitatea de a se integra omogen în activitatea de conducere; să devină factorul principal de reflectare a realității modului de executare a deciziei administrative; să determine, în ultimă instanță, noile decizii administrative ce se impun a fi luate, să modifice pe cele existente⁵.

Așadar, necesitatea instituirii controlului asupra sistemului global al administrației publice rezidă, în principal, în însăși rațiunea organizării și funcționării acesteia în cadrul statului, și anume din misiunea de realizare în concret a valorilor politice exprimate în lege.⁶ Însăși subordonarea administrației pu-

blice față de puterea politică care îi prescrie conduita și îi stabilește scopurile, îi furnizează mijloacele necesare și adecvate, determină intervenția unor forme de control din partea respectivelor autorități publice.

Susținem părerea prof. M. Preda, care intenționat propune cercetarea rolului controlului în strânsă concordanță cu scopul controlului; și anume constă în a preveni erorile în aplicarea deciziilor, a le înlătura când acestea există, a asigura îmbunătățirea permanentă a activității, pentru ca aceasta să corespundă cât mai bine nevoilor sociale într-o etapă dată. În aceeași ordine de idei se expune prof. I. Alexandru⁷: „Activitatea de control constituie un complex investit să opereze verificarea și adaptarea măsurilor ce se impun nu numai pentru verificarea legalității, ci și spre obținerea unei activități optime a autorităților publice”.

Relevanța rolului crește în măsura în care se reușește o mai bună concordanță a activităților acestor autorități cu cerințele și obiectivele sociale exprimate de legi, a căror realizare este pusă în sarcina autorităților administrației publice. Prin control se asigură unitatea de scop și acțiune în întregul sistem al administrației publice, și în final executarea întocmai a legii⁸.

Individualizarea acestor forme de control asupra actelor administrative și în general asupra structurii de ansamblu a administrației publice derivă din localizarea și rolul acestora în cadrul statului, respectiv din poziția sa intermediară între autoritățile puterii legislative, ale celei executive și populație, ale cărei nevoi trebuie satisfăcute, nevoi de diferită natură și importanță, cu a căror satisfacere sunt preocupate serviciile publice, uzitând de mijloacele și tehnicile care le stau legal la dispoziție.

În opinia juriștilor francezi, scopul unic al controlului administrativ este o bună activitate a administrației. Motivația controlului însă poate fi diferită în funcție de regimul po-

³ Dana Apostol Tofan „Drept administrativ”, vol. II, Editura All Beck, București, 2004, p. 266.

⁴ Ilie Iovănaș, „Drept Administrativ”, vol. II, Editura Servo-Sat, Arad, 1997, p.95 și urm.

⁵ Ioan Alexandru, „Administrația publică. Teorii. Realități. Perspective”, Editura Lumina Lex, București, 1999, p.510, citând pe R.J.S. Baker „Administrative Theory and Public Administration”, Hutchinson, University Library, London, 1972.

⁶ Corneliu Manda, „Drept administrativ”, Tratat elementar, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 2002, p. 293.

⁷ Ioan Alexandru, „Administrația publică. Teorii. Realități. Perspective”, Editura Lumina Lex, București, 1999, p.511.

⁸ Mircea Preda, „Drept administrativ”, Partea generală, ediție revăzută și actualizată, Editura Lumina Lex, București, 2002, p.226.

litic și forma de guvernământ al statului. Pentru statele cu regim politic democratic, această motivație poate consta într-o bună activitate a administrației pentru protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale particularilor. Pentru statele cu regim politic nedemocratic, motivația controlului administrativ se axează pe supremația aparatului de stat, pe năzuința puterii politice de a conserva și a perpetua puterea⁹.

Prof. L. Duguit face deosebire între legalitate din punct de vedere material și din punct de vedere formal. Principiul legalității, din punct de vedere material, ar însemna că toate dispozițiile pe care le ia statul, trebuie să fie date pe cale generală și impersonală, iar dispozițiile ulterioare trebuie să fie conforme cu cele anterioare emise în aceleași condiții (generale și impersonale). Din punct de vedere formal, principiul legalității este analizat prin prisma organului de la care emană actul administrativ. Conform acestui principiu, orice dispoziție cu prevederi generale trebuie să emane de la un organ anumit, altul decât acela care acționează pe cale individuală¹⁰.

Unii autori, vorbesc despre elementele componente ale controlului¹¹, din care fac parte: baza de referință a controlului, obiectul controlului și operațiunile de control propriu-zise.

În „baza de referință” sunt incluse acele elemente care trebuie urmărite în cadrul controlului, de exemplu: obiectivele pe care trebuie să le realizeze diferite autorități ale administrației publice, elementele privitoare la mijloacele folosite pentru atingerea obiectivelor propuse (folosirea personalului, a mijloacelor materiale și a celor financiare ce stau la îndemâna autorităților administrației publice), procedee utilizate pentru realizarea obiectivelor propuse, reglementările prohibitive sau onerative (date de obicei sub forma actelor nor-

⁹ Pierre Sandevour, „Le controle de l' action administrative en France”, Cooperation technique française, 1994, p. 1. citat de Maria Orlov, „Curs de contencios administrativ”, Editura Elena – V.I., Chișinău, 2009, p. 51.

¹⁰ Léon Duguit, „Traite de droit constitutionnel”, vol II, Paris, 1923, p. 151-152.

¹¹ Alexandru Negoită, „Drept administrativ și știința administrației”, Editura Atheneum, București, 1991, p. 191 și urm.

mative sau a actelor administrative de autoritate) elaborate/ emise, și de care sunt ținute activitățile autorităților publice.

Obiectul controlului este circumscris totalității mijloacelor umane, materiale, financiare, precum și mijloacelor și procedeele folosite de organele administrației publice pentru exercitarea atribuțiilor cu care sunt investite prin lege. Mijloacele materiale și financiare sunt supuse controlului atât sub aspectul existenței lor, cât și al felului în care sunt folosite; la fel și personalul este supus controlului, care poate fi apreciat atât din punctul de vedere al însușirilor profesionale pe care trebuie să le aibă, cât și al modului în care este folosit pentru realizarea sarcinilor administrației publice¹².

Prof. M. Orlov sintetizează nu obiectul, ci obiectivele pe care trebuie să le urmărească controlul¹³:

- respectarea legii în activitatea autorităților administrației publice. Realizarea competenței unui organ al administrației publice presupune ca esență transpunerea în practică a dispozițiilor legii, sau, după caz, prestarea diverselor servicii publice în limitele permise de lege;

- verificarea mijloacelor folosite pentru realizarea scopului legii. Mijloacele materiale și financiare sunt supuse controlului atât sub aspectul existenței lor, cât și al felului în care au fost folosite;

- constatarea rezultatelor pozitive și a abaterilor de la normele prescrise. În constatarea rezultatelor trebuie să se pună un accent deosebit pe desprinderea cauzelor și condițiilor care au determinat neajunsurile depistate, în caz contrar ele se vor repeta;

- stabilirea măsurilor pentru înlăturarea deficiențelor evidente ca o condiție necesară a îmbunătățirii activității administrative.

În ce privește al treilea element al controlului – operațiunile de control propriu-zise – acesta are în vedere conformitatea obiectu-

¹² Mircea Preda, „Drept administrativ”, Partea generală, ediție revăzută și actualizată, Editura Lumina Lex, București, 2002, p. 227.

¹³ Maria Orlov, „Curs de contencios administrativ”, Editura Elena – V.I., Chișinău, 2009, p. 62.

lui controlului cu elementele cuprinse în baza de referință a acestuia. Din această perspectivă, unele acțiuni de control sunt foarte simple (de exemplu, controlul existenței în gestiune a unor bunuri), în timp ce controlul legalității actelor administrative este o activitate mai complexă, întrucât presupune cunoașterea reglementărilor legale privitoare la activitatea controlată, particularitățile specifice organului controlat etc. Și mai complexă este activitatea de control al oportunității actelor administrative, întrucât aprecierea organului de control trebuie să aibă în vedere elemente cum sunt rentabilitatea, eficiența, funcționalitatea, operativitatea etc.

Indiferent de gradul de complexitate al operațiunilor de control, ce depind în ultimă instanță de elementele din baza de referință, de libertatea de apreciere și tehnicitatea autorului controlului, acestea presupun existența a cel puțin două subiecte: subiectul activ (care efectuează controlul) și subiectul pasiv (cel controlat). Anume acțiunea subiectului activ asupra celui pasiv are ca obiect general în cadrul controlului verificarea legalității, inclusiv pe considerente de oportunitate, a întregii activități desfășurate de cel controlat¹⁴.

Dacă ne-am imagina un sistem de administrație publică ideală, în cadrul acestuia acțiunea controlului administrativ ar da satisfacție, rezumându-se la a constata doar că totul decurge normal, însă, în planul realității, este imposibil să admitem absența unei supervizări a activității administrative, întrucât diferențele dintre măsurile luate și sistemul de referință sunt pronunțate¹⁵. Cerința intervenției controlului asupra structurii de administrație publică este cu atât mai pregnantă în raport cu imperativul asigurării unității și coerenței acestuia, activitatea de control incluzând în mod firesc și îndrumarea, orientarea și corectarea acțiunii organelor administrației publice în vederea realizării politicii de stat¹⁶.

Așadar, controlul ca fenomen semnificativ al activității administrative are menirea de a măsura rezultatele acțiunii administrative în aplicarea deciziilor politice și de a reprograma activitățile, creând condițiile necesare, determinând o intensificare a realizării acțiunii administrative de natură a asigura îndeplinirea funcțiilor administrației publice.

¹⁴ Antonie Iorgovan, „Drept administrativ. Tratat elementar”, vol. II, Editura Hercules, București, 1993, p. 157.

¹⁵ J. M. Auby, P. Bandet, L. Boutet, H. Buch, „Traite de science administrative”, La Haye, Mouton-Co, Paris, 1984, p. 694.

¹⁶ Alexandru Negoită, „Dreptul administrativ și știința administrației”, Editura Athenaeum, București, 1991, p.205.

Oleg CASIADI,

doctor în filosofie, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Științe manageriale și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Valeriu HARABARA,

lector universitar al Catedra „Științe manageriale și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în istorie, doctorand

STATUTUL ETNICILOR GRECI ÎN IMPERIUL RUS LA SF. SEC. AL XVIII-LEA

Rezumat

Noul context geopolitic creat în Europa la sfârșitul secolului al XVIII-lea a determinat ca în Imperiul Rus grecii să fie priviți prin prisma dogmei expansioniste. Politica dată prevedea crearea unui pilon prorus din reprezentanții etniei grecești pe teritoriul Imperiului Rus, ce urmau să influențeze poziția conașionalilor lor în sud-estul Europei. Pentru a atinge acest scop autoritățile țariste au promovat o politică protecționistă față de greci, fapt ce prevedea înlesniri de ordin fiscal pentru negustorii greci, sau privilegii de ordin politic, ceea ce a permis grecilor să se încadreze în instituțiile politico-militare ale Imperiului. Ca urmare pe teritoriul Imperiului Rus se formează o puternică comunitate greacă care la începutul sec. al XIX-lea reușește să-și păstreze identitatea națională și să promoveze valorile naționale grecești.

Cuvintele-cheie: greci, imperiu, politică, valori.

Summary

New geopolitical context created in Europe in the late eighteenth century determined Russian Empire as Greeks to be viewed through the prism of expansionary dogma. This policy established creation of a pylon of pro-Russian territory of Greek ethnicity on the land of Russian Empire, which were to influence his countrymen position in S-E Europe. To achieve this goal czar's authorities passed a protectionist policy towards Greeks, which provided fiscal facilitations for Greek merchants or political privileges, which allowed the Greeks to frame into political-military institutions of the Empire. As a result on the Russian Empire land was formed a strong Greek community which at the beginning of XIXth century managed to preserve national identity and promoted Greek national values.

Keywords: Greeks, empire, politics, values.

Introducere. Sfârșitul secolului al XVI-II-lea se caracterizează prin intensificarea problemei orientale, determinată de decăderea Imperiului Otoman și crearea unui nou cadru geopolitic pe teritoriul Europei. În acest context autoritățile ruse demarează o nouă politică față de minoritățile etnice din Imperiul Rus. Un loc aparte l-a jucat poziția autorităților ruse față de etnia greacă, poziție care devine un instrument politic în promovarea intereselor imperiale în sud-estul Europei.

Materiale și metode aplicate. În prezentul articol au fost aplicate metode de analiză, definire, statistice, inducție, deducție, cantitative și de observație.

Politica față de comunitatea greacă din Imperiul Rus a fost reflectată în istoriografia sovietică și rusă. De exemplu, istoricul G. Arș consideră că procesul migrației grecilor în Imperiul Rus are o tradiție seculară, evidențind următorii factori ce au influențat acest proces: religia ortodoxă comună, promovarea de că-

tre autoritățile ruse a doctrinei „a treia Romă” ce vehicula succesiunea între țările moscoviți și împărații bizantini, precum și cadrul geopolitic ce s-a accentuat în secolul al XVIII-lea, manifestat prin interesul Rusiei de a domina în bazinul Mării Negre și eliminarea concurentului săi Imperiul Otoman. În acest sens protecția elementului grec constituie un instrument pentru a obține scopul propus [6, p.129].

Cercetătoarea L.E. Semionova accentuează interesul economic al politicii Imperiului Rus în sud-estul Europei, acțiuni determinate de politica valorificării regiunilor de sud ale Rusiei. Un impediment în această privință a fost plecarea țăranilor în alte regiuni, îndeosebi în Principatele dunărene. Ca urmare, autoritățile ruse au întreprins mai multe acțiuni pentru reîntoarcerea țăranilor fugari și colonizarea teritoriilor date cu noi coloniști [13, p. 85-91]. Această poziție a fost manifestată și în articolele Tratatului de Pace de la Cuciuc-Ca-

inargi, prin articolul 1 și 2 se acorda dreptul Rusiei de a căuta și a reîntoarce țărani fugari adăpostiți pe teritoriul Țării Moldovei[10]. De asemenea, era stimulat afluxul noilor coloniști, îndeosebi din Principatele Române, acest proces a fost studiat de cercetătoarea E.I. Drujinina, care ne prezintă și componența etnică a noilor coloniști. Datele prezentate pentru anul 1773 înregistrează un număr de 3174 de coloniști, dintre care 2471 erau moldoveni și valahi, iar 704 erau de alte naționalități, printre care sârbi, bulgari și greci[9]. Deși numărul grecilor era neînsemnat, considerăm că aceste realități politice au contribuit la accentuarea prezenței grecești în regiunile de sud ale Imperiului Rus și creșterea fluxului de migranți greci în deceniile ulterioare. Atragerea noilor coloniști se efectua prin pârghii economice, ce vizau acordarea unei serii de privilegii nou-veniților: dreptul de proprietate ereditară a pământului; scutirea pe o perioadă de prestație (impozit); eliberarea de serviciul militar. În cadrul șirului de privilegii sesizăm o continuitate a căruia început îl regăsim în Planul repartizării proprietății funciare de stat în gubernia Novorusiei, act adoptat la 22 martie 1764, puncte ale căruia au rămas în vigoare și în deceniile viitoare ale secolului al XVIII-lea. Conform acestui document, terenurile arabile se împărțeau în suprafețe de la 26 la 30 de desetine. De aceste terenuri puteau beneficia persoane libere ce deveneau supuși ai Imperiului Rus sau se înrolau în armata rusă. Printre alte beneficii enumerăm: libertatea comerțului cu votcă și sare; eliberarea de accize vamale la importul și exportul mărfurilor; eliberarea de impozite între 6-16 ani. Migranților greci le revenea un loc aparte în politica colonială țaristă, ca urmare prin decretul Ecaterinei II de la 28 martie 1775 migranții greci erau scutiți de impozite pe parcursul a 30 de ani. De asemenea, au fost întreprinse mai multe acțiuni pentru a stimula dezvoltarea manufacturilor, prin acordarea unor credite avantajoase, iar meșteșugarilor străini li se acorda o susținere financiară pentru procurarea inventarului de lucru[9, p.58-59].

În această ordine de idei, menționăm că în anul 1785 Ecaterina a II-a i-a scutit pe grecii din Nejin de impozite. De asemenea, este

creată magistratura din Nejin ce avea dreptul acordării pașapoartelor pentru greci în călătoriile lor în interiorul Imperiului[9, p. 61]. Susținerea de către Ecaterina a II-a a migrației grecești urma să atingă următoarele scopuri: valorificarea potențialului regiunilor nepopulate din sudul Rusiei; promovarea unor proiecte de extindere a influenței ruse, de exemplu, „proiectul grecesc”. Această politică urma să creeze impresia că țarismul are grijă cu adevărat de poporul grec[6, p.133]. De asemenea, crearea unei elite intelectuale grecești prorusă pentru a o utiliza ca diplomați militari sau spioni. În acest sens se promovează crearea unor instituții de învățământ ale grecilor. De exemplu în anul 1775 avem deschiderea unui gimnaziu grecesc[6, p.134].

Pe teritoriul Imperiului Rus se stabileau coloniști din diverse categorii sociale, inclusiv din pătura boierească. Istoricul G.S. Grosu a stabilit pe baza rapoartelor consulare că pe parcursul anilor 1792-1793 din Țara Moldovei în Imperiul Rus s-au stabilit 48 de familii de boieri. Procesul respectiv a fost determinat de privilegiile acordate de autoritățile ruse, precum și de perspectivele de a se încadra în ierarhia nobiliară rusă. O mare parte din ei erau simpatizanți ai Rusiei din timpul războaielor ruso-turce, mulți refugiindu-se de frica represiei din partea autorităților otomane. Printre refugiați erau și un număr important de comercianți, atrași de perspectiva de a-și mări averile. Promovarea boierimii românești de autoritățile ruse se efectua cu scopuri politice, de a-și crea o bază socială în promovarea intereselor țariste. Printre acțiuni întreprinse de autoritățile ruse enumerăm dreptul de a imigra în Rusia timp de un an de zile conform Tratatului de la Cucuic Cainargi sau 14 luni conform Tratatului de pace ruso-otoman din Iași în anul 1791 [13, p.87]. De beneficii considerabile s-au bucurat boierii refugiați prin actul imperial din 13 ianuarie 1792, autoritățile ruse le-au acordat terenuri arabile, titluri nobiliare, dreptul de a ocupa terenuri pustii. Se încuraja acordarea domeniilor apropiate de granițele Țării Moldovei, cu scopul ca boierii să-și aducă țărani de pe moșiile lor. De asemenea, ei beneficiau de dreptul de a participa în viața politică a Rusiei, prin ocuparea diverselor funcții în stat, de

a fi înrolați în armată cu perspectiva unei cariere militare. Acordarea acestor beneficii se făcea diferențiat în funcție de statutul social pe care l-a ocupat boierul în Principate și meritele sale în susținerea poziției țariste[8, p. 27]. De aceste oportunități s-au folosit și grecii români. Un exemplu este Matei Cantacuzino ce a devenit consilier de stat primind o moșie în gubernia Poloțk cu 2187 de suflete[8, p. 27]. În această ordine de idei îl menționăm pe boierul grec Ilie Catargiu (1747-1822), fiul lui Apostol Catargiu, care se căsătorise cu domnița Elena Ghica, fiica lui Grigore al III-lea Ghica, iar în anul 1792 emigrează în Transnistria, primind titlul de general, iar între anii 1806-1812 fusese însărcinat cu conducerea comisiei „afacerilor hotarnice” în Moldova[1, p.24].

Această politică binevoitoare a autorităților ruse față de imigranții greci a facilitat înrolarea lor în flota comercială rusă sau în cadrul forțelor armatei țariste, mulți din ei reușesc să se manifeste în cariera lor politico-militară. Un exemplu în acest sens este familia Cantacuzino care prestează importante servicii comandamentului armatei ruse, administrației țariste de ocupație în Principate. Printre cei mai activi ce s-au evidențiat au fost G. Cantacuzino și Matei Cantacuzino. Meritele lor au fost recunoscute de autoritățile ruse, în acest sens evidențiem informația oficialului A. Bezborotko către Ecaterina a II-a cu privire la trecerea lui Matei Cantacuzino sub oblăduirea Rusiei pe data de 12 noiembrie 1791[4].

În istoriografia ucraineană, de asemenea, s-a conturat problema prezenței grecești în ierarhia politică rusă, evidențiindu-se faptul că o mare parte din ei au pătruns pe teritoriul Imperiului prin filiera Principatelor Române. Istoricul V.V. Tomazov în cercetările sale a fixat locul dinastiei Mavrocordat în ierarhia politică rusă, ca urmare, Alexandru Mavrocordat a fost susținut financiar de autoritățile ruse primind o locuință la Moscova și localitatea Lepino din suburbia orașului Moscova [15, p. 123]. Pe teritoriul Imperiului Rus s-a refugiat și sora sa, Ecaterina Mavrocordat, de asemenea, Ralu Mavrocordat căsătorit Moruzzi[15, p. 124]. Problema evoluției numerice și structurii etnice a nobilimii din regiunile de sud ale Ucrainei le găsim și în lucrările cercetă-

toarei L.F. Țiganenco, care ajunge la concluzia că în regiunea Novorusiei procesul consolidării și creșterii numărului păturii nobiliare are loc în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, eveniment determinat de politica autorităților ruse în această regiune. Printre familiile de origine greacă ce s-au stabilit în Novorusia sunt Ipsilanti, Catacazi, Moruzi, Arcașiev [16, p.80]. Un număr important de greci s-au încadrat în forțele armate ale Imperiului Rus, de exemplu, Alopis V.D., Lidars O.M., Popandopolo O.S., Radețchi F.F. Promovarea acestor acțiuni avea un scop politic, ce viza întărirea poziției Imperiului Rus în sud-estul European, prin simpatia elitei grecești și traducerea în viață a proiectului grecesc al Ecaterinei a II-a[7, p. 87].

Această politică a Imperiului Rus s-a răsfrânt asupra Principatelor Române prin crearea unei elite grecești proruse. Ca argument ne pot servi relatările viceconsulului francez de la Iași, Parrant, care menționa în anul 1798: „Preoții greci sunt acei care fiind agenți secreți ai Rusiei în Imperiul Otoman prin predicile lor insuflă dragostea față de moscoviți și ura față de musulmani”[5, p.27].

Politica prorusă a fost promovată de mai mulți domnitori fanarioți, în acest sens evidențiem lucrările semnate de istoricul V. Mischevca ce demonstrează atașamentul domnitorului fanariot Constantin Ipsilanti față de autoritățile ruse. Domnitorii erau folosiți ca unelte în promovarea politicii ruse în zona Balcanilor. Acest fapt ne este sugerat și de trimisul țarului Alexandru I la Istanbul V.S. Tamara în anul 1801 prin care Constantin Ipsilanti era apreciat drept „Principalul instrument ai strânsei alianțe dintre Rusia și Imperiul Otoman”[5 p. 35].

Politica țaristă față de comunitatea greacă a influențat și comunitatea grecească din Țara Moldovei. Evidențiem că poziția țaristă în sudul Imperiului Rus s-a axat pe perspectivele dezvoltării comerțului maritim pe Marea Neagră care era încurajat de mulți demnitari ruși. Ministrul de Externe al Rusiei N.P. Rumeanțev considera că regiunea de sud a Rusiei va deveni un punct de unire a estului cu vestului [7, p. 28]. În noul context geopolitic crește importanța politico-economică a Țării Moldovei și a Valahiei, fapt determinat de po-

ziția fizico-geografică, zonă unde se intersectau mai multe căi comerciale. Interesul Rusiei în comerțul de tranzit s-a manifestat prin decretul imperial din 10 decembrie 1800 și instrucțiunile imperiale din 12 ianuarie 1801 față de Colegiul Comercial în frunte cu V.F. Malinovski. În misiunea demnitarului rus era acumularea materialului privind prezența comercială a Rusiei pe teritoriul Țării Moldovei [7, p. 30].

Aceste realități au intensificat prezența comercială a grecilor în Principate și în regiunile de sud ale Imperiului Rus. În anul 1775 autoritățile ruse au micșorat accizele cu 25% ale mărfurilor parvenite din Țara Moldovei, Valahiei sau alte regiuni ale Imperiului Otoman. De aceste oportunități s-au folosit negustorii din Principatele Române, mulți din ei fiind de origine greacă [7, p. 31]. Ca urmare, crește numărul de greci în Galați, această așezare urbană constituia o zonă de tranzit al mărfurilor din Brașov, Sibiu și Polonia. Influența factorului politic asupra celui economic a fost subliniată de cercetătorii G.S. Grosul și I.V. Semionova care au determinat o evoluție progresivă a relațiilor comerciale ruso-otomane la sfârșitul secolului al XVIII-lea, acest fapt ne demonstrează balanța pozitivă a tranzacțiilor de mărfuri [12]. Documentele epocii ne demonstrează legătura dintre negustorii greci din Principate cu cei din Imperiul Rus. Istoricul P. Cocârlă a cercetat legăturile comerciale ale negustorilor din Țara Moldovei cu cei din Nejin [2]. Intensificarea relațiilor comerciale a fost determinată de scutiri fiscale de care se bucurau etnicii greci. Inițial negustorii din târgurile Moldovei veneau doar cu afaceri comerciale, apoi se așezau permanent în Imperiul Rus. În consecință, în anul 1782 numărul membrilor Societății grecilor din Nejin a ajuns la 765 de persoane. Numărul etnicilor greci implicați în aceste procese imigraționiste nu-l putem stabili cu certitudine din cauza faptului că mulți negustori din târgurile Moldovei se înscriu în calitate de greci, ei erau înscriși în documente ca Voloșin. Un argument în acest sens ne servește lista judecătorească a societății din 20 decembrie 1788 [2]. Cu toate că există carențe documentare, putem menționa cu certitudine că reprezentanții etniei grecești au ocupat un spațiu important în

relațiile comerciale cu Imperiul Rus.

Informația prezentată ne explică modul de amplasare a comunității grecești din Țara Moldovei precum și din sudul Imperiului Rus. Pentru Principatul Moldova crește importanța orașului Galați, iar pentru Imperiul Rus are loc înflorirea așezărilor cu porturi maritime de pe fluviul Dunărea, iar Marea Neagră devine o punte de legătură în tranzacțiile comerciale. Accentuarea poziției orașului Odessa merită a fi analizată în contextul temei respective, fapt determinat de influența ce a avut-o această urbe asupra așezărilor din sudul regiunii pruto-nistrene ca Chilia, Ismail, Akkerman și Reni la începutul secolului al XIX-lea.

Creșterea importanței Mării Negre a determinat creșterea infrastructurii urbane și apariția mai multor centre economice ce au adăpostit un număr important de greci. Un exemplu ne servește evoluția numerică a etnicilor greci din orașul Odessa care în anul 1795 constituiau 224 persoane sau 10% din populația urbei [14]. Evoluția progresivă a elementului grec în Odessa a fost analizată și de istoricul V.M. Kabuzan, care evidențiază o creștere a populației de la 10 persoane în 1793 la 515 persoane în anul 1799 [11, p. 59]. Constituirea unei puternice comunități grecești în Odessa a influențat în mod direct evoluția numerică a grecilor din așezările din sudul spațiului pruto-nistrian, prin urmare, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, pe lângă populația musulmană în zona respectivă locuiau încă trei comunități: creștină, armeană și iudaică. Din informațiile analizate vom constata că numărul grecilor nu era constant, ci s-a modificat sub influența realităților politico-economice. Prezența acestui conglomerat este documentată prin mărturiile călătorilor și prin documentele oficiale, care deseori desemnau comunitatea ortodoxă cu nume de „grecească”, fapt ce a dus la o confuzie privind numărul real al grecilor. Această circumstanță ne poate servi ca o explicație a unor formulări ca voloho-greci sau moldo-greci, fapt ce nu ne permite să constatăm numărul concret al grecilor sau al altor creștini pomeniți în recensăminte.

Aceste teze au fost prezentate pentru a înțelege mai bine contextul colonizării spațiului de sud al Rusiei evidențind pe plan

comparativ statutul grecilor în Imperiul Rus și Principatele Române pentru a înțelege mai bine urmările anexării Basarabiei la Rusia și impactul ei asupra comunității grecești.

Un subiect pe care îl vom examina se va referi la imaginea grecilor în societatea rusă, precum și modul interpretării autorităților țariste de către diaspora greacă din sudul Rusiei. Mentalitatea populației reprezintă un concept ce definește identitatea socioeconomică, socioculturală a unui grup social [3, p. 103]. Această problemă am abordat-o cu scopul de a înțelege mai bine mentalitatea aristocrației ruse față de comunitatea greacă, realități pe care le vom elucida în contextul anexării Basarabiei la Imperiul Rus, în baza mărturiilor călătorilor străini, ofițerilor și demnitarilor ruși. Subiectul este abordat și de istoricul grec Feodora Ianniți în lucrarea sa „Греческий мир в конце 18 - начало 20 вв. по российским источникам (к вопросу об изучении самосознания греков)”. Studiu în care autoarea evidențiază faptul că imaginea despre Grecia și etnicii greci în societatea rusă rezultă din manualele școlare și din literatura privind civilizația Greciei antice. Larg era răspândită părerea privind exploatarea grecilor creștin ortodocși de turcii musulmani și rolul poporului rus în eliberarea lor. Aceste stereotipuri constituiau baza memoriilor călătorilor ruși, cu toate că unii au sesizat și o altă realitate [17, p. 60].

Religia ortodoxă era considerată ca un element definitoriu în legăturile ruso-elene, iar poziția binevoitoare a grecilor față de autoritățile țariste era explicată prin așteptările de a se elibera de sub jugul otoman [17, p. 61]. Însă relatările călătorilor ne demonstrează o poziție rezervată a unor pături ale societății grecești față de autoritățile ruse, acest fapt fiind determinat de viziunea divergentă a grecilor cu referire la politica eliberatoare a rușilor. Poziție sesizată în timpul războaielor ruso-turce, care deseori crea impedimente pentru comerț, care era o sursă de venit fix a multor etnici greci. La aceasta putem adăuga și faptul că grecii au reușit să se încadreze în ierarhia politică administrativă al Imperiului Otoman ce puna în pericol prioritățile obținute [17, p. 62].

Suștinerea etnicilor greci de autoritățile țariste nu a fost determinată de compasiunea față de un popor creștin, ci de interesele geo-

politice ale Rusiei în sud-estul Europei, iar grecii erau priviți ca un instrument în atingerea acestor scopuri. Poziție redată de mai mulți ofițeri ruși, printre care și Bronevski V.B. care utiliza în retorica sa termenul „ocupare” dar nu „eliberare” [17, p. 71], iar în privința insulelor grecești utiliza termenul „colonie”, cu privire la grecii îi menționa ca supuși ai Imperiului Rus. Din cele expuse mai sus putem concluziona că mulți călători ruși se înșelau considerând că grecii sunt gata să se elibereze de jugul otoman și să devină supuși ai Imperiului Rus. Autorii ruși reprezentau exponenții stereotipului imperial de gândire, ce nu prevedea crearea unor state independente pe teritoriile unde se răspânda influența Imperiului Rus [17, p. 72-73].

În aceste circumstanțe vom încerca să vedem care a fost imaginea imigranților greci din sudul Rusiei. Stereotipul grecului era prezentat prin următoarele sintagme: creștin ortodox, marinar, negustor, cămătar, luptător, persoană care îi urăște pe turci, stereotipuri ce se regăsesc și în spațiul basarabeian.

Structura socială a celor ce au pătruns pe teritoriul Imperiului Rus era pestriță, însă imaginea grecilor a fost creată prin prisma elitei comerciale grecești care a sesizat oportunitățile politico-economice oferite de autoritățile țariste. Printre trăsăturile imigranților greci era spiritul antreprenoriatului comercial, posibilitatea de a-și păstra identitatea națională, posibilitatea adaptării la noile condiții [17, p. 205]. Ca urmare, evidențiem că diaspora greacă din sudul Rusiei și-a înaintat două obiective esențiale, și anume: păstrarea identității naționale și stoparea procesului asimilării. Aceste obiective au fost realizate la începutul secolului al XIX-lea, aceasta s-a realizat și prin politica binevoitoare a autorităților țariste. Este de menționat că structura socială a diasporei din Rusia era asemănătoare cu modul adaptării sociale a populației grecești din Imperiul Otoman. Ea se caracteriza printr-o organizare de clan, pilonii căruia constituiau în primul rând biserica, iar pe planul secund erau mentorii comunității ce ofereau protecție altor greci imigranți. Un asemenea centru al comunității grecești s-a constituit la Odessa, care a influențat și comunitățile grecești din Basarabia, iar dintre familiile importante din Odessa îi menționăm pe Mesacsu-

di și Rodocanachi care ofereau susținere financiară comunității și contribuiau la dezvoltarea învățământului național grecesc [17, p. 206].

Concluzie. Putem menționa că interpretarea unui grup etnic în două areale politico-culturale este influențată de anumite stereotipuri, care variază de la o pătură socială la alta. În societatea românească grecii erau priviți negativ, din cauza statutului lor social, inclusiv pătrunderea și monopolizarea unor ramuri economice și politice, prin prezența lor în Sfatul Domnesc. În schimb, în Imperiul Rus grecii erau priviți prin prisma dogmei expansioniste „a popoarelor subjugate” și a unor realități socio-economice ce se caracterizau prin pătrunderea etnicilor greci în rândul negustorimii ruse, prezența lor fiind îndeosebi în zona litoralului Mării Negre. Ei reușesc să monopolizeze anumite curse comerciale navale de unde și stereotipul de „marinar comercial”. În consecință, prin aceleași stereotipuri erau priviți grecii din Basarabia după anul 1812, fapt ce ne va permite să înțelegem specificul politicii țariste față de comunitatea greacă din Basarabia.

Referințe bibliografice

1. Bezviconi Gh. Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru. București: Tritonic, 2004.
2. Cocârlă P. Societatea grecilor din Nejin în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. În: Conferința științifică internațională, raporturi moldo-grece în contextul relațiilor internaționale. Probleme și perspective. Chișinău 2002, p. 84-88.
3. Dușu Al. Literatura comparată și istoria mentalităților. București: Univers, 1982. 265 p.
4. Eșanu A., Eșanu V. Din istoria familiei Cantacuzino. În: Revista de istorie a Moldovei, Chișinău, 1995, nr.3-4, p.35-41.
5. Mischevca V. Moldova în politica Marilor Puteri la începutul sec. al XIX-lea. Chișinău: Civitas, 1999. 143p.
6. Арш Г.Л. Этеристское движение в России: освободительная борьба греческого народа в начале XIX в. и русско-греческие связи. Москва, 1970.
7. [Арш Г.Л. Греческая эмиграция в Россию в конце XVIII–начале XIX в. В: Советская этнография. 1969. № 3 С. 85-95.](#)
8. Гросул Г.С. Дунайские княжества в политике России 1774-1806. Chișinău: Știința, 1975. 217 p.
9. Дружинина Е. И. Северное Причерноморье в 1775-1800 гг. Москва: Издательство Академии наук СССР, 1959. 282 с.
10. Дружинина Е.И. Кючук-Кайнарджийский мир 1774 года. Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1955. 384с. (<http://www.runivers.ru/bookreader/book478692/#page/7/mode/1up>)
11. Кабузан В.М. Народонаселения Бессарабской области и левобережных районов Приднестровья. Кишинев: Штиинца, 1974.161 с
12. Семенова И. В. Новые данные о торговых связях России с Дунайскими княжествами на рубеже XVIII и XIX вв. Уч. Зап. МФ АН СССР-Ин-т истории, т. 1(10), 1959, с. 186.
13. Семенова Л. Е. Переселенцы из Дунайских княжеств Россию в конце XVIII в. În: Les relations de la Russie avec les Roumains et avec le sud-est de l' Europe du XVIII-e au XX e siècle. Actes du Colloque international, Bucarest, le 14 septembre, 2010, București: Ed. Biblioteca Bucureștilor, 2011, 215 p. (http://www.bibmet.ro/Uploads/les_relations_site%281%29.pdf)
14. Терентьева Н., Балабанов К. Греки в Україні: історія і сучасність. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.– Киев.: «Аквілон-Плюс», 2008. 350 с
15. Томазов В.В. Між Оттоманською Портою і Російською імперією: історія династії Маврокордато. В: Українська орієнталістика. – 2009-2010. - Вип. 3-4.с. 117-127
16. Циганенко Л.Ф. До питання про етнічний склад дворянства Півдня України (кінець XVIII-XIX ст.). В: Український історичний журнал. -К.:Наукова думка, 2009, N 4.-с..67-83.
17. Янници Ф. Греческий мир в конце 18 – начале 20 вв. по российским источникам (к вопросу об изучении самосознания греков), Москва, 2002. 211 p.

Valentin CHIRIȚA,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Andrei CAZACICOV,

asistent universitar al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

RĂSPUNDEREA PENALĂ ATENUATĂ PENTRU CORUPERA PASIVĂ ÎN LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA ȘI CEA A ALTOR STATE

Rezumat

Coruperea pasivă, fiind comisă în anumite împrejurări care implică o reducere simțitoare a gradului de pericol social al faptei, determină legiuitorul autohton, dând expresie principiului umanismului, să atenueze răspunderea și, respectiv, pedeapsa penală. Prezentul articol își propune drept obiectiv stabilirea originii atenuării răspunderii penale pentru coruperea pasivă în legislația națională prin cercetarea multiaspectuală a legislației Republicii Moldova raportată la cea a altor state.

Cuvinte-cheie: corupere, corupere pasivă, răspundere penală, pedeapsă, atenuare.

Summary

Passive corruption, being committed in specific circumstances which involve considerable reduction of social danger, determine national legislator, through applying the principle of humanism, to reduce criminal liability and punishment. This article has as main objective establishing the origin of attenuation of criminal liability for passive corruption in national law by a profound and detailed research of Moldovan legislation in relation with that of other countries.

Keywords: corruption, passive corruption, criminal liability, punishment, attenuation.

Introducere. Corupția este o faptă ilegală care afectează exercitarea normală a funcției și care constă fie în folosirea de către subiectul actelor de corupție sau al faptelor de comportament corupțional a funcției sale pentru solicitarea, primirea sau acceptarea, direct sau indirect, pentru sine sau pentru o altă persoană, a unor foloase materiale sau a unui avantaj necuvenit, fie în promisiunea, oferirea sau acordarea ilegală a unor asemenea foloase sau avantaje necuvenite subiecților actelor de corupție [9].

Conform art. 19 al Convenției penale privind corupția [1], statele semnatare trebuie să prevadă sancțiuni și măsuri efective, proporționale și descurajatoare pentru infracțiunile de corupție.

În anul 2013, prin art. III al Legii R. Moldova nr. 326/2013 [10], a fost înăspriată sancțiunea penală pentru coruperea pasivă, infracțiune prevăzută la art. 324 CP al R. Moldova, astfel încât pedeapsa complementară la alin.

(1), (2), (3) al art. 324 CP s-a majorat în privința amenzii și privării de dreptul de a ocupa anumite funcții publice sau exercitării anumitor activități. Tot prin această lege, în premieră pentru legislația penală autohtonă (art. 187 CP al R. Moldova din 1961 [3] nu a prevăzut vreo circumstanță de atenuare a răspunderii penale pentru luare de mită), a fost introdus alin. (4), art. 324 CP, cu următorul conținut: „Acțiunile prevăzute la alin. (1), săvârșite în proporții care nu depășesc 100 unități convenționale, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unități convenționale și cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții publice sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani” [4].

Comparaiv alin. (1), art. 324 CP, prevederea de la alin. (4) al aceluiași articol nu prescrie vreo pedeapsă cu închisoarea, iar pedeapsa amenzii și cea a privării de dreptul de a ocupa anumite funcții publice sau de a exercita o anumită activitate este diminua-

tă în mod considerabil (pedeapsa amenzii la alin. (4), art. 324 CP este cu 3000-4000 unități convenționale mai mică decât cea prevăzută la alin. (1), art. 324 CP, iar pedeapsa privării de dreptul de a ocupa anumite funcții publice sau de a exercita o anumită activitate – cu 5 ani). Aceasta denotă că alin. (4), art. 324 CP este o circumstanță privilegiată a infracțiunii de corupere pasivă, o circumstanță ce atenuează răspunderea penală a subiectului infracțiunii în cazul în care obiectul coruperii nu depășește cuantumul de 2000 de lei.

Această circumstanță atenuantă crează în practica judiciară a R. Moldova controverse vădite, ținând cont că: „dacă a fost acceptat un folos patrimonial fără a cunoaște însă natura și cuantumul patrimonial al acestuia, operând principiul *in dubio pro reo*, fapta coruptului va fi încadrată în conformitate cu alin.(4) art.324 CP [13].

Apare o serie de întrebări logice:

- mai sunt oare prevederi similare în legislația națională?
- mai sunt prevederi similare în legislațiile penale ale altor state ale lumii?
- care ar fi sorginta acestei inovații legislative?

Să încercăm să răspundem la fiecare din întrebările indicate supra în vederea înțelegerii adecvate a naturii originale a respectivei circumstanțe ce atenuează răspunderea penală a coruptului.

Metode și materiale aplicate. În cadrul studiului efectuat a fost folosită, în mod prioritar, metoda comparativă de examinare a legislațiilor penale ale diferitor state. Pe lângă aceasta au mai fost folosite: metoda observației, metoda analizei logice, metoda clasificării etc.

Conținut de bază. Conform art. 11 al Codului de conduită al funcționarului public [8] și art. 23 al Legii R. Moldova nr. 8/2008 cu privire la conflictul de interese [7], funcționarului public îi este interzis să solicite sau să accepte cadouri, servicii, favoruri, invitații sau orice alt avantaj, destinate personal acestuia sau familiei sale, însă interdicția dată nu se aplică în privința cadourilor simbolice, celor oferite din politețe sau primite cu prilejul anumitor acțiuni de protocol și a căror valoare nu

depășește limitele stabilite de Guvern. Astfel, conform Hotărârii de Guvern nr. 134/2013 [11], se stabilește în calitate de valoare admisă a cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol suma maximă de 1000 lei. În cazul în care funcționarul acceptă cadoul, însă nu înscrie detaliat aceste acțiuni într-un registru special, acesta poate fi sancționat doar disciplinar.

În cazul dat nu poate fi antrenată răspunderea penală în conformitate cu art. 324 CP, întrucât este exclusă în principiu o anumită contraprestație din partea persoanei publice, persoanei publice străine, funcționarului internațional sau din partea persoanei cu funcție de demnitate publică [13].

Faptul dat vine în confirmare cu legislația penală prin prisma art. 14, alin. (2) CP: „nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși, formal, conține semnele unei fapte prevăzute de Codul penal, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni” și prin prisma scopului în care se comite infracțiunea de corupere pasivă: „pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale sau contrar acesteia”. În cazul absenței scopului (persoana este remunerată după realizarea acțiunii sau nu este remunerată în general) ținând cont de faptul că fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, devine aplicabil art. 315 C. contr. (primirea în exercițiul funcțiunii de recompensă neligitimă) sau, după caz, art. 3131 C. contr. (protecționismul) [4].

La art. 366 CP al R. Kazahstan [27], se face o referire specială conform căreia nu poate fi pedepsită penal și urmează a fi sancționată doar disciplinar persoana care primește un cadou, în absența înțelegerii prealabile de a executa obligațiile legitime ale persoanei publice, dacă costul cadoului nu depășește doi indici lunari de decontare (pentru anul 2015 acesta constituie echivalentul a 3964 de tenge sau a 2576 lei [42]).

Întru susținerea aserțiunii expuse de M. Anseli, conform căreia „compararea este aptă să înarmeze juristul cu idei și argumente pe care nu le poate obține chiar și cunoscând

la perfecție doar dreptul propriu” [35], găsim oportun de a analiza coruperea pasivă prin prisma prevederilor legislative ale altor țări.

Potrivit Codului penal al Federației Ruse [18], pentru infracțiunea de corupere, prevăzută la art. 290 – luare de mită –, agravarea răspunderii penale se efectuează, inclusiv, în funcție de mărimea mitei:

– în proporții considerabile, acelea ce depășesc 25 000 de ruble rusești (alin. (2), art. 290 CP);

– în proporții mari, care depășesc cuantumul de 150 000 de ruble rusești (alin. (5), art. 290 CP);

– în proporții deosebit de mari, acelea ce depășesc suma de 1 000 000 de ruble rusești (alin. (6), art. 290 CP).

Faptul că la alin. (2), art. 290 CP al Federației Ruse, cuantumul mitei depășește suma de 25 000 de ruble rusești (aproximativ 7700 lei moldovenești [42]), denotă faptul că coruperea cu o sumă mai mică de 25 000 de ruble rusești prezintă semnele constitutive ale infracțiunii prevăzute la alin. (1), art. 290 CP al Federației Ruse.

Cercetarea legislației penale [18] și a celei administrative [16] a Federației Ruse nu a scos în evidență prezența unor circumstanțe atenuante ale răspunderii penale a persoanei ce a comis infracțiunea de luare de mită, și nici vreo sancționare administrativă a luării de mită în proporții de până la 25 000 ruble rusești.

Nici sancțiunea stipulată la alin. (1), art. 290 CP al Federației Ruse (amendă în mărime de până la 1 000 000 de ruble rusești, sau în mărimea salariului ori altui venit al condamnatului pentru o perioadă de 2 ani, sau în mărimea de la 10 la 50 de ori mai mare decât suma mitei cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani, sau muncă corecțională pe un termen de la 1 la 2 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani, sau muncă obligatorie pe un termen de până la 5 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani, sau

privare de libertate pe un termen de până la 3 ani cu amendă în mărime de la 10 la 20 de ori mai mare decât suma mitei ori fără aceasta) nu permite de a echivala prevederea de la alin. (4), art. 324 CP al R. Moldova cu cele ale alin. (1), art. 290 CP al Federației Ruse, ceea ce subliniază o dată în plus că aceasta este o modalitate de atenuare a răspunderii penale în legislația noastră națională.

Codul penal al Republicii Ucraina [25], în art. 368 – acceptarea ofertei, promisiunii sau primirea beneficiilor ilegale de o persoană cu funcție de răspundere –, nu prezintă o diferențiere majoră în raport cu art. 290 CP al Federației Ruse. Agravarea răspunderii penale se efectuează, la fel, după aceleași criterii ale proporțiilor considerabile (alin. (2), art. 368 CP), proporțiilor mari (alin. (3), art. 368 CP) și proporțiilor deosebit de mari (alin. (4), art. 368 CP). Beneficiile ilegale în proporții considerabile sunt acelea care depășesc de o sută și mai multe ori venitul minim neimpozabil al cetățenilor, în proporții mari – ce depășesc de două sute și mai multe ori venitul minim neimpozabil al cetățenilor, în proporții deosebit de mari – de cinci sute și mai multe ori venitul minim neimpozabil al cetățenilor.

Respectiv, pentru alin. (1), art. 368 CP al R. Ucraina, în calitate de obiect al beneficiilor ilegale intervin propunerile, promisiunile, avantajele al căror echivalent bănesc nu poate depăși suma ce depășește de 100 de ori venitul minim neimpozabil al cetățenilor (în conformitate cu art. 169 Cod fiscal al R. Ucraina [28], prin venit minim neimpozabil, pentru anul 2015, se are în vedere suma de 609 hrivne), adică suma de până la 60 900 hrivne, aproximativ 50 700 lei moldovenești [42]. Pedepsa penală pentru comiterea acestei infracțiuni, pentru componenta de bază, constă în stabilirea amenzii de la 1000 la 1500 de venituri minime neimpozabile ale cetățenilor sau arest pe un termen de la 3 la 6 luni, sau privarea de libertate pe un termen de la 2 la 4 ani cu privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani și cu confiscarea specială.

O atenuare a răspunderii penale pentru

comiterea acestei infracțiuni nu se prevede.

Legislația penală a R. Belarus [32, p. 407], la art. 430 CP al R. Belarus – luarea de mită, agravează răspunderea penală în modul următor: la alin. (2), art. 430 CP pentru comiterea faptei în proporții mari, la alin. (3), art. 430 CP – în proporții deosebit de mari. Sancțiunea prevăzută la alin. (1), art. 430 CP este formată din privațiunea de libertate pe un termen de la 3 la 5 ani cu privarea de dreptul de a ocupa o anumită funcție sau de a exercita o anumită activitate sau cu privare de libertate pe un termen de până la 7 ani cu confiscarea averii și cu privarea de dreptul de a ocupa o anumită funcție sau de a exercita o anumită activitate.

Astfel, cuantumul mitei pentru alin. (1), art. 430 CP al R. Belarus nu poate depăși limita de 250 și mai multe ori a mărimii valorii de bază stabilite în ziua comiterii faptei (ținând cont că mărimea valorii de bază stabilite la data de 01.01.2015 constituie echivalentul sumei de 180 000 ruble belaruse [29], atunci obiectul mituirii în acest caz nu poate depăși suma de 45 000 000 ruble belaruse – aproximativ 47 000 lei moldovenești [42]). Proporțiile mari, conform notei de la Capitolul 35 al CP al R. Belarus [32], depășesc această limită, iar proporțiile deosebit de mari sunt acelea ce depășesc de 1000 și de mai multe ori mărimea valorii de bază stabilite în ziua comiterii faptei.

Diferențe esențiale în privința infracțiunii de corupere pasivă, mai ales în ceea ce privește absența circumstanțelor atenuante, nu au fost constatate nici la examinarea art. 311 CP al R. Aizerbaidjan [24], art. 319 CP al R. Tadjikistan [21], art. 366 CP al R. Kazahstan [27], art. 200 CP al R. Armenia [26], art. 338 CP al Georgiei [23], art. 303 CP al R. Kârgâzstan [20], art. 184 CP al R. Turkmenistan [19], art. 210 CP al R. Uzbekistan [17], art. 164 CP al R. Estonia [34], art. 320 CP al Letoniei [22].

Unicul stat al CSI, cu excepția Republicii Moldova, care prevede atenuarea răspunderii penale pentru coruperea pasivă este Republica Lituania. Conform legislației penale a acestui stat, și anume alin. (4), art. 225 CP al R. Lituania, funcționarul public sau o altă asemenea persoană care a primit, a promis sau

a acceptat oferta de a primi, pentru sine sau pentru altul, direct sau indirect, mită în mărime mai mică de un nivel minim de existență (un NME este egal cu 130 ltl, adică 400 de lei [45]), a extorcat sau a provocat oferirea mitei pentru o acțiune legală sau ilegală ori pentru omisiunea în timpul exercitării obligațiilor de serviciu, a comis o infracțiune și se pedepsește cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau de a ocupa anumite funcții. Alin. (1), art. 225 CP al R. Lituania prevede în calitate de sancțiune privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau de a ocupa anumite funcții ori privațiunea de libertate pe un termen de până la 3 ani [33].

Luarea de mită, incriminată la art. 289 al CP al României [5], este incriminată într-o singură variantă-tip. Agravarea răspunderii și pedepsei penale nu depinde de depășirea unei anumite limite a obiectului coruperii, în sensul că legiutorul român nu este cointerestat în cuantumul banilor sau foloaselor care nu se cuvin funcționarului public.

Proiectul Codului penal al României [14] prevedea, la alin. (4), art. 288 CP, că dacă fapta de luare de mită a fost săvârșită de o altă persoană decât cele arătate în art. 175 CP (funcționar), limitele speciale ale pedepsei se reduc la jumătate. În art. 19 al Odronanței de urgență nr. 43/2002 [12], găsim o prevedere aproape similară: „Persoana care a comis una dintre infracțiunile atribuite în competența Parchetului Național Anticorupție, iar în timpul urmăririi penale denunță și facilitează identificarea și tragerea la răspundere penală a altor persoane care au săvârșit astfel de infracțiuni beneficiază de reducerea la jumătate a limitelor pedepsei prevăzute de lege”. Codul penal al României în vigoare [5], la art. 308 prevede o reducere cu o treime a limitelor speciale ale pedepsei penale raportate la persoanele care exercită o însărcinare în serviciul unei persoane fizice-funcționar public sau în cadrul oricărei persoane juridice.

Cu toate acestea, atenuarea răspunderii penale se efectuează fie după persoana celui vinovat, fie după acțiunile înlăptuite de acesta după pornirea urmăririi penale și nicidecum după mărimea mitei pretinse sau accep-

tate, fapt ce dovedește o dată în plus noutatea prevederii de la alin. (4), art. 324 CP al R. Moldovei.

Codul penal al Franței [31] în Secțiunea 3 a Capitolului 2, Partea a 3-a, intitulată „Deficiențe de onestitate”, interzice reprezentanților puterii publice, sub sancțiune în formă de privare de libertate pe un termen de la 2 la 10 ani și amendă în mărime de 200-1 000 000 franci, primirea (direct sau indirect) a cadourilor de orice natură (indiferent de costul lor).

Noul Cod penal al Franței, în articolele 432-10 – 432-12, prevede răspunderea penală pentru luarea de mită, astfel încât această infracțiune se împarte în: luarea de către persoanele cu funcție de răspundere a sumelor necuvenite sub pretextul prevăzut de lege (art. 432-10 CP), luarea pasivă de mită (art. 432-11 CP), obținerea ilegală a procentelor (art. 432-11 CP). Pedepsa penală pentru aceste trei infracțiuni variind de la privațiune de libertate pe un termen de până la 5 ani și amendă de până la 500 000 franci și până la privațiune de libertate pe un termen de până la 10 ani și amendă de până la 1 000 000 franci [39].

În ceea ce privește SUA, la nivel internațional, este cunoscut faptul că legislația acestui stat cuprinde un concept mai amplu al coruperii decât în statele Europei [36]. SUA sunt cunoscute ca state cu un sistem bazat pe precedent judiciar, însă există și un Cod de legi al SUA (US Code), în care mituirii îi este dedicat un capitol întreg, și anume capitolul 11 al titlului 18, care se numește „mituirea, spălarea de bani și conflictul de interese” (Bribery, Graft, and conflicts of interest) [44].

Spre exemplu, în conformitate cu art. 201, titlul 18 al Codului de legi al SUA, obiectul mituirii poate deveni orice valoare, materială sau nematerială, prin care fapt se deosebește esențial de legislația penală a Federației Ruse, care nu prevede răspundere pentru mita obținută într-o formă nematerială.

Coruperea pasivă propriu-zisă, în legislația SUA, este vizată de pct. b/2, art. 201, titlul 18 al Codului de legi SUA; pct. c, art. 201, titlul 18 prevede răspunderea penală pentru darea sau obținerea bacșișului de către o persoană cu funcție de răspundere; art. 209, titlul

18 prescrie răspunderea penală pentru obținerea remunerării de la persoane sau organizații private, chiar dacă nu se află în legătură cu anumite acțiuni/ inacțiuni ale persoanei cu funcție de răspundere; art. 212, titlul 18 stipulează răspunderea penală pentru conducătorii băncilor pentru acordarea de împrumuturi sau cadouri bănești inspectorului sau ajutorului inspectorului care controlează banca sau are dreptul să ocontroleze; art. 215, titlul 18 prevede coruperea activă sau pasivă îndreptată spre obținerea împrumutului de la angajatul sistemului bancar federal [36].

În SUA, remunerarea muncii persoanelor cu funcție de răspundere este competența exclusivă a statului [38, p. 159].

Pedeapsa pentru coruperea pasivă și activă, descrise în art. 201, titlul 18 al Codului de legi al SUA, o constituie amenda în sumă ce depășește de 3 ori mărimea mitei sau privațiunea de libertate pe un termen de până la 15 ani. Pentru alte infracțiuni de corupție cuprinse în capitolul 11 al titlului 18 al Codului de legi SUA pedeapsa privativă de libertate se cuprinde în limitele de până la 5 ani, dar, în final, vreo circumstanță care ar atenua răspunderea și pedeapsa penală nu se identifică.

În Marea Britanie legislația penală nu este codificată, de aceea baza contracarării fenomenului corupției o constituie Legea cu privire la luarea de mită în organizațiile publice din 1889 și legile de prevenire a corupției din 1906 și 1916. În ceea ce privește coruperea în timpul alegerilor parlamentare sau locale intervine Legea reprezentării din 1983, iar în cazul vinderii funcțiilor publice operează Legea despre vinderea funcțiilor din 1809, în redacția legii dreptului penal din 1967.

În ceea ce privește pedeapsa penală pentru corupere, în conformitate cu regulile generale, indiferent de legea care vizează actul de corupție, aceasta nu poate depăși termenul de 2 ani. Evident că pe lângă privațiunea de libertate se poate aplica, în funcție de caz, amenda, privarea de a ocupa anumite funcții pe un termen de până la 5 ani, iar în cazul repetării infracțiunii, privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții pe toată viața.

Merită de atenționat că, dacă persoana

primește un cadou înțelegând că aceasta este o mită, aceasta din urmă, în modul respectiv, încheie o înțelegere de corupere, chiar dacă nu avea intenția de a realiza condițiile inițiale ale înțelegerii (precedentul din 1956, cazul *Co-roana vs Karr*) [37, p. 123-124].

Codul penal al Italiei [6] prevede un șir de articole care incriminează infracțiunea de corupere, sub diferite forme: art. 246 CP – coruperea cetățenilor de către străini, art. 318 CP – coruperea pentru un act oficial, art. 319 CP – coruperea pentru efectuarea unei activități contrare obligaiilor de serviciu, art. 319 ter CP – coruperea în procesele judiciare, art. 320 CP – coruperea persoanei încadrate în serviciu public, art. 322 CP – instigarea la corupere, art. 530 CP – coruperea minorilor.

Analogul art. 324 CP al R. Moldova îl constituie art. 318 CP al Italiei. Sancțiunea pentru extorcarea de mită în biroul propriu (traducerea exactă a textului incriminatoriu de la art. 318 CP al Italiei) o constituie privațiunea de libertate pe un termen de la 6 luni la 3 ani. În calitate de circumstanță atenuantă intervine alin. (2), art. 318 CP al Italiei: „dacă persoana cu funcție de răspundere primește remunerația necuvenită după actul deja executat, pedeapsa preia forma privațiunii de libertate pe un termen de până la un an” [6, p. 35].

În conformitate cu art. 331 al CP al Germaniei [15], persoana publică, care solicită beneficii materiale sau de altă natură sau care primește astfel de beneficii ori care îi sunt promise pentru viitor, pentru efectuarea în prezent sau în viitor a unor acțiuni, se pedepsește cu privarea de libertate pe un termen de până la 2 ani sau cu amendă. Agravarea răspunderii penale se efectuează în funcție de calitatea subiectului infracțiunii, astfel încât la alin. (2), art. 331 CP al Germaniei, subiectul infracțiunii este judecătorul sau arbitrul, iar pedeapsa penală este majorată cu un an comparativ alin. (1), art. 331 CP al Germaniei.

În acord cu alin. (3), art. 331 CP al Germaniei, nu implică pedeapsă penală fapta prevăzută de alin. (1), dacă subiectul primește beneficiile solicitate, reale sau promise, primind în prealabil acordul autorităților competente, fie imediat notifică aceste autorități

despre primirea sau acceptarea mitei.

O altă situație apare în cazul în care persoana publică solicită un beneficiu material sau de altă natură ori primește un astfel de beneficiu sau promisiune pentru săvârșirea acțiunilor contrare obligațiilor sale de serviciu (art. 332 CP al Germaniei). În atare situație, pedeapsa penală este majorată și constituie privațiune de libertate pe un termen de la 6 luni la 5 ani, iar în cazuri mai puțin grave – privațiune de libertate pe un termen de până la 3 ani sau amendă [40, p. 252].

Codul penal al R.P. Chineze [30, p. 212] dedică un capitol întreg, capitolul 8 al părții speciale, infracțiunilor de corupție și mituire, dintre care fac parte infracțiunile de corupție (art. 382 CP), folosirea contrar destinației a mijloacelor de stat (art. 384 CP), darea de mită (art. 385 CP), distribuirea proprietății de stat în domeniul privat (art. 396 CP) etc.

Un interes deosebit îl prezintă art. 383 CP al R.P. Chineze care stabilește pedeapsa penală pentru coruperea pasivă în funcție de mărimea mitei și a circumstanțelor însoțitoare. Conform acestuia, persoanele publice sunt sancționate după cum urmează:

- pentru corupere individuală în mărime mai mare de 100 000 de yuani (aproximativ 315 000 lei [42]) – privațiune de libertate pe un termen mai mare de 10 ani sau privațiune de libertate pe termen nedeterminat cu confiscarea proprietății ori fără de aceasta, iar în cazul circumstanțelor agravante – pedeapsa cu moartea și confiscarea proprietății;

- pentru corupere individuală în mărime mai mare de 50 000 de yuani, dar mai mică de 100 000 de yuani – privațiune de libertate pe un termen mai mare de 5 ani sau privațiune de libertate pe termen nedeterminat cu confiscarea proprietății ori fără de aceasta, iar în cazul circumstanțelor agravante – pedeapsa cu moartea și confiscarea proprietății;

- pentru corupere individuală în mărime mai mare de 5000 de yuani, dar mai mică de 50 000 de yuani – privațiune de libertate pe un termen de la un an la 7 ani, iar în cazul circumstanțelor agravante – privațiune de libertate pe un termen de la 7 la 10 ani;

- pentru corupere individuală în mări-

me mai mică de 5000 de yuani, în prezența circumstanțelor agravante – privațiune de libertate pe un termen de până la 2 ani sau arestul.

În calitate de circumstanțe atenuante, în sensul art. 383 al CP al R.P. Chineze, se prezintă:

– coruperea în mărime mai mică de 5000 de yuani efectuată de organizații sau organele ierarhic superioare cărora li se aplică măsuri administrative de pedepsire; și

– în calitate de modalitate specială de liberare de pedeapsă penală a persoanei ale cărei acțiuni intră sub incidența noțiunii de corupere individuală cu suma cuprinsă între limitele 5000-10 000 de yuani, în cazul căinței active după comiterea infracțiunii și returnarea voluntară a sumei primite ilicit pedeapsa penală poate fi micșorată sau persoana poate fi liberată de pedeapsă penală; în cazul indicat organizației sau organelor ierarhic superioare li se aplică măsuri administrative de pedepsire [43].

Concluzii. Analiza prevederilor legislative ale diferitor state ale lumii ne permite să ajungem la următoarele concluzii:

– într-un șir de state răspunderea penală pentru coruperea pasivă deviază în funcție de finalitatea pentru care a fost primită mita: acțiuni legale sau acțiuni ilegale ale coruptului;

– în alte state o importanță decisivă se acordă faptului dacă mita a fost primită până la realizarea acțiunilor sau după înfăptuirea lor ca „semn de recunoștință”. În acest caz, luându-se în considerare nivelul inflației, se elaborează o regulă nescrisă conform căreia funcționarul de stat poate primi cadouri în valoare de până la 5-100 dolari SUA (în cazul SUA și Canadei), până la 50 de mărci (în cazul Germaniei) etc. fără ca să fie urmărit și pedepsit penal [39]. În alte state, precum este R. Kazahstan, regula dată este consemnată nemijlocit în dispoziția normei ce incriminează coruperea pasivă;

– sancțiunea pentru coruperea pasivă, în varianta de bază, variază de la stat la stat și poate constitui atât privațiune de libertate pe un termen de până la 2 ani (ca în Marea Britanie), cât și pedeapsa capitală (aplicată în prezent în Republica Populară Chineză);

– atenuarea răspunderii penale pentru coruperea pasivă este prevăzută, pe lângă Republica Moldova, în legislațiile penale ale altor state, precum China, România, Italia, Germania ș.a.

– atenuarea răspunderii și pedepsei penale pentru coruperea pasivă se efectuează în funcție de subiectul infracțiunii, de acțiunile comise de acesta după pornirea urmăririi penale, de momentul primirii mitei (după executarea acțiunilor care sunt remunerate sub formă de mulțumire), de anunțarea autorităților competente despre primirea mitei sau propunerii de a o primi, cuantumului obiectului coruperii;

– unele state prevăd în codul lor penal modalități speciale de liberare de răspundere penală nu doar pentru corupere activă, ci și pentru coruperea pasivă (R. Armenia, R. P. Chineză, Estonia ș.a.);

– legislația Republicii Moldova nu este unica în care poate fi regăsită circumstanța ce atenuază răspunderea și, respectiv, pedeapsa penală pentru coruperea pasivă în funcție de mărimea obiectului coruperii.

Referințe bibliografice

1. Convenția penală privind corupția adoptată la Strasbourg la 27.01.1999. Ratificată de R. Moldova prin Legea de ratificare nr. 428-XV din 30.10.2003, în vigoare pentru RM din 01.05.2004. În: Monitorul Oficial nr. 229 din 21.11.2003.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2012. În: Monitorul Oficial nr. 72-74 din 14.04.2009.
3. Codul penal al Republicii Moldova din 24.03.1961. În: „Veștile R.S.S.M.” nr. 10 din 24.04.1961.
4. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial nr. 3-6 din 16.01.2009.
5. Codul penal al României nr. 286 din 2009. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 24.07.2009.
6. Codul penal al Italiei nr. 1398 din 19.10.1930, în vigoare de la 01.07.1930. În: „Altalex eBook: Collana Codici Alta-

- lex”, martie 2014.
7. Legea Republicii Moldova nr. 8 din 15.02.2008 cu privire la conflictul de interese. În: Monitorul Oficial nr. 94-96 din 30.05.2008.
  8. Legea Republicii Moldova nr. 25 din 22.02.2008 privind Codul de conduită a funcționarului public. În: Monitorul Oficial nr. 74-75 din 11.04.2008.
  9. Legea Republicii Moldova nr. 90 din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției. În: Monitorul Oficial nr. 103-105 din 13.06.2008.
  10. Legea Republicii Moldova nr. 326 din 23.12.2013 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial nr. 47-48 din 25.02.2014.
  11. Hotărârea de Guvern nr. 134 din 22.02.2013 privind stabilirea valorii admise a cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol și aprobarea Regulamentului cu privire la evidența, evaluarea, păstrarea, utilizarea și răscumpărarea cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol. În: Monitorul Oficial nr. 42-47 din 01.03.2013.
  12. Ordonanța de Urgență nr. 43 din 04.04.2002 privind Parchetul Național Anticorupție. În: Monitorul Oficial al României nr. 244 din 11.04.2002.
  13. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție nr. 11 din 22.12.2014. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_exp.php?id=195 (accesat la 24.11.2014)
  14. Proiectul Legii privind Codul Penal. http://www.just.ro/Portals/0/Coduri/coduri_60309/Proiectul%20Legii%20privind%20Codul%20Penal-%20forma%20transmisa%20Parlamentului.doc, <http://www.coltuc.ro/blog/infracțiunile-de-corupție-in-noul-cod-penal/> (accesat la 26.11.2015)
  15. Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich vom 15. Mai 1871 <http://lexetius.com/leges/StGB/Inhalt;jsessionid=1q7vq0b5e2pfejjov8we8xspp?0> (accesat la 28.11.2015)
  16. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях №. 195-ФЗ от 20.12.2001. В: «Российская газета», №. 256 от 31.12.2001.
  17. Уголовный кодекс Республики Узбекистан №. 2012-ХІІ от 22.09.1994. В: «Ведомости Верховного Совета Республики Узбекистан», №. 1 от 1995 г.
  18. Уголовный кодекс Российской Федерации №. 63-ФЗ от 13.06.1996. В: «Собрание законодательства Российской Федерации», №. 25 от 17.06.1996.
  19. Уголовный кодекс Туркменистана №. 222-1 от 12.06.1997. В: «Ведомости Меджлиса Туркменистана», №. 2 от 1997 г.
  20. Уголовный кодекс Республики Кыргызстан №. 68 от 01.10.1997. В: «Ведомости Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», №. 7 от 1998 г.
  21. Уголовный кодекс Республики Таджикистан №. 574 от 21.05.1998. http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397325 (accesat la 30.11.2015)
  22. Уголовный кодекс Латвии от 17.06.1998. http://www.pravo.lv/likumi/07_uz.html (accesat la 30.11.2015)
  23. Уголовный кодекс Грузии №. 2287 от 22.07.1999. В: «Сакартвелос саканонм-дебло мацне», №. 41(48) от 1999 г.
  24. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики от 30.12.1999. В: «Сборник законодательных актов Азербайджанской Республики», №. 4 от 2000 г.
  25. Уголовный кодекс Украины №. 2341-III от 05.04.2001. В: «Відомості Верховної Ради України», №. 25-26, 2001 г.
  26. Уголовный кодекс Республики Армения от 18.04.2003. <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus> (accesat la 30.11.2015)
  27. Уголовный кодекс Республики Казахстан №. 266-V от 03.07.2014. http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252 (accesat la 30.11.2015)
  28. Налоговый кодекс Украины №. 2755-VI от 02.12.2010. В: «Голос Украины», №. 229 от 04.12.2010.

29. Постановление Совета Министров Республики Беларусь №. 1255 от 29.12.2014 об установлении размера базовой величины. В: «Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь», №. 5/3993431 от 2014 г.
30. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики от 14.03.1977. Под ред. А.И. Короблева, перевод Д.В. Вичкова. Санкт-Петербург: «Юридический центр Пресс», 2001.
31. Уголовный кодекс Франции от 22.07.1992. Под ред. Головки Л.В., Крылова Н.Е. Санкт-Петербург: «Юридический центр Пресс», 2002 г.
32. Уголовный кодекс Республики Беларусь №. 275-3 от 09.07.1999. Под ред. Волженкин Б.В. Санкт-Петербург: «Юридический центр Пресс», 2001 г.
33. Уголовный кодекс Литовской Республики №. VIII/1968 от 26.09.2000. Под ред. проф. Павилониса В. Санкт-Петербург: «Юридический центр Пресс», 2002 г.
34. Уголовный кодекс Эстонской Республики от 01.09.2002. Перевод: Залеталов В.В. Санкт-Петербург: «Юридический центр Пресс», 2001 г.
35. Ансель М. Методологические проблемы сравнительного права. Очерки сравнительного права. Москва: Прогресс, 1981 г.
36. Денисов. С. А. Опыт Соединенных Штатов Америки в борьбе с коррупцией. Ханты-Мансийск: Чиновник, №. 4 (32), 2004 г.
37. Кузнецов Ю.А., Силинский Ю.Р., Хомутова А.В. Российское и зарубежное законодательство о мерах противодействия коррупции. Владивосток: ДВГА-ЭУ, 1999 г.
38. Никифоров Б.С., Решетников Ф.М. Современное американское уголовное право. Москва: Наука, 1990 г.
39. Уголовное право Борьба с коррупцией в государственных органах Республики Казахстан: учебное пособие. Под ред. Е.О. Алауханова. Алматы: 2008 г. 330 с.
40. Уголовное уложение (Уголовный кодекс) Федеративной республики Германия: текст и научно-практический комментарий, под ред. Рагога А. И. Москва: Проспект, 2010 г.
41. <https://www.curs.md/ru/convertor> (accesat la 30.11.2015)
42. <https://www.bnm.md/ro/content/ratele-de-schimb> (accesat la 28.11.2015)
43. <http://asia-business.ru/law/law1/criminalcode/code/#8> (accesat la 28.11.2015)
44. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/> (accesat la 30.11.2015)
45. <https://www.curs.md/ru/convertor> (accesat la 01.12.2015)

Serghei MAFTEA,

doctor în matematică, lector universitar al Catedrei „Activitatea specială de investigații”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

PHISHING-UL CA METODĂ DE FRAUDĂ ON-LINE

Rezumat

Deși phishing-ul este dintre cele mai vechi escrocherii on-line, aceasta este o problemă care va crește și va evolua în viitorul apropiat, deoarece infractorii vor continua să folosească escrocherii ca un mijloc eficient de a genera profit semnificativ. Atacurile se adaptează în mod constant la tehnologie, devin tot mai sofisticate în încercarea de a depăși contramăsurile folosite pentru detectare. Atacurile de phishing nu numai că au majorat în mod substanțial costurile asociate funcționării unei afaceri, dar, de asemenea, au afectat securitatea și încrederea clienților în mod negativ.

Summary

Although phishing is one of the oldest online scams, phishing is a problem that will grow and evolve over the foreseeable future, as criminals will continue to use the scams as an effective means of generating significant profit. The attacks constantly adapt to technology, becoming more sophisticated in an attempt to outpace countermeasures for detection. Phishing attacks not only have increased substantially the costs associated with running a business, but also have affected security and customer confidence negatively.

Keywords: phishing, HTML, PHP, CCS, link, URL, ID, SSL/TLS, CVC2 / CVV2, PIN, browser, https, spam, e-mail, software malițios.

Introducere. Beneficiile rezultate ca urmare a dezvoltării și implementării tehnologiei informației în viața cotidiană a oamenilor sunt de necontestat. Totodată, unele persoane aplică tehnologia informației în scopuri ilegale, ce afectează încrederea societății în noile tehnologii. Această pericol se conturează semnificativ în special în domeniul e-comerțului, deoarece factori-cheie, cum ar fi parole și numere de cont identificate în mod unic consumatorii. Phishing-ul este o metodă on-line pe care hoții de identitate o pot folosi pentru a obține în special date personale sensibile, necesare pentru a comite alte infracțiuni.

De aceea la această nouă etapă a dezvoltării tehnologiei informației și comunicației sunt necesare și activități de prevenire și combatere a diferitor forme de atacuri cibernetice. Articolul în cauză are ca scop principal punerea în evidență a pericolului generat de atacurile de tip phishing și elucidarea metodelor și mijloacelor de care fac uz infractorii pentru a realiza un astfel de atac.

Materiale și metode aplicate. Lucrarea este bazată pe materialele disponibile la momentul studiului, aplicându-se mai multe metode de cercetare, dintre care pot fi evidențiate metoda analizei, metoda statistică, metoda comparativă, metoda logică.

Statistici. Phishing-ul a devenit un flagel mondial foarte serios, ce pune probleme im-

portante atât utilizatorilor, cât și companiilor de securitate an de an. Această situație este confirmată de multe studii, în care se încearcă să se analizeze multilateral această amenințare. Atacurile de tip phishing sunt persistente, victime devin persoane fizice și organizații pe scară globală. Astfel, conform sondajelor phishing executate de AntiPhishing Working Group (APWG):

- în trimestrul 2 al anului 2014 au fost observate 128 378 site-uri de phishing, acest număr fiind mai mare doar în primul trimestru al anului 2012 când au fost observate 164 032 site-uri de phishing;

- cea mai mare parte din atacurie de tip phishing în al doilea trimestru al anului 2014 au avut ca țintă sistemele de plată, cota acestora constituind 39,80 %;

- în prima jumătate a anului 2014, numărul unic de site-uri de phishing a crescut cu 58 % față de aceeași perioadă a anului 2013;

- topul țărilor care sunt gazdă a unor astfel de site-uri în al doilea trimestru al anului 2014 este alcătuit din China, Federația Rusă, Ucraina, Germania, Hong Kong, Turcia, Marea Britanie, Canada, Franța, Polonia, Japonia și este condus detașat de SUA, unde se hostează peste 35 % de astfel de site-uri.

Aceste site-uri web folosite pentru phishing, ce afectează atât branduri bine cunoscute, cât și companii mai puțin cunoscute, supliment-

tate cu metode dezvoltate în permanență de hackeri au dus și vor continua să ducă la pierderi financiare importante. Astfel, în studiul publicat în iulie 2013 de British House of Commons, Home Affairs Committee s-a încercat estimarea costurilor atacurilor de tip phishing. Acesta susține că costul total al criminalității cibernetice în Marea Britanie pentru anul 2012 a fost de circa 27 de miliarde de £, dintre care mai mult de 600 de milioane £ pot fi atribuite direct la atacuri de tip phishing.

De asemenea, transformarea unui serviciu de rețea (canal de comunicare considerat sigur) cu rată mare de folosire, precum este email-ul, într-o posibilă sursă de amenințare (capcană) scade credibilitatea și încrederea comunității virtuale în această soluție de comunicare.

Termenul „phishing” este folosit în mediul digital pentru a evidenția o formă elaborată de sustragere de date confidențiale și are la origini cuvintele din limba engleză *phone* (telefon) și *ishing* (pescuit). Pentru acest tip de amenințare este folosită, de asemenea, și combinația „brand spoofing” (imitarea imaginii). Păcălirea prin phishing presupune trimiterea unui mesaj folosind serviciul e-mail, aparent din partea unei companii sau organizații legitime, de încredere, încercând astfel să se sustragă informații personale, pe baza cărora se accesează ilegal conturi bancare sau se creează alte probleme pe baza identității furate. În calitate de ținte ale acestor genuri de scheme criminale servesc mai ales clienții și reprezentanții ai instituțiilor financiare, sistemelor de plată, de exemplu, PayPal, magazinelor on-line gen eBay, companiilor ISP, agențiilor private și guvernamentale etc.

Orice persoană poate fi expusă riscului de a deveni victimă a phishing-ului atunci când:

- adresa de e-mail devine publică pe Internet;
- completează online formulare;
- vizitează site-uri web;
- accesează newsgroup-uri.

Aceste situații sunt comune practic oricărui utilizator, ca urmare fiecare poate deveni țintă a unui astfel de atac, în procesul derulării căruia de regulă sînt obținute informații confidențiale (user-ID, parole, numărul cardului bancar, numărul asociat contului bancar, codul

PIN folosit la ATM-uri și POS-uri, codul numeric personal, contul de asigurare, conturi și parole ale resurselor de rețea, alte date personale și financiare). Odată introduse, aceste informații își pierd atributul de confidențialitate și sunt imediat folosite de către infractori. În general este foarte greu ca sursele financiare pierdute să fie recuperate, deoarece paginile folosite pentru phishing sunt disponibile numai pentru un timp foarte limitat (cîteva zile, ore).

Tehnici de phishing. Autorii schemelor de phishing pentru a inspira încredere creează pagini web contrafăcute (folosind HTML, PHP, CSS, Javascript), ce imită pagini web ale unor companii, corporații furnizoare de servicii bine cunoscute, bănci etc.

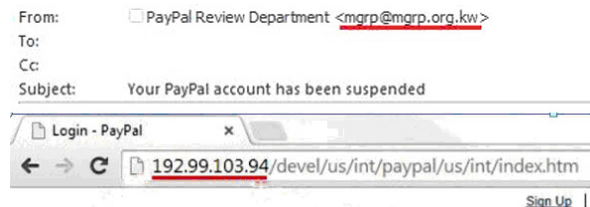
Un alt pas în activitatea infracțională îl reprezintă colectarea sau generarea de adrese de email, care este urmat, în această formă a pescuitului, de „lansarea momelii”. Această activitate, se realizează prin expedierea unui mesaj, folosind serviciul de e-mail sau aplicații de mesagerie instantă, cu un subiect credibil, prin care se provoacă receptorul (potențiala victimă) să introducă informații confidențiale. În acest sens, de regulă, se „propune” fie:

- folosirea de link-uri inserate în mesaj, (care pot fi de orice tip: „click aici”; URL; imagine; text) întru accesarea unei pagini web de phishing;
- completarea unui formular direct în textul mesajului recepționat;
- pagina de phishing este încorporată direct în scrisoare.

Mesajele de acest tip par să aibă motive plauzibile și încearcă să vină cu argumente convingătoare, pentru a determina ținta atacului să acționeze imediat. Printre cele mai populare trucuri folosite sunt mesaje prin care se atenționează că are loc depășirea dimensiunii admisibile a cutiei poștale, upgrade-ul sistemului, blocarea cutiei poștale. Aceste e-mailuri de phishing imită deseori notificări de la servicii de e-mail cunoscute, dar marea majoritate constituie cereri generale, de a confirma datele de autentificare (login și parola) de la un anumit serviciu. Cel mai probabil, acest lucru se datorează faptului că escrocii trimit notificări false spre toate adresele de care dispun și nu direcționat pentru un anumit serviciu poștal.

Segmentul persoanelor de la care se așteaptă anumite reacții emoționale ce îi determină la acțiuni nerezonabile, în special, la transferul de informații sensibile, este substanțial majorat de utilizatorii sistemelor de plăți. Aceștia din urmă primesc scrisori, presupuse a fi expediate de către un anumit reprezentant al unei instituții financiare, ce conțin amenințări de suspendare sau de blocare a conturilor, motivul fiind că nu a fost folosit de ceva timp sau este necesar un upgrade. În scopul de a păstra contul, se cere conectarea la cont. Iar pentru aceasta, în mesaj, întru a susține beneficiarul se propune un link. Urmînd link-ul, se ajunge la o pagină care arată ca site-ul corespunzător sistemului de plăți, după care se cere și autentificarea. În ciuda asemanării sale cu originalul, site-ul este un fals. În acest sens se observă că:

- paginile nu sunt protejate, deoarece lipsește HTTPS în bara de adrese, ce ar presupune folosirea protocolului SSL/TLS care este necesar în astfel de situații;
- în URL-uri este prezent simbolul "@";
- domeniul nu aparține companiei de la care se pretinde că a fost trimis mesajul (adresa IP nu aparține PayPal).

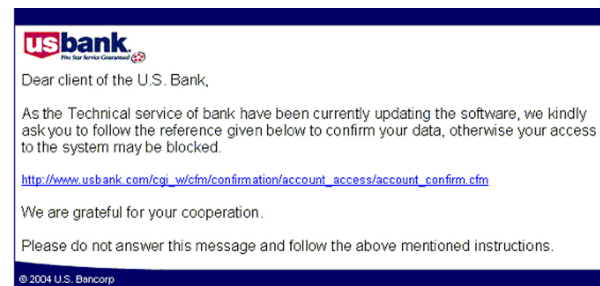
Pericolelor similare, sunt supuși și utilizatorii unor site-uri comerciale utilizate pe larg. Înspre aceștia sunt trimise e-mail-uri în care se anunță că site-ul a fost atacat și este necesar ca utilizatorul să-și acceseze contul pentru a verifica informația. Potențialele victime fac un clic pe URL-ul propus, iar browser-ul afișează site-ul clonă (copia exactă a site-ului legitim). Utilizatorul se autentifică pe sistemul propus de infractori, astfel aceștia obțin aceste date, iar victima este redirectionată spre site-ul legal. În consecință, phisherii pot accesa contul victimei și folosi informația personală.

Original Message-----

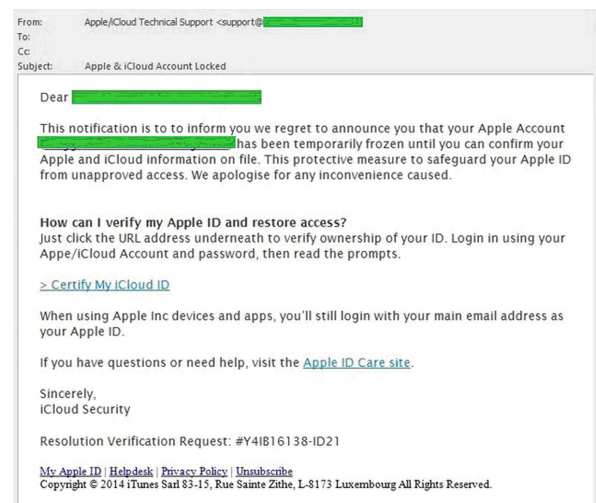
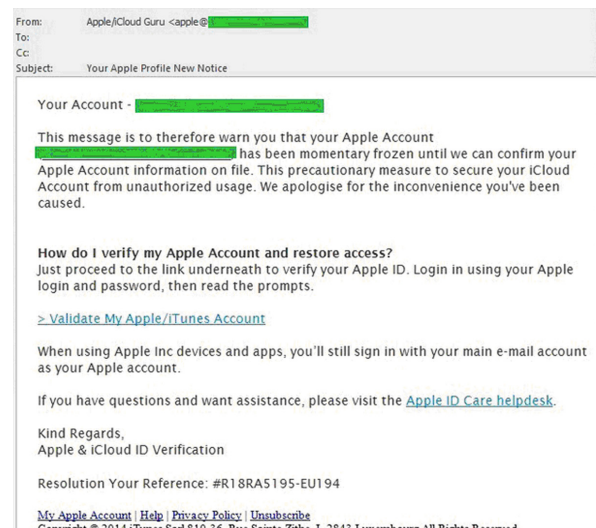
From:[mailto:identdepmnt_op9679843@usbank.com]

Sent: Sunday, August 29, 2004 11:16 PM

To:
Subject: Urgent Notice From Billing Department

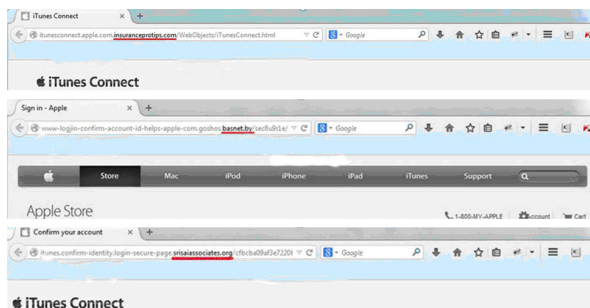
de Internet foarte populare. Astfel, de exemplu, infractorii trimit notificări false în numele reprezentanților serviciilor iTunes și iCloud prestate de gigantul IT Apple.

Ca rezultat, se propun ferestre-clonă ale acestor servicii, în care se observă că:

- lipsește HTTPS;
- domeniul nu aparține Apple;

– în plus față de informațiile necesare pentru a controla ID-ul Apple, se solicită informații despre cardul de credit sub pretextul legării sale în cont.

Astfel, phishing-ul, folosind imagini de pe site-ul legal, link-uri ce duc spre site-ul legal, devine tot mai sofisticat fiind mai dificil de a-l deosebi de un site legal și în consecință de a-l depista și stopa.

După cum s-a menționat, una dintre principalele metode utilizate de infractorii din spațiul virtual este folosirea unui mesaj de e-mail credibil, care va direcționa intenționat victima spre o pagină web falsă. Unele dintre aceste mesaje pot conține un formular de înscriere direct în textul conținut. În acest sens utilizatorii trebuie să conștientizeze faptul că organizațiile oficiale nu trimit mesaje prin care solicită informații personale și trebuie să inspecteze aceste pagini web pe care au fost direcționați, în vederea verificării corectitudinii adresei URL afișate.

Din păcate, în arsenalul infractorilor cibernetici exista tehnici și metode ce permit falsificarea URL-ului. Printre acestea se evidențiază cele ce țin de specularea neatenției utilizatorului, de vulnerabilități ale browserelor, de vulnerabilități ale sistemelor de operare, ale aplicațiilor software.

În primul caz URL-ul afișat este foarte asemănător cu cel real, fapt ce poate să nu fie detectat la prima vedere. De exemplu, adresa <http://www.rosksbank.com> poate fi înlocuită cu <http://www.rossksbank.com>, adresa <http://www.sitibank.com> poate fi înlocuită cu <http://www.sytibank.com>, <http://www.mlbank.com> poate fi înlocuită cu <http://www.mIbank.com>, adresa acaunt@tr.com poate fi înlocuită cu acaunt@tr.info. În primul exemplu, inducerea în eroare se bazează pe faptul că adresa este suplimentată cu încă

o literă „s”, în cel de al doilea exemplu are loc înlocuirea literei „i” cu „y”, în cel de al treilea exemplu litera mică „l” este înlocuită cu majuscula literei „i”, iar în ultimul exemplu „com” este înlocuit cu „info”.

Tot pe neatenție și pe faptul că mulți utilizatori nu examinează bara de adrese se bazează și cazurile când paginile false nu au ca parte componentă bara de adrese.

Tehnica prezentată este centrată în jurul unui link de manipulare, pe care phisherii îl folosesc, ca atunci când utilizatorul face clic pe acesta (link-ul înșelător), să se deschidă site-ul fals în loc de site-ul menționat în link. Una dintre metodele ce pot desconfirma escrocheria cu acest link de manipulare este de a plasa mouse-ul peste link, ceea ce permite de a vizualiza adresa reală.

Va rugam sa accesati linkul generat <http://mail.gulfpac.com/caserver/bia> in continuare de serviciul online banking.
[Click to follow link](https://login.24banking.ro/caserver/login?service=49venty-hh20-1)
<https://login.24banking.ro/caserver/login?service=49venty-hh20-1>

O altă tehnică de phishing pe care infractorii cibernetici o folosesc are ca suport binecunoscutele popup-uri. În acest caz, momeala pentru victimă nu se transmite prin e-mail, dar se folosește publicitatea pop-up. Atunci când utilizatorul vizitează anumite site-uri, inclusiv de încredere, dar care folosesc popup-uri pentru publicitate, automat într-un browser este deschisă o pagină cu o ofertă de a primi un premiu în bani. Pentru a spori încrederea victimelor, escrocii folosesc în aceste ferestre logo-uri de bănci și sisteme de plată binecunoscute. Ferestrele conțin avize precum că vizitatorul a devenit câștigător și proprietarul acțiunilor de premii în bani ca urmare a unei campanii lansate de aceste bănci. Activând butonul pe care este scris „ridică premiul”, utilizatorului i se prezintă o pagină unde este solicitat să introducă informații asociate cardului de debit/credit. În mod special, se cere să se introducă data valabilității și numărul de card. Următorul pas al acestei escrocherii urmează după folosirea butonului pe care este scris „obține bani”. Clicul pe acest gen de buton prelungeste așa-numita procedură de „identificare a proprietarului” prin aceea că se cere de a indica valoarea soldului de pe contul folosit. Aceasta fiind necesar „pentru siguranța transferului”. Este de remarcat faptul că pe

resursele frauduloase de foarte multe ori există avize de prudență și de prevenire a amenințărilor. De asemenea, se remarcă și faptul că la indicarea unei sume mici este afișat un mesaj prin care se anunță că cardul nu este potrivit pentru astfel de operațiuni. Și, desigur, pentru finalizarea așa-numitei „identificări” este necesară indicarea și a codului de autentificare (CVC2 / CVV2) utilizat la efectuarea unor tranzacții fără prezența fizică a cardului. În final, în locul banilor se emite un mesaj de genul „cardul nu este potrivit pentru astfel de operațiuni”. Criteriul prin care utilizatorul poate pretinde că aceasta este o înșelăciune se bazează pe faptul că în aceste ferestre de pop-up lipsește bara de adrese.

De asemenea, pe promiterea de bani ce așteaptă să fie ridicați se concentrează și alte scheme de phishing. Bineînțeles că de-a lungul timpului s-au folosit promisiuni ca: premii, vacanțe, bunuri electronice sau bani pentru a convinge utilizatorii să viziteze anumite website-uri sau să se înregistreze în diferite programe. Dar următoarea schemă a evoluat atingând un nivel ridicat. Astfel, noua schemă de fraudă debutează cu un e-mail primit de la o bancă inexistentă, în care se pretinde că o sumă foarte mare de bani a fost plasată într-un cont deschis pe numele respectivului utilizator. Mesajul include un link către banca falsă, un număr de cont și un cod PIN.

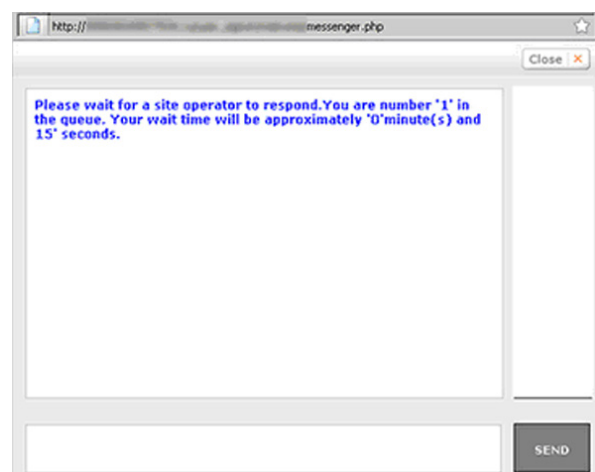
În continuare, mesajul explică modul în care utilizatorul poate transfera banii, accesând acest cont. Însă pentru ca tranzacția să poată fi efectuată, utilizatorii trebuie să își înregistreze informațiile personale și contul real, moment în care acestea sunt furate.

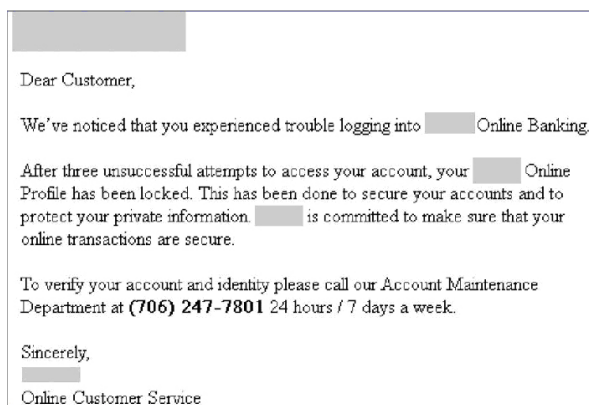
Acest tip de fraudă se aseamănă foarte mult cu faimoasele scrisori nigeriene, prin care utilizatorii sunt invitați să își trimită detaliile personale și datele despre contul bancar pentru a ajuta diverse personaje să transfere sume enorme de bani, urmînd să primească cota-parte pentru acest serviciu.

E-mail-ul de acest tip începe, de exemplu, astfel: „Am fost rugați de către Mega Magic Foundation of France să vă înștiințăm că suma de un milion de euro a fost depozitată în banca noastră, DBS Bank, pe numele dvs, această sumă putînd fi transferată imediat în

contul dvs. curent”. Mesajul se încheie: „Odată logat în contul deschis la banca noastră, puteți transfera suma dorită direct către contul dvs curent printr-un simplu click pe link-ul „click here to transfer”. Evident că utilizatorii creduli vor afla ulterior că de fapt nu existau nici un fel de sume fabuloase și au fost victimele unei metode de phishing.

O altă tehnică de phishing este realizată prin intermediul telefonului și a live chat-urilor de asistență fictivă pentru clienții băncilor. Îndrăzneala și ingeniozitatea phisherilor în acest caz este deosebită. Informații confidențiale sunt obținute direct de la persoană prin intermediul convorbirilor telefonice, folosind un ID apelant fals. Atacatorii practic obțin pe viu datele necesare de la victimele lor. În acest sens hackerii creează o resursă, care este foarte asemănătoare site-ului oficial al băncii. În cazul live chat-urilor de asistență fictivă, atunci cînd o persoană încearcă să introducă un nume de utilizator și o parolă (sau, atunci cînd faci orice altă acțiune în cadrul paginii) într-o fereastră de browser, apare o ofertă de a discuta cu departamentul de combatere a fraudei, în scopul de a valida datele din contul utilizatorului. Mai mult, prin telefon sau chiar pe monitorul victimei apare o fereastră de chat prin care atacatorii încep să convingă victima pentru a oferi e-mail, numărul de telefon și alte informații, care pot fi cumva folosite pentru profit. Experți RSA au detectat că suportul pentru comunicare prin chat a fost implementat pe baza protocolului deschis Jabber, iar site-ul este hostat pe servere, care stochează și alte astfel de resurse, precum viruși și alte programe malware.

Este cunoscut și phishingul prin intermediul motoarelor de căutare, care este o escrocherie în urma căreia utilizatorul este direcționat către site-uri care oferă produse sau servicii la costuri reduse. În momentul când utilizatorul încearcă să achite pentru produs sau serviciu prin introducerea detaliilor instrumentului de plată (cardul de debit/credit), acestea din urmă sunt colectate de către site-ul de phishing. Există și site-uri bancare false care oferă cărți de credit sau credite utilizatorilor la o rată scăzută, dar acestea sunt de fapt site-uri phishing.

Etape ale phishing-ului. Generalizând tehnicile și schemele de phishing prezentate se pot evidenția mai multe etape infracționale pe care le folosesc elementele criminale. Unele din ele nu implică existența unui echipament puternic și costisitor. Nu este nevoie de suportul hackerilor, iar cunoașterea de PHP, CSS, Javascript și HTML este necesară la nivel minim. Phisherii care folosesc unele dintre aceste scheme sunt foarte rar programatori sau designeri buni, dar au cunoștințe foarte bune despre psihologia oamenilor, altfel spus, au abilități de inginerie socială. La fiecare din etape pot fi utilizate atât tehnici complexe, cât și tehnici simple, dar eficiente. În continuare se vor detalia etape caracteristice phishing-ului bancar.

Etapa de bază poate fi intitulată „Obținerea adreselor de e-mail”.

Demararea schemei necesită o listă de adrese de e-mail ale clienților băncii atacate. Extracția de aceste adrese reprezintă o activitate separată în lumea interlopă. În scopul de a obține o bază de date cu e-mail-uri se recurge la recrutarea unui angajat al băncii, cu acces la lista de e-mail a clienților. Procesul de recru-

tare se realizează atât în rețea, cât și offline, în locații de agrement, pe stradă, recurgând la diferite scheme ingenioase cum ar fi cunoștințe cu domnișoare atrăgătoare urmate de șantaj. Angajații băncilor on-line sunt ușor de găsit cu ajutorul tehnologiei de business intelligence. Un angajat al băncii, de obicei, se vinde pentru un salariu lunar de bază. În discuțiile pe forumurile folosite de infractori se vehiculează că fischerii pentru a achiziționa baze cu adrese e-mailuri ale unei bănci mijlocii. Au nevoie de câteva mii de dolari. Informații despre clienții băncilor mari, bine cunoscute sunt cu valoare mult mai mare, dar, de regulă, valoarea lor nu ar trebui să depășească zece mii de dolari.

Etapa 2 poate fi intitulată „Site-clonă și o scrisoare din partea băncii”.

Phishing-ul bancar este organizat prin trimiterea de e-mail-uri în masă în numele administrației băncii. Scrisoarea conține adesea un link (legătură directă) spre un site, care atât după formă, cât și după conținut este foarte greu de distins de cel real. Dacă se accesează acest site și se introduc date ce permit accesul la un anumit cont bancar, utilizatorul poate deveni victimă a unei fraude.

După ce a primit adresa de bază, phisher-ul trebuie:

- Să creeze o pagină care simulează pagina de conectare de Internet banking a băncii atacate.
- În acest sens este necesar să înregistreze un nume de domeniu similar cu cel al băncii. Pentru aceasta se folosesc diferite trucuri:
  - domeniu de înregistrare într-o altă zonă de domeniu;
  - înlocuirea a uneia sau a două litere din adresă;
  - adăugare unui cuvânt la numele băncii.

Principalul scop al acestor manipulări este ca la o privire sumară la bara de adrese a browser-ului victima să creadă că el este exact pe site-ul băncii sale.

Crearea de pagini-capcană nu necesită o expertiză specială. Șablonul este salvat cu opțiuni corespunzătoare comune browsere-lor.

Pentru a captura date de plată personale se folosește un simplu PHP-cod. Întru realizarea acestei etape, elementele criminale genera-

toare ale acestui atac de tip phishing apelează la ajutor din exteriorul grupării, remunerând fiecare pagină generată cu 50-70 de dolari. Pentru pagini se cere să aibă următoarea funcționalitate: după ce victima a introdus datele, script-ul să-l direcționeze pe utilizator la pagina de conectare reală a băncii. Raționamentul infractorilor îndreptându-se pe presupunerea că utilizatorul va crede că a introdus incorect date sau că conexiunea a eșuat. Această tehnică permite de a fraudă chiar și utilizatorul ce are grijă de a studia site-ul, deoarece acesta nu va detecta nimic suspect – pentru că acum el este pe site-ul real al băncii.

Etapa a 2-a. Să arunce momeala.

Pentru aceasta spre un client se trimite un mesaj-capcană, care poate lua forma unei scrisori cu logo-ul băncii. Textul scrisorii conține o trimitere către un text cu adresa site-ului băncii. Dar dacă se analizează cu atenție proprietățile link-ului respectiv, se poate observa că aceasta este o pagină-capcană, situată pe un domeniu similar. Fisher-ii mizează pe faptul că printre sutele de clienți ai băncii nu toți vor fi atenți și precauți.

Etapa 3 poate fi intitulată „Încasari”

Odată ce datele privitoare la cardurile bancare sunt disponibile fischer-ului, acesta trebuie să execute mai multe activități ce au drept scop scoaterea banilor folosind conturi bancare false și sisteme de plată. În cazul în care escrocul este inteligent și nu este lacom, el nu golește complet conturile victimelor, dar folosește numai o cantitate relativ mică din bani. În acest sens, fischer-ul pune accentul pe amânarea cât mai mult posibilă a momentului în care serviciul de securitate al băncii va ridica alarma în baza plîngerii unuia dintre clienții fraudăți.

Concluzie. Urmare a studiului efectuat, subliniem importanța problematicii generate de atacurile de tip phishing. Analiza tehnicilor și schemelor folosite în acest gen de activitate infracțională prezintă interes sporit ca urmare a dificultăților privind interpretarea acestor tipuri de fapte din punctul de vedere al angajaților instituțiilor cu sarcini de ocrotire a normelor de drept. Consumatorii on-line trebuie să învețe cum să prevină și să facă față activităților frauduloase pe Internet cu scopul

de a obține date personale în beneficiul financiar al phisherilor. Angajații subdiviziunilor care au ca sarcină prevenirea și combaterea infracțiunilor ar trebui să poată să recunoască semnele unui posibil atac de phishing și să știe cum să reacționeze la un mesaj e-mail de phishing. Prin luarea în considerare a diferitor aspecte evidențiate în acest articol, precum și prin aplicarea și a altor măsuri de precauție, consumatorul de Internet va reduce în mod semnificativ pericolul generat de atacurile de tip phishing.

În pofida tuturor măsurilor de precauție, phisherii au tendința să-și încheie cariera lor nu așa cum se așteaptă. Mulți pur și simplu dispar cu prietenii și familia pentru totdeauna, dintr-o dată și fără voie. Persoanele care apelează la structuri criminale pentru a organiza atacuri de tip phishing, de regulă, nu mai au posibilitatea de a ieși din „afaceri”. Despre phisherii norocoși, care au fost capabili să „se pensioneze” și să se bucure de roadele activităților lor, nu s-a auzit, de regulă, aceștia sunt plasați în instituții supravegheate.

Bibliografie

1. Charles Arthur, „Police crack down on computer support phone scam”. Disponibil la: <http://www.guardian.co.uk/technology/2010/jul/19/police-crackdown-phone-scam-computer>
2. Shathabheesha, „Reconnaissance with images”, June 28 2012. Disponibil la: <http://resources.infosecinstitute.com/reconnaissance-with-images/Wikipedia, 'Email spoofing'>. Disponibil la: http://en.wikipedia.org/wiki/Email_spoofing
3. Ravi Miranda, „Playing mindgames”, July 17 2012. Disponibil la: <http://ravimiranda.wordpress.com/tag/colonel-effect/>
4. Khadeeja Safdar, „Obama Utility Bill Scam Falsely Claims Federal Aid Program Will Help Pay Bills”, 07/09/2012. Disponibil la: http://www.huffingtonpost.com/2012/07/09/obama-utility-bill-scam-federal-aid_n_1659787.html
5. <https://www.emc.com/collateral/white-papers/h11933-wp-phishing-vishing-smishing.pdf>

6. <http://see.emc.com/collateral/fraud-report/online-rsa-fraud-report-012013.pdf>
7. <http://www.cnet.com/news/new-scam-adds-live-chat-to-phishing-attack/>
8. <https://www.rsa.com/en-us>
9. <http://www.ic3.gov/>
10. Wikipedia, „Phishing”. Disponibil la: <https://en.wikipedia.org/wiki/Phishing>
11. Wikipedia, ‘Voice phishing’. Disponibil la: http://en.wikipedia.org/wiki/Voice_phishing
12. Wikipedia, „Phone fraud”. Disponibil la: http://en.wikipedia.org/wiki/Phone_fraud
13. https://ro.wikipedia.org/wiki/Business_intelligence
14. <http://www.wikihow.com/Forge-Email>
15. http://docs.apwg.org/reports/apwg_trends_report_q2_2014.pdf

Cornel OSADCII,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

VIZIUNI CONCEPTUALE PRIVIND INDIVIDUALIZAREA EXECUTĂRII PEDEPSEI CU ÎNCHISOAREA

Rezumat

Pentru ca rolul educativ al penitenciarului să se facă simțit este necesară asigurarea unui climat în care să se poată afirma pedagogia reeducării. Individualizarea executării pedepsei presupune individualizarea acțiunii educative. Etapa inițială în desfășurarea muncii de reeducare o constituie cunoașterea condamnatului. Sursele primare de informare le constituie dosarul personal al condamnatului. Baza individualizării măsurilor educative o constituie dialogul între educator și condamnat. De o deosebită utilitate sunt și discuțiile educatorului cu condamnatul și membrii săi de familie. De asemenea, procesul educativ desfășurat în perioada executării pedepsei trebuie continuat și după liberare.

Cuvinte-cheie: individualizare, condamnat, penitenciar, deținut etc.

Rummary

In order to perceive the educational role of the penitentiary institution it is necessary to ensure a positive environment for the reeducational pedagogy. The individualization of the punishment execution supposes the individualization of the educational action. The first step of the reeducation work is to know the condemned. The primary informational sources are the files of the convicted person. The basis of the individualizing the educational methods is the dialogue between the condemned and pedagogue. A very important method is the discussion of the pedagogue with the convicted and his family. The educational process must be continued after the convicted person executed his punishment.

Keywords: individualization, convict, penitentiary, detainee, etc.

Introducere. Pe fondul problemelor care interesează opinia publică – prevenirea săvârșirii de infracțiuni – regimul de detenție mediază doar funcția represivă a închisorii ca măsură de constrângere, cu terapia individualizării ca axiomă în executarea pedepsei ca mijloc de reeducare. Reacția condamnatului la stimulii specifici mediului penitenciar, însoțiți de caracteristicile mediului penitenciar și cu un coeficient minim al valorii de stimulare este neutră și poate căpăta forme specifice de apărare.

De aceea regimul de detenție are ca rezultat un efect de ansamblu printr-o serie de privațiuni impuse de mediul penitenciar, de lipsa libertății, de supravegherea condamnatului și a deplasărilor, de disciplina impusă și privarea de orice relație emoțională, schițând bilanțul unui anacronism persistent.

Astfel, din cele expuse anterior putem deduce că individualizarea administrativă sau individualizarea executării pedepsei cu închisoarea este cea mai adevărată, cea mai reală și precisă, deoarece studiul judecătorului este relativ scurt și incomplet, operând pe lângă elementele reale și cu prezumția, așa încât individualizarea juridică este aproximativă. În

opoziție cu aceasta individualizarea executării pedepsei cu închisoarea este precisă, reală, fiindcă se sprijină pe observația nemijlocită și continuă a naturii infractorului.

Conținut de bază. Problema individualizării pedepsei nu este de dată recentă, termenul căpătând o largă circulație în urma publicării în 1898 a lucrării lui R. Saleilles, intitulată „L' individualisation de la peine” [1, p. 36.].

Unul din principalele principii ale ramurilor de drept din ciclul juridico-penal este principiul individualizării pedepsei. Astfel, acest principiu se realizează în normele dreptului penal odată cu stabilirea pedepsei (instanța de judecată determină tipul și cuantumul pedepsei); normele dreptului procesual-penal prescriu o stabilire minuțioasă a circumstanțelor cauzei penale, care au o importanță deosebită la evidența particularităților individuale ale persoanei, pentru a fi aplicată o pedeapsă echitabilă; în normele dreptului execuțional-penal este fixată ordinea și condițiile individualizării pedepsei în timpul executării (ispășirii) ei.

Definirea conceptului de individualizare a fost conturată de către legiuitor prin tehnica juridică, și anume la stabilirea și aplicarea

pedepselor drept instrumente de adaptare a condamnatului la mediul penitenciar.

Individualizarea pedepsei este operațiunea de adaptare a pedepsei în raport cu fiecare infracțiune și cu fiecare infractor în vederea realizării scopului său preventiv-educativ prevăzut de lege, constituind un principiu de bază al dreptului penal [2, p. 453].

Cu toate că pentru a exprima procedura de fixare, de stabilire a pedepsei sunt utilizați termeni ca: dozare, proporționalitate, individualizare etc., care exprimă mai mult sau mai puțin cuprinzător conținutul acestei operațiuni, în materia executării pedepsei, termenul „individualizare” este fără echivoc. Individualizarea executării pedepsei sau individualizarea administrativă, cum i se mai spune, constituie o etapă în realizarea raportului juridic și nu o simplă recepțiune a noțiunii de individualizare.

Astfel, în teoria dreptului penal se vorbește [3, p. 79], de obicei, despre trei forme de individualizare a pedepselor, și anume:

– individualizarea legală – se referă la ansamblul normelor de drept penal, privind criteriile de individualizare a pedepsei pentru fiecare infracțiune în parte;

– individualizarea judecătorească – constă în stabilirea de către instanța judecătorească a pedepsei pentru fiecare caz în parte, între limitele prevăzute de lege, ținând seama de pericolul social pe care-l prezintă fapta săvârșită și infractorul, precum și de împrejurările care agravează sau atenuază răspunderea penală;

– individualizarea administrativă sau punerea în executare a pedepsei cu închisoarea de către instituțiile penitenciare – care se referă la modalitățile concurente în care se execută pedeapsa aplicată de instanță [1, p. 36].

Aceste trei etape ale individualizării pedepsei urmează o succesiune logică, ele decurgând una din cealaltă. Pe parcursul celor trei etape ale individualizării pedepsei întâlnim elemente comune care vizează scopul pedepsei, și anume prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, apărarea împotriva infracțiunilor precum și apărarea valorilor sociale enumerate în legislația penală art. 2 CP al RM.

Cu referire la cea dintâi, în literatura juridică s-a arătat că, în cadrul său, adaptarea pedepselor este înfăptuită de către legiuitor, în însuși momentul elaborării legii penale, prin stabilirea felului și limitelor pedepselor, precum și a măsurii în care acestea pot fi modificate sub influența cauzelor de agravare sau de atenuare.

După părerea noastră, ceea ce în mod curent se desemnează prin expresia „individualizare legală” nu este, în esența sa, o individualizare propriu-zisă. Dacă individualizarea constă în „operațiunea de adaptare a pedepsei și a executării ei la cazul individual și la persoana infractorului, în așa fel încât să se asigure aptitudinea funcțională și realizarea scopului ei” – adică în adecvarea pedepsei la o anumită faptă concretă și la un infractor concret, care, el, cu personalitatea lui, trebuie reeducat, atunci operația de individualizare nu poate fi decât o operație *post delictum*, care în mod necesar trebuie să se efectueze, în integralitatea sa, după ce fapta a fost săvârșită și constatăta judecătorește. Atâta vreme cât nu s-a săvârșit încă o infracțiune și nu există răspundere penală, nu se poate vorbi de o individualizare a pedepsei, în sensul propriu al acestei noțiuni, căci lipsește atât obiectul supus operației de adaptare (sanțiunea concretă), cât și unul dintre elementele față de care trebuie să se înfăptuiască adaptarea (infracțiunea, cu gradul său de pericol social concret propriu). De aceea, credem, individualizarea pedepselor poate fi numai judiciară și administrativă.

Fără îndoială că stabilirea, prin lege, a unui cadru legal de sancțiuni, atât generale, cât și speciale, pentru fiecare infracțiune în parte, a unor cauze de modificare a pedepsei, a unor mijloace și criterii de individualizare constituie baza legală indispensabilă a individualizării sancțiunilor de drept penal, dar, în sistemul pedepselor relativ determinate, ea nu se poate identifica cu însăși operația de individualizare a acestora. Legea operează numai asupra unor entități abstracte, pe când individualizarea, așa cum chiar acest termen o arată, este legată de o faptă concretă și de un infractor concret; or, privitor la acestea, numai judecătorul și organele administrației penitenciare pot face

constatări și aprecieri; ceea ce înfăptuiește legiuitorul este doar organizarea, prin lege, a individualizării judiciare și administrative; el nu poate decât să pună la dispoziția judecătorilor și administrației penitenciare bazele individualizării, fără să îndeplinească el însuși vreo operație de individualizare.

Individualizarea judiciară. Este cea de-a doua etapă de realizare a individualizării răspunderii penale, fiind realizată, în principal, de către instanța de judecată dar și de către celelalte organe judiciare, în subsidiar. Ea reprezintă prima adaptare a răspunderii penale la infractorul privit ca o entitate vie, nu ca o abstracțiune.

Pentru a facilita realizarea individualizării judiciare a răspunderii penale, s-au stabilit anumite criterii, consacrate ca atare prin lege, de care judecătorul trebuie să țină seamă în procesul de aplicare a unei sancțiuni concrete persoanei care se face vinovată de săvârșirea unei infracțiuni sau a unei fapte prevăzute de legea penală. Acestea au un caracter obligatoriu, trebuind să fie avute în vedere împreună, toate (nu doar unele dintre ele) [4, p. 161]. Potrivit art. 75 CP al RM, „persoanei recunoscute vinovate de săvârșirea unei infracțiuni i se aplică o pedeapsă echitabilă în limitele fixate în Partea specială a Codului penal și în strictă conformitate cu dispozițiile Părții generale a Codului penal. La stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia”. Luând în considerare acești factori, instanța de judecată asigură echitatea sentinței pronunțate. Anume în legătură cu realizarea principiului individualizării tipul și quantumul pedepsei poate fi diferit pentru persoanele care au săvârșit infracțiuni omogene. Concomitent, acesta va contribui și la realizarea principiului echității.

Prin individualizarea executării pedepsei sau individualizarea administrativă se presupune operațiunea de individualizare, efec-

tuată de organele administrative de executare a pedepsei, privește executarea pedepselor și se realizează prin adaptarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate în raport cu conduita condamnaților în locurile de executare a pedepselor [5, p. 48]. Individualizarea administrativă poate privi nu numai regimul de executare, dar și durata executării efective a pedepsei, prin substituirea, de exemplu, a pedepsei cu închisoarea cu liberarea condiționată sau cu alte forme de executare sau prin amnistie sau grațiere.

Individualizarea pedepsei, prevăzută de normele dreptului penal, nu numai că precede individualizarea executării pedepsei după timp, dar și constituie o bază pentru prima. Cu toate acestea, ele se deosebesc una de alta.

Cât privește raportul în care se află individualizarea judiciară față de cea administrativă, el este revelat de rolul ce se recunoaște în înfăptuirea acestei din urmă operații judecătorului și organelor administrative de executare a pedepselor.

Într-un sistem îmbrățișat îndeosebi de reprezentanții școlii pozitivistice, dar care încă constituie obiect de preocupare denumit al „pedepselor” sau „sentințelor nedeterminate” se susține că, prin hotărârea de condamnare la privațiune de libertate, instanța fie nu trebuie să determine deloc durata pedepsei (nedeterminare absolută), fie trebuie să o determine numai prin stabilirea unui maxim peste care detenția nu poate fi prelungită, sau a unui minim, înainte de executarea căruia cel condamnat nu poate fi pus în libertate (nedeterminare relativă), timpul deținerii efective urmând a fi stabilit de organele administrative de executare. În justificarea acestei teze care acordă organelor administrative de executare un rol principal în opera de individualizare s-a arătat îndeosebi că, pentru a putea conduce la reeducarea infractorului, pedeapsa trebuie adaptată naturii mai mult sau mai puțin periculoase a fiecărui infractor și factorilor care au concurat la antrenarea acestuia pe calea ilicitului penal; or, cum în momentul judecății este foarte greu, dacă nu chiar imposibil, a cunoaște personalitatea fiecărui infractor și a stabili intensitatea cu care fiecare dintre multiplele cauze

ale criminalității a acționat asupra lui, rezultă că, în acel moment, nu poate fi cunoscut nici cuantumul reacției represive necesare pentru a se înfăptui opera de reeducare; o asemenea cunoaștere devine accesibilă doar organelor de executare a pedepsei, care, pe parcursul detenției, pot decela nemijlocit influența acesteia asupra mentalității, deprinderilor și caracterului celui condamnat. Criticii sistemului pedepselor nedeterminate au arătat însă că, așa cum este dificil să se precizeze durata detenției necesare în momentul judecății, tot atât de greu este ca ea să fie stabilită pe parcursul executării, căci personalul penitenciar, oricât de specializat ar fi, va putea deseori să se înșele, fie luând supunerea prefăcută a unui infractor pervers și ipocrit drept corijare, fie atribuind gesturile de revoltă ale unui condamnat reeducat unei adânci perversități; dar, înainte de orice, s-a relevat că adoptarea acestui sistem ar echivala cu o gravă abatere de la principiul egalității pedepsei și că, în locul arbitrariului judecătoresc abolit s-ar introduce arbitrariul administrativ, expunând pe condamnat bunului-plac, incapacității și chiar incorectitudinii organelor penitenciare [3, p. 80-82]. Astfel, individualizarea executării pedepsei se înfăptuiește prin intermediul modificării măsurilor de pedeapsă (limitarea drepturilor) și aplicării mijloacelor de corijare în funcție de comportamentul condamnatului. Așadar, după cum se observă, individualizarea pedepsei ca principiu este parte componentă a sistemului de principii, atât a dreptului penal, cât și a dreptului execuțional-penal.

În legislația execuțional-penală a Republicii Moldova individualizarea ca principiu de bază a executării pedepsei cu închisoare este inclusă în art. 164 care este bazat pe particularitățile individuale ale personalității condamnatului, adică mijloacele de corectare trebuie să se aplice în funcție de caracterul prejudiciabil al infracțiunii comise, personalitatea condamnatului, precum și comportamentul lui [6, p. 17]. Acest principiu se realizează pe calea modificării statutului condamnatului în funcție de comportamentul lui, ca exemplu, aplicarea măsurilor de sancționare și de stimulare, transferul condamnatului dintr-un

regim în altul etc. [7, p. 8].

Faptele penale se comit în împrejurări diferite, de infractori diferiți, ca personalitate, mediu de proveniență, nivel de instruire etc.

Rolul de principiu de bază al individualizării în executarea pedepsei este determinat de cerința obiectivă a raportării măsurilor și mijloacelor care compun conținutul pedepsei la individualitatea umană; asprimea care nu ține seamă de deosebiri anihilează pedeapsa ca rezultat pozitiv al dreptului.

Atunci când instanța hotărăște asupra cuantumului pedepsei cu închisoarea, pe lângă gradul de pericol social pe care îl prezintă fapta și făptuitorul și împrejurările care atenuează sau agravează răspunderea penală, are în vedere și ceea ce se va petrece cu infractorul pe timpul executării pedepsei și abia atunci stabilește cuantumul pedepsei. Pe de altă parte, administrația penitenciarului cere obligații de a lua toate măsurile legate pentru ca să asigure producerea transformărilor în conștiința condamnaților. Astfel, am putea concluziona că între aplicarea pedepsei și executarea ei există o legătură indisolubilă, iar pedeapsa aplicată nu se execută în același mod de către toți condamnații decât în linii generale [1, p.37].

Concluzii. Luând în considerare conceptele privind individualizarea executării pedepsei cu închisoarea în literatura juridică de specialitate putem defini această categorie juridică ca fiind ansamblul măsurilor de corijare, reeducare și resocializare a condamnaților realizate prin intermediul activității instituțiilor și organelor care asigură executarea pedepselor penale, în cadrul sistemului penitenciar autohton, legate de schimbarea statutului juridic al condamnaților, reieșind din personalitatea condamnatului, comportamentul lui, gradul prejudiciabil al infracțiunii comise, prevederile dreptului execuțional-penal privind normele regimului de detenție și în conformitate cu principiile corespunzătoare ale pedagogiei penitenciare a mijloacelor și metodelor de corectare.

Referințe bibliografice

1. Zidaru P., Drept execuțional penal Ed. PRESS Mihaela, București, 1997.
2. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M., Drept penal, Partea generală, V.I., Ed. Cartier Juridic, Chișinău, 2005.
3. Daneș Șt., Papadopol V., ediția a II-a, Individualizarea judiciară a pedepselor, Ed. Juridică, București, 2002.
4. Dobrinou V., Pascu I., Drept penal. Partea generală, București, 1992.
5. Bulai C., Drept penal român. Partea generală, vol. II, Casa de Editură și Presă „Șansa”, București, 1992.
6. Уголовно–исполнительное право, под ред, Селиверстова В.И., из. ”Юриспуденция,, , Москва, 2002.
7. Городинец Ф.М., Малинин В.Б., Смирнов Л.Б., Спицнадель В.Б., Уголовно-исполнительное право, Санкт-Петербург, 2000.
8. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985-XV din 18.04.2002. Republicat în: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.72-74/195 din 14.04.2009.
9. Carp S., Osadci C., Rusu O., Drept execuțional penal, Chișinău, 2007. 447 p.
10. Codul de executare al Republicii Moldova. nr. 443-XV din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al R. Moldova nr.34-35/112 din 03.03.2005.
11. Statutul executării pedepsei de către condamnați aprobat prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 583 din 26.05.2006. În: Monitorul Oficial nr. 91-94/676 din 16.06.2006.
12. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova Cu privire la aprobarea Concepției reformării sistemului penitenciar și Planului de măsuri pe anii 2004-2020 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar, nr. 1624 din 31.12.2003. În: Monitorul Oficial al RM nr. 13-15/101 din 16.01.2004.
13. Regulile europene pentru penitenciare. – Recomandarea Nr. R (87)3 adoptată de Comitetul Miniștrilor Consiliului Europei la 12 februarie 1987 – în cea de-a 404-a ședință a miniștrilor deputați. În: Culegere de acte normative și internaționale în domeniul penal. Volumul I. Revista de științe penale. Supliment, 2007. Concept de coordonare: Igor Dolea, Victor Zaharia. 608 p.

Constantin RUSNAC,

doctor în drept, lector universitar al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Anatol ANDRONACHE,

lector superior al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

SEPARATISMUL CA FORMULĂ A LIBERTĂȚII

Rezumat

Lucrarea conține o analiză a factorilor care contribuie la apariția separatismului și a formelor sale, indicându-se că necorespondența dintre frontierele naturale și cele economice, naționale determină neînțelegeri și conflicte.

În studiul dat ne-am propus să evidențiem faptul că cel mai des aspirațiile separatiste apar în urma problemelor financiar-economice și din cauza implicării unei alte țări care nu face altceva decât: DIVIDE ET IMPERA.

Actul de separatism se va afla permanent undeva între permisiune și sancțiune, iar ceea ce va fi aplicat față de o regiune, provincie sau stat depinde, în mare parte, de cel ce face aprecierea și de metodele folosite la separare.

Cuvinte-cheie: stat, separatism, frontiere strategice, frontiere naționale și economice, divergențe, interese politice, probleme financiare..

Summary

The paper contains an analysis of the factors contributing to the emergence of separatism and its forms, indicating that the mismatch between the natural borders and national economic causes misunderstandings and conflicts.

In the present study we aimed to highlight the fact that most often separatist aspirations arising from financial and economic issues and the involvement of another country that does something other than: DIVIDE ET IMPERA.

Act of separatism will be permanently where between permission and sanction, and which also will be applied to a region, province or state depends largely, that giveth appreciation and separation methods.

Keywords: State, separatism, strategic borders, national borders and economic political interests, financial problems.

Introducere. E foarte greu să ne închipuim un bloc locativ cu multe apartamente, unde locatarii ar fi în relații foarte bune cu fiecare. În permanență există pricini pentru învinuiri și divergențe, care nu permit locatorilor să aibă încredere unul în altul și care îi determină la certuri.

Câteodată și în interiorul unei familii pot să existe astfel de situații, și ea se înrăutățește dacă la resentimentele vechi se adaugă alte probleme, care într-un fel sau altul sunt legate de bani. Astfel de probleme există și pe arena internațională unde tendința de separare a unei regiuni, provincii, chiar stat de o țară este actuală.

Material și metodă. Pentru realizarea scopurilor și obiectivelor trasate, ținând cont de specificul și caracterul complex al temei investigate, în calitate de metode de cercetare au fost folosite metoda logică (analiză și sinteză), sistematică. Cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei, legislației autohtone.

Rezultatul discuției. Separatismul este o mișcare politică ce caută să despartă o regiune, o provincie sau un stat de țara sau de

ansamblul mai vast căruia aceasta îi aparține. Scopul este obținerea, pe o bază teritorială, a unei recunoașteri politice și crearea unui nou stat independent. Această mișcare se referă explicit și în mod sistematic la independența unui anumit teritoriu care, în prezent, este componenta altui stat. În acest sens, separatismul se poate defini ca o mișcare în care se promovează o separare nu a unui stat, ca parte componentă a unei federații de state, ci a unei regiuni din componența unui stat [1, p. 65].

Prin separatism politic trebuie înțeles o activitate umană conștientă și voluntară, concepută, organizată și desfășurată de un grup social formal sau informal constituit în vederea satisfacerii unor interese și așteptări, ale unui segment de populație, legate de obținerea statutului de entitate independentă și autonomă față de statul căruia, acum, îi aparține [1, p. 65-66].

Ministrul Afacerilor Externe al Ucrainei Ana Gherman menționa: „Tragerea la răspundere penală pentru separatism înseamnă a lupta împotriva propriului popor”.

Separatismul politic poate fi perceput și

ca o cale folosită de către unele persoane influente, ce reprezintă anumite grupuri de interese, pentru a-și crea o entitate statală în care să devină conducătorii acesteia. Aici este posibil să fie vorba de acea dorință a unor indivizi umani de a accede la puterea politică și de a-și domina semenii [1, p. 67].

Grupele cele mai active care se pronunță pentru separatism:

1. Societatea civilă;
2. Serviciile speciale, care recrutează persoane din rândul cetățenilor.

În prezent, societatea civilă, ca realitate socială distinctă, există la toate nivelurile – local, național, regional și internațional. Formele prin care ea se manifestă sunt de o mare diversitate. Practic, societatea civilă este formată dintr-o pluralitate de organizații. Structura, obiectivele, metodele de activitate, calitatea și numărul membrilor lor sunt dependente de forma de organizare a societății umane, de nivelul de dezvoltare economică, și nu numai, de tradiții, cultură. Fiecare nivel de existență are forme de manifestare atât specifice, cât și comune [1, p. 102].

Separatismul, ca mișcare politică, este determinat de un ansamblu coerent de factori diferiți ca natură, dar interdependenți ca mod de manifestare.

1. globalizarea și integritatea regională
2. ingerința externă
3. rivalitatea marilor puteri
4. lupta interetnică a micilor state și a micilor etnii
5. separatismul etnic
6. factori sociali
7. factori economici
8. factori politici
9. factori lingvistici și religioși

Tendința de a-și păstra cultura și obiceiurile naționale determină o ostilitate ca regulă ascunsă, dar, nu de puține ori, și deschisă față de o altă cultură, de exemplu, separatismul provinciei Quebec. În opinia noastră, acest tip de separatism este promovat prin intermediul unei gândiri tribale, care se regăsește în orice cultură. Reprezentantii părții franceze încearcă să impună Quebecului cultura franceză pentru a nu se dizolva în cultura engleză a Americii de Nord. La rândul său, partea engleză nu poate

nici să presupună că există o cultură ce poate fi apreciată mai mult decât propria cultură. Ei sunt într-atât de convinși în supremația culturii anglo-americane că orice îndoială le provoacă ură. Această poziție este practică și în politica externă a țărilor mari, care încearcă să impună oricui, indiferent de naționalitate, cultură, propria cultură, viziune asupra democrației, pieței etc., încercând să modeleze întreaga lume.

Profesorul universitar din Sofia S. Bițilli menționa că, în cazul tendințelor separatiste, dificultățile sunt insurmontabile: ele constau în faptul că în Europa modernă frontierele sunt naturale (strategice) care nu coincid cu cele economice și naționale, iar populația în această zonă s-a amestecat într-atât încât orice ai face pentru a delimita vecinii toate dorințele naționale nu vor satisfăcute [3].

Desigur, cea mai mare problemă este ne-coincidența frontierelor naționale și economice.

Separarea unei regiuni, provincie sau a unui stat de țara sau ansamblul mai vast căruia aceasta îi aparține e posibil de efectuat pe cale pașnică precum și cu aplicarea armeei.

Separatismul legal – la data de 15 octombrie 2012, cea mai importantă pentru istoria modernă a Regatului Marii Britanii, prim-ministrul Marii Britanii D. Cameron și al Scoției au ajuns la un comun acord de a desfășura un referendum privind independența Scoției. Interpretând acest fapt, am putea spune că naționaliștii Scoției au luat calea realizării „visului separatist”, care la data de 14 septembrie 2014 nu s-a împlinit. Politicienii europeni care au salutat rezultatul referendumului s-au temut că o eventuală despărțire a Scoției de Marea Britanie ar fi putut elibera „spiritul separatismului”. În acest context, comisarul european pentru comerț Karel de Gucht, care este flamand, a avertizat ca un eventual vot în favoarea separării Scoției ar fi avut un efect de cataclism asupra întregului continent european [4], făcând trimiteri la Spania cu Catalonia și Țara Bascilor, Italia cu Veneto, Belgia etc. unde o parte a populației nu este de acord să fie sponsor pentru întreaga țară, atunci când propria infrastructură lasă de dorit.

Situația financiară din lume, în special din Europa, face pe o perioadă lungă de timp separatismul economic una din trăsăturile ca-

racteristice ale lumii moderne, deoarece bunăstarea economică este temporară și o eventuală criză financiară de proporții, precum și trendurile demografice din țările europene vor putea provoca o explozie a spiritelor de identitate pe continent.

Separatismul în Europa este o marfă atractivă, iar naționaliștii ce propun această cale țin pasul cu timpul. Putem conchide că într-adevăr nu este surprinzător faptul că regiunile mai bogate vor să administreze singure propriile resurse. Totuși urmează să fim atenți la astfel de lozinci „E mai bine să fii mic dar aparte, decât mare și a nimănu” și să fim de acord că e bine de trăit într-o țară bună și e rău în una rea.

Separatismul armat – crearea unui nou stat – este un lucru sângeros. Această autodețernare a poporului este o trăsătură specifică timpului nostru, din cauza faptului că politica naționaliștilor în secolul XX-lea a ajuns la punctul culminat. Numărul statelor naționaliste – cel puțin care își doresc și se consideră naționaliste – s-au înmulțit extrem de mult [3].

Astfel de acte, conform opiniei expuse de G. Bardo [5] în revista „The National Interest”, au loc o dată la două sau trei generații, de exemplu 1878, după căderea Imperiului Otoman au apărut Bulgaria, Serbia, Muntenegru ce au fost recunoscute prin Tratatul de la Berlin [6]. În anul 1918, după Primului Război Mondial, s-au prăbușit imperiile (Habsburgic, Otoman, dinastia Romanov), fapt ce a condus la apariția de noi membri cu drepturi depline ai comunității internaționale (Alabania, Țările Baltice, Cehoslovacia, Polonia). După 1945, odată cu terminarea războiului mondial și a procesului de decolonizare, a trecut un alt val de construire a statelor – coloniile europene din Africa și din Asia au obținut independența. Un ultim val de acest tip a avut loc în anii 1989-1992, generat de căderea comunismului și de prăbușirea Uniunii Sovietice.

Consecințele acestor perturbări sunt fixate foarte bine în istorie: 1914 – 59 de state independente; 1945 – 73 de state independente; 1950 – 89 de state independente; 1995 – 192 de state independente; în prezent sunt independente 194 de state plus alte state care nu sunt recunoscute pe arena internațională, de exemplu, Kosovo, Taiwan, Sahara de Vest,

Statul Palestenian etc. [7].

Concluzii. În ipoteza studiului științific realizat, generalizând cele consemnate în conținutul propriu-zis al lucrării, s-au trasat următoarele concluzii:

– dacă pentru separatismul pașnic motivul separării sunt finanțele, atunci pentru cel armat există cu totul alte motive, cu menținerea că democrația și proprietatea economică nu scade din tensiune;

– separatismul este determinat și de statele-mamă ce reprezintă entități private supra-naționale, cu puteri financiar-bancare și economice mari, pentru care celelalte state sunt niște structuri care le încurcă. Cu cât celelalte state, altele decât cele mamă, vor fi mai mici și mai slabe din punct de vedere financiar, statului mamă îi va fi mai ușor să-și impună voința.

Nu există prieteni permanenți sau dușmani permanenți, există interese permanente. Doar despre asta este vorba și nu cum își mai imaginează unii despre principii, drepturi și libertăți ale omului, națiunilor, etniilor etc.

Pentru a înlătura de pe traseul în „noua lume” obstacolele naționaliste, „elita” împinge țările către soluția „corectă” prin intermediul crizelor politice și economice create artificial, inclusiv prin lozinci separatiste. Acest scenariu convine „elitei” și unor cetățeni care le apară interesele. Dar câți dintre acești cetățeni vor fi beneficiari reali?

Referințe bibliografice

1. Duțu P., Globalizarea versus separatism politic, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I” București, 2010, 65 p.
2. Călin Il., Otrava separatismului, Ziar independent de Cluj Făclia, <https://ziarulfacia.ro/otrava-separatismului/> (vizitat 1.10.2014)
3. Европа и Сепаратизм <http://www.srpska.ru/article.php?nid=8675> (vizitat 13.09.2014)
4. <http://www.europalibera.org/content/article/26595687.html> (vizitat 30.09.2014)
5. <http://nationalinterest.org/commentary/spectre-separatism-haunts-europe-7979> (vizitat la 1.10.2014)
6. http://ro.wikipedia.org/wiki/Tratatul_de_la_Berlin_%281878%29 (vizitat 1.10.2014)
7. http://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_statelor_lumii (vizitat 1.10.2014)

Oleg RUSU,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

INSTRUMENTE JURIDICE ȘI DIMENSIUNI DE MONITORIZARE A RESPECTĂRII DREPTURILOR CONDAMNAȚILOR ÎN PENITENCIARE

Rezumat

În articol sunt analizate unele prevederi ale actelor internaționale care recomandă și constată necesitatea monitorizării locurilor de detenție. În context, sunt elucidate instrumentele juridice și dimensiunile de monitorizare a locurilor de detenție. În acest sens se precizează că monitorizarea trebuie privită cu certitudine ca o parte a unui proces democratic, în care instituțiile cu risc de încălcare a drepturilor omului sunt ținute în regim de transparență și responsabilitate.

Cuvinte-cheie: monitorizare, sistem penitenciar, drepturi ale condamnaților, reglementări internaționale, grup de monitorizare

Résumé

Dans cet article on analyse certaines dispositions des documents internationaux qui recommandent et soulignent la nécessité de surveiller les lieux de détention. Dans ce contexte sont élucidés les instruments juridiques et les dimensions de surveillance des lieux de détention. À cet égard on spécifie que la surveillance doit être considéré avec certitude comme une partie d'un processus démocratique dans lequel les institutions à risque de violations des droits humains sont détenus en vertu de la transparence et de la responsabilisation.

Introducere. O trăsătură caracteristică importantă a evoluției Republicii Moldova la etapa actuală este direcționarea activității tuturor structurilor puterii spre modificări cardinale în funcționarea societății și statului. Reformarea sistemului execuțional-penal este o parte componentă a politicii de stat. O direcție importantă a sa este asigurarea drepturilor omului în privința condamnaților. Este evident că pentru a cultiva la condamnați deprinderi pentru un mod de viață onest, sistemul execuțional-penal trebuie să devină pentru ei un etalon al respectării drepturilor omului.

Luarea în custodie a unei persoane care a fost privată de libertate este exemplul tipic al situației care obligă autoritățile să o sprijine pentru a se putea bucura de drepturile prevăzute de recomandările internaționale, chiar având statutul de deținut [1, p. 63].

În acest sens căutarea căilor de perfecționare a sistemului execuțional-penal și reorientarea sa socială condiționează întreprinderea unui nou model de monitorizare asupra respectării drepturilor și intereselor legitime ale condamnaților [2, p. 240].

Metode și materiale aplicate. În procesul studiului au fost aplicate metodele: analiza, sinteza, comparația și conștientizarea logică. Materialele utilizate le constituie operele

savanților din domeniu, care reprezintă doctrina juridică a Republicii Moldova și a altor state, precum și legislația corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții. În locurile de detenție, probabilitatea de a se întâmpla încălcări ale drepturilor omului este mare. Statele își asumă angajamente în baza actelor internaționale și reglementează detenția prin acte normativ-juridice interne. Totodată, deseori, se constată o discrepanță între prevederile legale și practicile cotidiene.

De aceea protejarea drepturilor deținuților devine foarte importantă pentru realizarea unui mediu penitenciar cât mai normal posibil: dreptul la securitatea persoanei, dreptul la îngrijire, dreptul la perfecționare personală, dreptul de a vota și dreptul de a avea un viitor [3, p. 62-63].

Mai multe acte internaționale recomandă și constată necesitatea monitorizării locurilor de detenție.

Instrumentele juridice internaționale care tratează drepturile omului nu sunt altceva decât acele organe care sunt împuternicite să apere drepturile omului fie el este condamnat la privațiune de libertate, fie este liber [4].

Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta [5], în regula 55 stipulează: „In-

spectori calificați și experimentați, numiți de o autoritate competentă vor trebui să procedeze la inspectarea regulată a locurilor de deținere și serviciilor penitenciare. Ei vor veghea mai ales asupra faptului ca acestea să fie administrate conform legilor și reglementărilor în vigoare și în scopul atingerii obiectivelor serviciilor penitenciare (penale) și corecționale”.

Ansamblul de principii pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detenție sau încarcerare [6], Principiul 7, stipulează că „Funcționarii care au motive de a crede că o violare a prezentului Ansamblu de principii s-a produs sau este pe punctul de a se produce, vor semnala cazul superiorilor lor și, la nevoie, celorlalte autorități sau instanțe de control sau de recurs competente. Orice altă persoană care crede că s-a produs o violare a prezentului Ansamblu de principii sau că este pe punctul de a se produce are dreptul de a semnala cazul superiorilor funcționarilor în cauză cât și celorlalte autorități sau instanțe de control sau de recurs competente”. Orice persoană deținută sau închisă sau apărătorul ei are dreptul de a prezenta o plângere sau o doleanță despre felul în care este tratată, mai ales în cazul torturilor sau al altor tratamente crude, inumane sau degradante, autorităților însărcinate cu administrarea locului de detenție și a autorităților superioare și, dacă este necesar, autorităților de control sau de recurs competente. Orice cerere sau plângere trebuie să fie examinată de îndată și trebuie dat răspuns fără nici o întârziere. În cazul în care se respinge cererea sau plângerea sau în cazul unei întârzieri excesive, petiționarul este autorizat să sesizeze o autoritate judiciară sau alta. Nici persoana deținută sau închisă, nici vreun petiționar nu trebuie să suporte vreun prejudiciu pentru că a prezentat o cerere sau o plângere.

Protocolului Opțional [7] la Convenția [8] ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante stipulează: „fiecare stat parte susține, desemnează sau instituie unul sau câteva mecanisme de prevenire naționale independente pentru a împiedica torturile la nivel național. Mecanismele instituite de organele descentralizate, în scopul prezentului Protocol, pot

fi desemnate în calitate de mecanisme de prevenire naționale, dacă acestea sunt conforme prevederilor reglementare”.

Există anumite reglementări internaționale și regionale care fac referire direct la deținuți și care detaliează principiile generale stabilite în alte acte internaționale cu caracter universal. Din categoria acestora fac parte:

- Regulile minime privind tratamentul deținuților, adoptate de ECOSOC, 1955, completate la 13 iulie 1977;

- Ansamblul de Reguli Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing), adoptat de Adunarea Generală a ONU la 29 noiembrie 1985;

- Principiile pentru protecția persoanelor aflate sub orice formă de detenție sau închisoare, adoptate prin Rezoluția nr. 43/173 a Adunării Generale a ONU din 9 decembrie 1988;

- Convenția Europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, adoptată în cadrul Consiliului Europei la Strasbourg, la 26 noiembrie 1987 și intrată în vigoare la 1 februarie 1989;

- Recomandarea Rec(2006)2 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele-membre-Regulile penitenciare europene;

- Recomandarea Rec (2003) 22 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre privind liberarea condiționată (parole), adoptată la 24 septembrie 2003.

- De asemenea, există anumite acte care se referă direct la personalul organelor de drept:

- Codul de conduită pentru responsabilitii cu aplicarea legilor, adoptat de Adunarea Generală a ONU, 17 decembrie 1979;

- Principiile eticii medicale ce se referă la rolul lucrătorilor medicali în special al celor care lucrează în apărarea persoanelor deținute sau arestate de tortură, tratamente (1982);

- Principiile de bază privind aplicarea armei de foc (1990).

Aceste prevederi se reflectă în legislația națională, în mod special în Legea cu privire la sistemul penitenciar, Codul de executare [9],

Statutul executării pedepsei de către condamnați [10] și alte acte normative [11].

Astfel, Legea cu privire la sistemul penitenciar [12] prevede că sistemul penitenciar își desfășoară activitatea pe baza principiilor legalității, umanismului, democratismului și respectării drepturilor omului.

Conform Codului de Executare al Republicii Moldova, condamnatul sau alte persoane ale căror drepturi și interese legitime sunt încălcate prin actele instituției sau organului care asigură executarea hotărârilor cu caracter penal pot ataca aceste acte în modul stabilit de legislație.

Existența mecanismelor internaționale care monitorizează locurile de detenție nu poate fi considerată suficientă în vederea asigurării drepturilor persoanelor deținute. În acest sens, sunt stabilite și instituționalizate mecanisme naționale și locale de control și monitorizare a locurilor de detenție.

Astfel, procurorul exercită, în modul stabilit de lege, controlul respectării legislației de către administrația instituțiilor și organelor care asigură executarea hotărârilor cu caracter penal [9, art. 177]. Activitatea instituțiilor și organelor care asigură executarea hotărârilor cu caracter penal este supusă, în modul stabilit de actele normative, unui control departamental din partea organelor ierarhic superioare [9, art. 178]. Sistemul judecătoresc exercită controlul superior general asupra aplicării sancțiunilor penale [9, art. 176]. Orice plângere referitoare la executarea sancțiunilor poate fi depusă judecătorului de instrucție la judecătoria raionului în care se află instituția penitenciară [13, art. 471].

Legea nr. 235 din 13.11.2008 privind controlul civil asupra respectării drepturilor omului în instituțiile care asigură detenția persoanelor [14] reglementează relațiile ce apar în legătură cu controlul civil (monitorizarea) al activității instituțiilor care asigură detenția persoanelor în vederea garantării respectării drepturilor omului, de asemenea, modul de formare a comisiilor de monitorizare, sarcinile și atribuțiile lor principale. Comisiile respective, fiind create în fiecare unitate teritorial-administrativă de nivelul doi, unde există locuri de detenție, sunt obligate să monitorizeze condițiile de detenție și trata-

mentul persoanelor deținute. Deoarece acest mecanism de supraveghere se bazează pe un program de monitorizare aprobat din timp (cu excepția circumstanțelor excepționale), ci nu pe vizite neîngrădite și neanunțate de către membrii comisiilor de monitorizare, eficiența lor este limitată [15, p. 130].

Totodată, monitorizarea din partea societății civile trebuie privită cu certitudine ca o parte a unui proces democratic, în care instituțiile cu risc de încălcare a drepturilor omului sunt ținute în regim de transparență și responsabilitate. Controlul civil este și una din exigențele statului de drept.

Monitorizarea din partea societății civile nu trebuie privită ca un substitut al obligației statului de a asigura controlul și monitorizarea instituțiilor sale. Însuși faptul monitorizării este o chestie sensibilă, care ar putea trezi reacții imprevizibile din partea administrației locurilor de detenție. Drept sistem de referință (exigențe) trebuie luate în considerare atât actele internaționale la care Republica Moldova este parte, recomandările organizațiilor internaționale în domeniu, cât și prevederile legislației Republicii Moldova.

Conform art. 181 al Codului de executare al Republicii Moldova, în timpul exercitării funcțiilor de serviciu au dreptul de a vizita instituțiile care asigură deținerea persoanelor, fără permisiune specială:

- Președintele Parlamentului Republicii Moldova;
- Președintele Republicii Moldova;
- Primul-ministru al Republicii Moldova;
- deputatul în Parlament;
- avocatul parlamentar, *membrii consiliului consultativ și alte persoane care îi însoțesc*;
- Procurorul General al Republicii Moldova, procurorul care exercită controlul asupra executării hotărârilor cu caracter penal în teritoriul respectiv;
- persoana cu funcție de răspundere competentă a organului ierarhic superior instituției sau organului care asigură executarea pedepsei penale;
- judecătorul care a examinat sau examinează cauza penală, conform competenței teritoriale;
- reprezentantul organizației interna-

ționale care, conform actelor naționale și/sau internaționale la care Republica Moldova este parte, are acest drept;

- membrul comisiei de monitorizare.

Instituțiile care asigură deținerea persoanelor pot fi vizitate de alte persoane cu permisiunea specială a administrației acestor instituții ori a persoanelor cu funcție de răspundere ale organelor ierarhic superioare sau în baza hotărârii instanței de judecată, iar în cazul preveniților – și în baza hotărârii organului de urmărire penală sau a instanței de judecată, în procedura cărora se află cauza penală. Înregistrări video și fotografiieri în instituțiile care asigură executarea pedepsei închisorii sau deținerii pe viață se fac cu, excepția cazurilor legate de persoanele menționate mai sus, cu permisiunea scrisă a administrației instituției respective. Înregistrarea audio, video sau fotografierea condamnaților se efectuează cu consimțământul scris al acestora, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

În cadrul vizitelor, grupul de monitorizare trebuie să atragă atenție la:

- informația referitoare la circuitul persoanelor în locurile de deținere;
- cine este responsabil de deținerea persoanelor;
- posibilitatea acestor persoane de a informa terții referitor la locul deținței; inclusiv numărul de plângeri expediate de către persoane aflate în deținere în aceste instituții;
- posibilitatea de a avea întrevăderi confidențiale, inclusiv cu apărătorul;
- disponibilitatea și accesibilitatea informației referitor la regulile interne de deținere;
- examinarea și asistența medicală a persoanelor condamnate sau arestate (organizarea practică a acesteia, asistă colaboratorii locului de deținere la examinarea medicală; este ținută o evidență documentară a examinărilor și asistenței medicale; acțiunile întreprinse în cazul în care persoana este adusă la lucrătorul medical cu urme vizibile/sau se constată rele tratamente și tortură);
- condițiile de deținere;
- modalitatea de aplicare a sancțiunilor disciplinare și de contestare a acestora;
- condițiile materiale de deținere, inclusiv capacitatea instituției și celulelor (numărul

de persoane în celulă, spațiul alocat, iluminarea, ventilarea, dotarea, echipamentul sanitar și condițiile igienice); hrana (conținutul și varietatea, respectarea normelor de alimentație, regimurile speciale pentru anumite categorii de persoane); igiena personală (posibilitatea de a face baie și frecvența, dotarea cu materialele necesare, lenjeria de pat);

- regimul și activitățile persoanelor deținute, inclusiv timpul de plimbare, de lucru, al altor activități, contactul cu exteriorul;

- modalitatea de instruire și perfecționare profesională a personalului responsabil de deținerea persoanelor;

- eventuale acțiuni/ propuneri de modificare a legislației și practicilor referitoare la deținerea în cadrul instituțiilor penitenciare.

În condițiile actuale în politică, legislație și practică nu este asigurat un echilibru necesar în aplicarea sancțiunii față de infractor și în asigurarea drepturilor omului, fapt care diminuează eficiența executării pedepsei cu închisoarea. Pentru a înlătura această deficiență, este necesar de întreprins un complex de activități suplimentare în domeniul asigurării drepturilor omului în următoarele direcții:

- adoptarea unor decizii politice în domeniul asigurării drepturilor omului și implementarea practică a standardelor internaționale privind tratamentul deținuților;

- asigurarea legislativă și de altă natură a drepturilor omului și implementarea în practică a standardelor internaționale privind tratamentul deținuților;

- asigurarea drepturilor omului și a standardelor internaționale de tratament al deținuților în activitatea practică a instituțiilor penitenciare;

- sporirea eficienței monitorizării asupra respectării drepturilor condamnaților (controlul judiciar; controlul procurorului; controlul departamental; controlul exercitat de organizații naționale și internaționale; controlul civil).

Concluzii. Așadar, sistemul penitenciar trebuie să garanteze respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor condamnate, accesul acestora la educație în vederea reintegrării, responsabilizării și creșterii gradului de siguranță în societate, prin asigurarea unui mediu custodial sănătos. În acest sens, sistemul

penitenciar trebuie să îndeplinească funcția de reinsertie socială și reabilitare a persoanelor private de libertate, ținând cont și de necesitatea de a reduce riscul degradării condiției individului pe parcursul executării pedepsei. De asemenea, sistemul penitenciar trebuie să asigure mecanisme de siguranță pentru limitarea îngrădirilor de orice fel, să identifice, să promoveze și să aplice în mod corespunzător o serie de reglementări interne în susținerea legislației ce garantează drepturile individului în scopul descurajării și pedepsirii abuzurilor.

Referințe bibliografice

1. Florian Gh. Dinamică penitenciară. Reforma structurilor interne. Ed. Oscar Print, București, 1999, 350 p.
2. Абрамкин В., Поиски выхода. Преступность, уголовная политика, места заключения в постсоветском пространстве. Москва, 1996, 212 p.
3. Bronstgin A., Symposium sur l'avenir des services correctionnels, Ottawa, Canada, 1991, 246 p.
4. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 2200 A (XXI) din 16.12.1966, în vigoare de la 23.03.1976 (în vigoare pentru Republica Moldova din 26.04.1993). *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*, vol. I, Chișinău, 1998.
5. Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta adoptate la Primul Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților, care și-a ținut lucrările la Geneva, Elveția, între 22 august-3 septembrie 1955, completate la 13 iulie 1977.
6. Ansamblul de principii pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detenție sau încarcerare, Organizația Națiunilor Unite, a 76-a Sesiune plenară din 09.12.1988. Culegere de acte normative naționale și internaționale în domeniul penal, vol. I, *Revista de științe penale (Supliment 2007)*, Ed. Cartea Juridică, Chișinău, 2007.
7. Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptat la New York, 18 decembrie 2002, ratificat de Republica Moldova prin Legea Parlamentului nr. 66-XVI din 30.03.2006, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-69 din 28.04.2006.
8. Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată la New York, 10 decembrie 1984, publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, vol. 1, p. 129, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 473-XIII din 31.05.1995, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 34 din 22.06.1995.
9. Codul de executare al Republicii Moldova, nr. 443 din 24.12.2004, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 34-35 din 03.03.2005.
10. Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 583 din 26 mai 2006, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 91-94/676 din 16.06.2006.
11. Ordinul Ministerului Justiției nr. 478 privind aprobarea Regulamentului cu privire la modul de asigurare a asistenței medicale persoanelor deținute în penitenciare, adoptat la 15.12.2006, Monitorul Oficial nr. 199 din 29.12.2006.
12. Legea Republicii Moldova cu privire la sistemul penitenciar nr. 1036 din 17.12.1996, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 15/154 din 06.03.1997.
13. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 14.03.2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
14. Legea nr. 235 din 13.11.2008 privind controlul civil asupra respectării drepturilor omului în instituțiile care asigură detenția persoanelor. Monitorul Oficial nr. 226-229 din 19.12.2008.
15. Redpath J., Hriptevschi N., Performanțele justiției penale prin prisma drepturilor omului. Evaluarea procesului de transformare a sistemului de justiție penală în Republica Moldova, Chișinău, Ed. Cartier, 2009, 144 p.

Alexandru ZOSIM,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ELEMENTE DE DREPT PENAL COMPARAT REFERITOARE LA PEDEPSELE PENALE CARE ÎMBINĂ ELEMENTE ALE DETENȚIUNII PENITENCIARE CU LIBERTATEA

Rezumat

În această lucrare au fost analizate conceptele și natura juridică a arestului la domiciliu, arestului la sfârșit de săptămână și semidetențiunii. Analiza legislațiilor și practicilor juridice ale statelor străine, cum ar fi Spania, Italia, Franța și, de asemenea, ale Republicii Moldova, realizate în cadrul acestei investigații demonstrează că în țara noastră nu există o bază legală pentru reducerea eficienței a aplicării detențiunii penitenciare. În acest temei, autorul înaintează propuneri concrete pentru perfecționarea legislației penale și execuțional-penale naționale.

Această cercetare vine să contribuie la o utilizare mai largă a respectivelor alternative ale detențiunii penitenciare.

Cuvinte-cheie: pedeapsă penală, penalizare, alternativă a detențiunii penitenciare, măsuri comunitare, pedeapsă de substituție, arest la domiciliu, arest la sfârșit de săptămână, drept penal, închisoare, privațiune de libertate, reducere de libertate, semidetențiune, semilibertate, regim de executare al pedepsei.

Summary

In this work has been analyzed concept and the legal nature of house arrest, week-end arrest and semi-detention. The analysis of the legislations and legal practices of foreign countries such as Spain, Italy, France, and also Moldova Republic, made during research demonstrated that in our country doesn't exist yet effective legal base for the reducing penitentiary imprisonment. On this basis the author are marking concrete proposals for national criminal and criminal-executive legislations.

This investigation will contributed of the large utilization of this alternative of penitentiary detention.

Keywords: Criminal punishment, penalty, alternative to detention prisons, Community measures, punishment substitution, house arrest, arrest at the weekend, criminal law, prison, jail, reduction of freedom, semi-liberty, semi-detention, enforcement of the sentence.

Introducere. Republica Moldova în parcursul său european se confruntă cu necesitatea implementării în practica și legislația sa a celor mai moderne practici și concepții juridice ale țărilor comunității europene. Un aspect important îl constituie și reducerea aplicării pedepsei închisorii inclusiv prin lărgirea cercului de pedepse alternative detențiunii penitenciare. În acest sens prezintă un interes deosebit noile alternative ale pedepsei închisorii existente în unele țări din Europa de Vest, care îmbină elemente ale penitenciarului cu libertatea. Astfel, evidențiem: semilibertatea – modalitate de executare a pedepsei închisorii prevăzută de legislația penală a Franței; semidetențiunea – alternativă a detențiunii penitenciare în Italia și Portugalia; arestul la sfârșit de săptămână sau weekend-ul penal existent în Spania, Portugalia, Belgia.

Primele două se aseamănă mult din punctul de vedere al „cotei” penitenciarului în conținutul pedepsei. Arestul la sfârșit de săptămână însă se deosebește pe fondul acestora

prin cel mai mic „conținut” de penitenciar.

Metode și materiale aplicate. În limitele de studiu al acestui articol, în calitate de metodă de cercetare principală a fost utilizată metoda comparatistă de cercetare a alternativelor detențiunii penitenciare. În afară de metoda comparativă au mai fost utilizate o serie de metode cum ar fi: metoda analizei logice, interpretării logice, clasificării etc.

Conținut de bază. Arestul la sfârșit de săptămână. După cum s-a menționat, arestul la sfârșit de săptămână există în legislația penală spaniolă. Codul penal al Spaniei plasează această pedeapsă în categoria pedepselor private de libertate. Art. 37 al C. pen. al Spaniei arată că arestul la sfârșit de săptămână se aplică pe o perioadă de 36 de ore, ceea ce este egal cu două zile (se are în vedere partea luminoasă a zilei). Respectiva măsură se aplică maximum pentru o perioadă de 24 de săptămâni, cu excepția cazurilor, când s-a aplicat în locul pedepsei închisorii [1, p. 23].

Articolul 88 al C. pen. al Spaniei permite

instanțelor de judecată să pronunțe în aceeași sentință sau într-o decizie motivată ulterioară luată până la începerea executării pedepsei înlocuirea detențiunii penitenciare, termenul căreia nu depășește 1 an cu arest la sfârșit de săptămână sau cu amendă, chiar dacă legea nu stabilește astfel de pedepse pentru o infracțiunea imputată. Conform legislației spaniole, înlocuirea respectivă trebuie să fie condiționată de circumstanțele personale ale vinovatului, natura faptei, comportamentul lui și mai ales de străduința de a repara paguba. O astfel de decizie nu poate fi pronunțată în privința persoanelor recunoscute drept infractori înrăiți. În cazuri excepționale, instanțelor de judecată spaniole le este permis să înlocuiască și detențiunea penitenciară, termenul căreia nu depășește doi ani unei persoane care nu este infractor înrăit, dacă circumstanțele cazului și trăsăturile personalității vinovatului mărturisesc despre faptul că executarea acesteia nu va duce la atingerea scopurilor prevenției și resocializării. Fiecare săptămână de detențiune penitenciară se înlocuiește cu două aresturi la sfârșit de săptămână. Suplimentar, instanța de judecată îi poate impune condamnatului să respecte anumite obligații, care se aplică de obicei în cadrul suspendării executării pedepsei (prevăzute în art. 83 al C. pen. al Spaniei). Conform legislației spaniole este interzis de a înlocui o măsură juridico-penală, care deja s-a aplicat în calitate de alternativă a unei alte pedepse penale.

Arestul la sfârșit de săptămână se execută în instituția penitenciară, care are locuri libere sâmbăta și duminica, maximal apropiată de locul de trai al condamnatului. Însă instanța de judecată, reieșind din circumstanțele cazului, în prezența posibilității și acordului prealabil al inculpatului și procuraturii, poate decide ca arestul să fie executat în instituțiile municipale sau centrele polițienești.

Dacă arestantul, față de care această măsură s-a aplicat în calitate de pedeapsă de bază de două ori fără motive întemeiate, nu se prezintă pentru executarea pedepsei, instanța de judecată care supraveghează executarea pedepsei poate decide executarea con-

tinuă a arestului. Adică măsura dată poate fi transformată într-o detențiune penitenciară obișnuită.

În privința persoanelor față de care această măsură s-a pronunțat în calitate de alternativă a detențiunii penitenciare, regulile sunt mai aspre – o singură încălcare a regulilor de executare a acestei pedepse condiționează reînceperea executării pedepsei închisorii. Respectiv partea de pedeapsă ispășită corect în forma arestului la domiciliu se deduce din termenul pedepsei închisorii.

Menționăm că Codul penal al Spaniei conține un capitol aparte, care reglementează probleme ce țin de alternativele detențiunii penitenciare: „Măsurile, care substituie executarea pedepselor privative de libertate” (cap. III al CP al Spaniei). În afară de reglementarea arestului la sfârșit de săptămână în calitate de alternativă a detențiunii penitenciare, ea conține reguli cu privire la suspendarea pedepsei închisorii, înlocuirii ei cu amenda sau cu expulzarea din țară (ultima se aplică doar în privința cetățenilor străini aflați ilegal pe teritoriul național al Spaniei). Suspendarea pedepsei închisorii în Spania este posibilă doar dacă termenul ei nu depășește doi ani, ceea ce probabil a și determinat faptul că arestul la sfârșit de săptămână se aplică doar în calitate de alternativă a detențiunii penitenciare pentru o perioadă de maximum doi ani. Considerăm totuși că potențialul acestei măsuri juridico-penale este mult mai mare.

Semidetențiunea

Analogic Spaniei, Italia a adoptat norme juridico-penale care reglementează modalitatea de substituie a detențiunii penitenciare, însă spre deosebire Spania nu le-a inclus în Codul penal al Italiei, ci în legi speciale, principala dintre care este Legea nr. 689 din 24 noiembrie 1981, numită și legea de depenalizare [2, p. 585]. Acest fapt se explică probabil prin aceea că primul act normativ adoptat în domeniul dat – Legea nr. 354 din 26 iulie – i-a acordat posibilitate Tribunalului de supraveghere de a modifica condițiile de executare a detențiunii penitenciare, dacă s-a stabilit un

oarecare progres în corectarea deținutului. Deci în Italia inițial sancțiunile de substituție au apărut ca o modalitate alternativă de executare a pedepsei închisorii. Reformele ulterioare, inclusiv schimbările efectuate și prin Legea nr. 689 din 1981, au lărgit sfera aplicării și numărul acestor măsuri, au perfecționat procedura acordării și executării lor.

Teoria penală italiană în prezent deosebește trei categorii de alternative ale detențiunii penitenciare: măsurile alternative, sancțiunile de substituție și libertatea supravegheată [3].

Semidetențiunea face parte din categoria sancțiunilor de substituție. Ea a fost introdusă prin Legea nr. 689 din 24 noiembrie 1981 în calitate de alternativă a pedepselor privative de libertate de scurtă durată [4, art. 53]. Conform art. 55 al acestei legi, semidetențiunea reprezintă obligația condamnatului de a petrece minimum 10 ore pe zi în instituțiile de executare a pedepselor abilitate să execute semilibertatea sau în secțiile autonome ale instituțiilor ordinare destinate executării acestei măsuri amplasate în comuna în care locuiește condamnatul, sau în comuna apropiată. Stabilirea orelor și indicarea instituției de executare sunt efectuate în conformitate cu exigențele serviciului sau studiilor în care este implicat condamnatul.

Instanța de judecată este în drept să înlocuiască detențiunea penitenciară cu semidetențiune în cazul în care termenul ei nu depășește un an. În afară de aceasta, există încă un șir de interdicții subiective [4, art. 59], de exemplu – recidiva, și obiective: săvârșirea anumitor tipuri de infracțiuni enumerate în art. 60 al acestei legi (acte de corupție, falsificarea dovezilor, comercializarea mărfurilor periculoase pentru sănătatea consumatorilor etc.), care nu permit utilizarea acestei alternative.

Conținutul semidetențiunii nu se limitează doar la obligația de a se afla minimum 10 ore pe zi în instituția indicată. Legea impune și respectarea obligatorie a unui șir de cerințe:

– interdicția de a deține orișice tip de arme, muniții și explozive, chiar dacă și există

permisiunea corespunzătoare a organelor de poliție;

– suspendarea permisului de conducere (dacă acesta îi este necesar condamnatului pentru desfășurarea activității de serviciu, magistratura de supraveghere poate amâna executarea acestei reguli în baza p. 2 al art. 62 al Legii nr. 689/81);

– retragerea pașaportului, în același timp suspendarea validității vizei, precum și a altor documente echivalente;

– obligația de a păstra și de a prezenta la orișice cerere a poliției în termenul fixat copia ordonanței emise de magistratura de supraveghere, care determină sau modifică prescripțiile de executare.

Competența de a verifica respectarea prescripțiilor descrise de către condamnați îi aparține Oficiului securității publice din comunitatea în care se desfășoară măsura, precum și organelor trupelor de carabinieri.

Persoanele condamnate la semidetențiune pot beneficia de o suspendare a pedepsei pe o perioadă nu mai mare de șapte zile pe motiv de rezolvare a anumitor probleme legate de familie, de serviciul condamnatului, de studiile pe care le urmează. Se suspendă executarea acestei măsuri și în cazul survenirii unui ordin de încarcerare sau de aplicare a măsurilor de siguranță, în caz de săvârșire a unei noi crime (de exemplu, arestul).

În caz de cumul de pedepse semidetențiunea se execută după ispășirea detențiunii penitenciare. Pedepsa dată de substituție nu poate fi înlocuită cu o altă măsură alternativă detențiunii.

În cazul încălcării prescripțiilor pedepsei instanța de supraveghere la propunerea organelor de executare poate ordona executarea pedepsei închisorii pronunțate anterior.

Semilibertatea

În Franța există un institut analogic semidetențiunii italiene, însă spre deosebire de aceasta el are statut de modalitate de executare a privațiunii de libertate. Semilibertatea, a cărei existență a fost oficializată în codul de procedură penală al Franței în 1958 [5, p. 590], reprezintă un regim de executare a pe-

depselor privative de libertate, care „permite condamnatului fie să exercite o activitate profesională, fie să facă studii, să urmeze un curs de pregătire profesională, un stagiu sau să practice o activitate de muncă temporară în vederea integrării sale sociale ulterioare, fie să contribuie esențial la viața familiei sale, fie să urmeze un tratament medical în afara penitenciarului și fără supraveghere” (art. 132-25 al CP al Franței). Ca efect condamnatul admis la un astfel de regim rămâne în evidența și în responsabilitatea administrației penitenciare ca și condamnații plasați într-un penitenciar de tip deschis [6, p. 223].

Două concepții diferite, ambele consacrate în dreptul penitenciar francez, se reflectă în instituția semilibertății.

Ea poate fi aplicată în calitate de etapă intermediară între viața în detenție și viața în libertate după executarea pedepselor lungi. Astfel ea reprezintă o etapă necesară a regimului progresiv, precedând liberarea condiționată.

Totodată, semilibertatea mai poate fi acordată și în calitate de modalitate de executare directă a condamnărilor la pedepse de scurtă durată, în cadrul cărora încarcerarea pare a fi mai mult dăunătoare decât utilă. Legea din 17 iulie 1970 a consacrat în dreptul penal francez semilibertatea ca o modalitate normală de executare a pedepselor privative de libertate de scurtă durată.

Bernard Bouloc enumera următoarele avantaje ale acestei măsuri:

Ea permite de a transfera individul de la un mod de viață în grup la un mod de viață individual, menținând totodată un contact strâns cu educatorul său.

Ea acordă condamnatului posibilitatea de a munci într-un mediu normal și mai bine remunerat decât în penitenciar, mai mult decât atât, ea face posibil ca el să-și păstreze locul de muncă de până la săvârșirea infracțiunii în cazul în care el este supus acestei măsuri îndată după condamnare.

Acest regim, care nu izolează individul complet de mediul social, permite de a evita dezadaptarea, care rezultă dintr-o detențiune

penitenciară îndelungată, și facilitează readaptarea printr-o includere prudentă și controlată în viața socială [6, p. 229].

În pofida acestor avantaje acestui mod de executare a pedepsei închisorii îi sunt proprii și un șir de inconveniențe:

Este dificil de găsit un angajator gata să utilizeze cu discreția și încrederea necesare forța de muncă a deținutului.

Această măsură nu poate fi aplicată tuturor deținuților, mai ales celor care văd în ea doar o posibilitate de evadare. Preliminar este necesar de desfășurat o muncă educativă serioasă cu persoanele care pretind să beneficieze de facilitatea dată.

Acest regim permite deținuților obișnuți să comunice cu exteriorul prin intermediul persoanelor față de care se aplică semilibertatea. Acest fapt poate fi împiedicat doar plasând deținuții care sunt supuși acestui regim în cartiere izolate [6, p. 229].

În prezent, această măsură este încă puțin utilizată, de fapt precum ca și toate pedepsele alternative închisorii. În general însă, trebuie să apreciem pozitiv practica aplicării regimului de semilibertate, deoarece ea reprezintă o modalitate umană de pedeapsă și în același timp destul de efectivă din punctul de vedere al resocializării infractorului. [7, p. 184].

Concluzii. În urma cercetării legislației și practicii aplicării pedepselor penale care îmbină elemente ale detențiunii penitenciare cu libertatea în Spania, Italia și Franța concluzionăm:

Introducerea pedepselor analizate în legislația țării noastre necesită spații penitenciare în preajma domiciliului condamnatului, fapt imposibil de realizat în toate localitățile Republicii Moldova. Situația se complică și mai mult dacă ținem cont și de faptul că condamnații la măsura dată trebuie cazați separat de deținuții obișnuți.

Totuși, în acest sens, cea mai mare perspectivă o are pedeapsa arestului la sfârșit de săptămână. Luând în considerare teritoriul mic pe care îl ocupă Republica Moldova, existența izolatoarelor de anchetă și a anumitor organe de executare a pedepselor în toate

centrele raionale și orașele mari ale țării, nu va fi greu de organizat executarea acestuia, iar condamnații vor reuși să ajungă săptămânal la timp la locul de ispășire al pedepsei date.

Referințe bibliografice

1. Уголовный Кодекс Испании. Под. ред. доктора юр. наук., профессора Н. Ф. Кузнецовой и доктора юр. наук., профессора Ф. М. Решетникова. Москва. Издательство Зерцало. 1998.
2. Pradel J. Droit pénal comparé. Paris. Edition Dalloz. 1995.
3. <http://www.altrodiritto.unifi.it/ricerche/misure/valvason/cap1.htm> (accesat la 25.01.2016).
4. Legea nr. 689/81 // http://www.atap.pn.it/writable/publication/attachment/IEGGE%20%20689_81.pdf (accesat la 25.01.2016).
5. Stefani G., Levasseur G., Bouloc B. Droit pénal général. Paris. Editions Dalloz, 2000.
6. Bouloc B. Pénologie. Exécution des sanctions adultes et mineurs. Paris. Editions DALLOZ. 1998.
7. Малиновский А.А. Сравнительное правоведение в сфере уголовного права. Москва. Издательство Международные отношения. 2002.

Grigore ARDELEAN,
 lector universitar al Catedrei „Drept privat”
 a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand

STUDIUL PRIVIND IMPACTUL POLITICILOR DE MEDIU ASUPRA CALITĂȚII REGLEMENTĂRIILOR ÎN DOMENIUL REPARĂRII PREJUDICIULUI ECOLOGIC

Rezumat

Conștientizată fiind specificitatea prejudiciului ecologic, astăzi se impune și o perfecționare continuă a cadrului juridic ce va fi capabil să facă față oricărui gen de provocări. În procesul realizării importante misiuni, se cere în primul rând o consolidare a capacității de reglementare la nivelul politicilor de mediu, fapt ce contează și are un impact pozitiv asupra modului de reglementare a regimului răspunderii pentru prejudiciul ecologic, capabil să execute dispozițiile legii fundamentale în vederea garantării cetățenilor unui mod de viață sănătos și echilibrat din punct de vedere ecologic.

Cuvinte-cheie: plan de acțiune, prejudiciu ecologic, implementare, autorități de mediu.

Summary

Aware of the specificity of the environmental damages, today requires a continuous improvement of the legal framework will be able to face any kind of challenges. With the realization of the importance of missions required primarily a regulatory capacity building at the policy level, which counts and show a positive impact on how the regulatory regime of liability for environmental damage, able to execute the provisions of the fundamental law to ensure citizens a healthy lifestyle and balanced ecologically.

Keywords: action plan, environmental damage, environmental authorities.

Introducere. În plan general, bazele politicii de mediu în Republica Moldova au fost condiționate în mare parte de procesul de tranziție de la economia planificată la cea bazată pe relațiile de piață, încercând a se impune prin reguli noi și tehnici avansate de elaborare și implementare.

Cu toate acestea, legislația în care s-au reflectat aceste politici actualmente raportează anumite dificultăți în aplicarea și, respectiv, garantarea evaluării și reparării eficiente a prejudiciului ecologic.

În scopul identificării cauzelor ce condiționează deficiența și ineficacitatea politicilor actuale în domeniul reparării prejudiciului ecologic, este necesar înainte de toate să inițiem o analiză amplă a tuturor politicilor de mediu existente cu stabilirea proporționalității politicilor în domeniul reparării prejudiciului în raport cu cele ce se referă la protecția, exploatarea rațională și dezvoltarea durabilă a factorilor de mediu. Tot în acest sens urmează a fi acordată o atenție deosebită atribuțiilor autorităților publice în vederea implementării acestor politici, dar și cele ce se referă la asigurarea aplicării legislației în domeniul reparării prejudiciului ecologic. Or, după cum se afir-

mă [10, p. 235], aceste activități necontrolate, care sunt desfășurate tot de către stat, de către societățile comerciale, industriale, naționale și transnaționale au dus la producerea de daune ecologice cu diferite grade de pericolozitate.

Materiale și metode de cercetare aplicative. Considerăm că pentru o mai bună și eficientă analiză a politicilor actuale cu privire la evaluarea și repararea prejudiciului ecologic urmează să ne axăm pe studiul etapizat al funcționalității politicilor vizate începând de la modul de elaborare și terminând cu efectele resimțite în procesul aplicării legislației elaborate pe baza acestor politici.

Studiul în etapa inițială, fiind în mod normal bazat pe metode de cercetare specifice acestui gen de abordare (metoda sistemică, cantitativă, deductivă, prospectivă), va urmări dacă modul de elaborare a politicilor de mediu la capitolul reparării prejudiciului ecologic sunt în conformitate cu exigențele actuale. Ne referim aici la faptul dacă au în considerare practicile internaționale cerințe ce urmează a fi respectate în contextul tendințelor integraționiste, al activităților economice cu impact asupra mediului, al zonei în care sunt desfășurate, impactului lor asu-

pra celorlalte domenii, precum și posibilității implementării ulterioare.

A doua fază a cercetării va elucidă gradul de transpunere a politicilor elaborate în conținutul unor legi, acte normative subordonate legii, cu stabilirea competențelor clare în vederea constatării, evaluării și compensării prejudiciului ecologic cauzat.

Etapa finală a acestui proces constă în analiza aplicabilității normelor de către autoritățile publice vizate în apărarea intereselor persoanei prejudiciate prin dauna de mediu.

Rezultate obținute și discuții. În pofida faptului că sarcina principală în elaborarea unor mecanisme capabile să curme orice fapte amenințătoare la adresa factorilor de mediu, foarte puține guverne și organe subordonate acestora, responsabile de promovarea politicilor de mediu au încercat să întreprindă măsuri concrete în acest sens. Cu toate că activitatea organelor responsabile de protecția și conservarea factorilor de mediu, în ultimii ani, înregistrează noi performanțe în vederea diversificării metodelor de supraveghere și control al activităților cu impact asupra mediului, pînă la urmă aceste măsuri sunt considerate a fi insuficiente în condițiile în care ritmul avansării tehnologice este superior celui de reglementare [8, p. 154].

Din acest considerent, se impune în mod prioritar și constant perfecționarea cadrului juridic de reglementare în domeniu pornind de la politicile de mediu consecvente care să cuprindă strategii concrete în toate domeniile responsabile de asigurarea dreptului la un mediu sănătos. Potrivit unor opinii [11, p. 6], politica mediului este o formă a politicii generale avînd ca sarcină stabilirea strategiilor, obiectivelor și priorităților, metodelor și mijloacelor implicate în acțiunile desfășurate pe plan național în scopul prevenirii și combaterii poluării, pentru ameliorarea condițiilor de mediu.

Într-adevăr, succesul unor reglementări consecvente în materia reparării prejudiciului ecologic depinde în mare măsură de politicile de mediu cu caracter general, care prin intermediul strategiilor sectoriale vor asigura consolidarea cadrului legislativ, iar prin ur-

mare și a activității autorităților responsabile de implementare și supraveghere a modului de aplicare. Prin strategii sectoriale avem în vedere sectorialitatea domeniului ce urmează a fi reglementat, unde normele ce stabilesc modul de reparare a prejudiciului adus mediului, persoanelor și bunurilor sale să fie bazate pe strategii proprii, elaborate cu luarea în considerare a specificului acestor categorii de prejudicii.

Deci din primele evaluări ale conținutului legislației de mediu a Republicii Moldova în compartimentul ce se referă la competența autorităților în aprobarea și realizarea politicilor de mediu constatăm că lipsește norma care să stabilească și competența autorităților responsabile de elaborarea acestora. Această constatare vine din analiza prevederilor Legii nr.1515/1993 cu privire la protecția mediului înconjurător, unde în conținutul art. 6 lit. a) se menționează că Parlamentul aprobă principiile politicii generale în domeniul protecției mediului și folosirii resurselor naturale, iar în art. 8 alin. (1) se arată că Guvernul realizează politica Parlamentului în domeniul protecției mediului și asigură folosirea rațională a resurselor naturale. În același timp nu identificăm o normă care să indice autoritatea competentă în elaborarea politicilor de mediu, care în mod normal ar urma să fie autoritatea centrală abilitată cu gestiunea resurselor naturale și cu protecția mediului înconjurător (Ministerul Mediului) sau chiar Inspectoratul Ecologic de Stat odată ce în temeiul art. 27 alin. (1) lit. b) a Legii menționate mai sus este investit cu dreptul de a înainta pretenții persoanelor fizice și juridice, inclusiv străine, pentru repararea prejudiciilor cauzate mediului ca rezultat al poluării lui și folosirii neraționale a resurselor naturale. Cu atît mai mult, atîta timp cît autoritățile menționate sunt investite cu dreptul de a elabora proiecte de acte normative [3], acestea sunt în drept să elaboreze și unele strategii și planuri de acțiuni care ulterior să constituie baza reglementărilor avute în vedere, adică a celor ce privesc modul de evaluare și reparare a prejudiciului ecologic. Deci situația descrisă relevă, de fapt, defecțiunea principală care pune la îndoială funcționalitatea întregului

sistem al politicilor de mediu, deoarece sunt elaborate unele norme fără a fi inspirate și coordonate cu unele politici sectoriale elaborate de autoritățile ce urmează să asigure implementarea lor și aplicarea legislației bazate pe acestea. Aici ne referim la sectorul de politici care ar clarifica esența și direcția de acțiune a autorităților competente în domeniul aplicării legislației cu privire la repararea prejudiciului ecologic. Lipsa continuității politicilor generale de mediu sub aspectul elaborării unor strategii sau planuri de acțiuni pe unele compartimente ce urmează să țină cont și de principiul descentralizării competențelor poate genera unele efecte negative asupra procesului de implementare și aplicare a normelor ce vizează unele compartimente destul de importante, inclusiv cel al evaluării și reparării prejudiciului ecologic.

De fapt, cu unele soluții în acest sens vine Hotărârea Parlamentului nr. 605 din 02.11.2001 care a aprobat Concepția politicii de mediu, iar una din direcțiile prioritare ale politicii în cauză potrivit pct.1 lit. b) o constituie „descentralizarea managementului potențialului natural, delimitarea clară a competențelor autorităților publice locale în domeniu, antrenarea specialiștilor în domeniul mediului pentru eficientizarea acțiunilor manageriale, elaborarea unor planuri de acțiuni locale” [4]. Adoptarea hotărârii în cauză a constituit un prim pas în etapa inițierii procesului de adaptare a legislației de mediu la standardele comunitare, iar prin aceasta urma să fie realizată și o delimitare clară a competențelor autorităților publice, misiune care, spre marea noastră regret, nici până astăzi nu a fost îndeplinită. Această opinie a fost expusă și în conținutul proiectului Strategiei Naționale de mediu pentru anii 2012-2022, unde se afirma că Concepția nu a fost dezvoltată ulterior în documentele de planificare detaliată (de exemplu, strategie, plan de acțiune etc.), stabilind obiective cuantificabile, care trebuie atinse.

În opinia unor autori, adoptarea Concepției nu a dus la stabilirea unui cadru strategic pentru sectorul de mediu din Republica Moldova, nu a fost elaborată nici o strategie

de mediu sau planuri de acțiune aferente, bazate pe prevederile concepției. Deși țara a elaborat documente de politici axate pe probleme specifice de mediu sau sectoare economice (de exemplu, deșertificarea, gestionarea terenurilor, alimentarea cu apă și canalizarea deșeurilor, silvicultura, energia etc.), lipsa unei strategii naționale de mediu și a planului de acțiune aferent a dus la ceea ce ar putea fi calificat drept un deficit de strategie în sectorul de mediu în Republica Moldova [13, p. 89-90].

Suștinem această constatare, reiterând că calitatea normelor ce vor asigura o evaluare și reparare integrală a prejudiciului ecologic depinde în mare măsură de strategiile și planurile de acțiuni sectoriale, care să ia în calcul specificitatea acestor categorii de prejudicii.

Un aspect important pe care merită să-l remarcăm în studiul asupra politicilor de mediu constă în faptul că Concepția politicii de mediu din 2001, în textul ce descrie direcțiile sale prioritate a ținut cont și de categoria de obiective ce se referă: la perfecționarea mecanismelor economice de protecție a mediului și de folosire rațională a resurselor naturale, trecerea de la pîrghiile administrative de gestionare a protecției mediului la cele economice, la autoobligății, autocontrol, automonitorizare, efectuate de servicii ecologice special create în cadrul agenților economici, la reparația prejudiciilor cauzate și la plata pentru folosirea oricăror resurse naturale. Evident, intenția de a elabora un cadru juridic consecvent și în materia reparării prejudiciului ecologic este binevenit, numai că pentru a ajunge la rezultatul final, urma să fie elaborat și un plan de acțiuni care să stabilească principii clare, capabile să formeze fundamentul unui regim specific al răspunderii pentru prejudiciul ecologic.

Un alt document care în procesul asigurării securității ecologice stabilește drept obiectiv al politicii de mediu compensarea prejudiciului ecologic este Programul național de asigurare a securității ecologice [5], care în capitolul I, pct. 2 se referă la compensarea obligatorie a prejudiciului cauzat mediului și sănătății populației de pe urma activităților economice.

Cu toate că nu este membră a Uniunii

Europene, Republica Moldova este semnatară a unui șir de convenții internaționale cu privire la conservarea biodiversității și protecției mediului prin care se obligă să asigure executarea și respectarea anumitor cerințe îndreptate spre realizarea obiectivelor de protecție a mediului la nivel internațional [9, p. 197]. Evident, acest fapt nu ar fi posibil fără adoptarea unor legi care să asigure o reparare eficientă și imediată a prejudiciului ecologic pe teritoriul său pentru a nu admite ulterior extinderea efectelor negative și asupra teritoriilor statelor învecinate. În acest sens, autoritățile noastre urmează să facă uz de cele mai prudente și efective tactici de elaborare și adoptare a cadrului juridic la capitolul evaluării și reparării prejudiciului ecologic cu luarea în considerare a necesităților de elaborare a politicilor ce vor asigura transpunerea prevederilor convențiilor [1] la care țara noastră este parte semnatară.

De fapt, prudența în reglementare nu se impune doar din perspectiva aspirațiilor de aderare la UE, ci și din necesitatea acoperirii unor lacune de care pot profita subiecții a căror activitate este legată de transportarea deșeurilor și substanțelor cu conținut radioactiv prin teritoriul Republicii Moldova.

Astfel, ținând cont de faptul că majoritatea politicilor de mediu reflectă conținutul angajamentelor asumate de Republica Moldova prin convențiile și tratatele internaționale, urmează să realizăm un studiu și asupra modului de transpunere a acestora și implementare la nivel național. Aici ne vom referi la Convenția de la Aarhus [2] privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului. Din primele analize ale politicilor de mediu adoptate în Republica Moldova pe baza acestei convenții constatăm că timp de zece ani nu a fost elaborată nici o strategie în vederea asigurării accesului la justiție privind repararea prejudiciului ecologic, strategie ce ar constitui „colacul de salvare” pentru subiecții prejudiciați, autoritățile responsabile de asigurarea reparării integrale a prejudiciului adus mediului, instanțelor care vor apela la legile adoptate pe baza acestor strategii. Până la urmă, ținându-se cont de forța cu care se impune a fi implementată

Convenția de la Aarhus, având calitatea de document internațional care are prioritate față de orice alte instrumente de drept interne, cu excepția celor care conțin dispoziții mai favorabile, Guvernul a adoptat și un act normativ [7] în scopul implementării dispozițiilor actului internațional.

Însă reglementarea în cauză vine după ce în anul 2009 Comitetul de Conformitate al Convenției a transmis Republicii Moldova un șir de recomandări, care au fost elaborate ca urmare a constatării faptului de neexecutare a prevederilor Convenției la nivel național și care au fost transmise în scopul eficientizării procesului de implementare a Convenției în Republica Moldova. Reticența manifestată de autoritățile responsabile de elaborarea și implementarea politicilor de mediu, în special a strategiilor și planurilor de acțiuni sectoriale orientate în direcția elaborării unor legi atât de necesare consolidării regimului răspunderii reparatorii pentru prejudiciile aduse mediului, persoanei și bunurilor sale, generează adesea litigii, soluționarea cărora constituie o povară pentru instanțele de judecată. În opinia unor autori [12, p. 29], protecția mediului este de interes public, iar statului îi revine, în primul rând, sarcina de a veghea ca factorii de mediu să nu fie expuși pericolului de poluare, iar în cazul în care nu s-a evitat producerea unei catastrofe ecologice să impună persoanele vinovate la repararea prejudiciilor cauzate.

Deci consecințele lipsei unor strategii sectoriale în vederea elaborării legislației care să stea la baza consolidării unui regim specific de răspundere pentru daunele aduse mediului, își găsesc reflecția în divergențele ce apar în legătură cu aplicarea normelor existente în materia evaluării și reparării prejudiciului ecologic, fiind adesea constatate în faza examinării de către instanțele de judecată a categoriilor de cauze vizate.

În contextul celor enunțate mai sus, considerăm că competențele ce revin organului legislativ și executiv în domeniul aprobării și executării politicilor de mediu sunt binevenite, ținând cont că acestea sunt responsabile în dirijarea tuturor domeniilor vieții, însă punctăm că este necesară în acest sens și în-

vestirea autorităților publice de specialitate cu asemenea competențe. Ne referim aici la competențe ce țin de elaborarea și implementarea politicilor de mediu, evident în conformitate cu legislația națională, [6] care să fie orientate spre asigurarea consolidării cadrului normativ în vederea evaluării și reparării prejudiciului ecologic.

Prin urmare, ultima etapă a analizei, cea la care ne-am referit mai sus, presupune aplicarea principiului autonomiei în reglementare, evident în limita competențelor (emiterea unor dispoziții, ordine, instrucțiuni și regulamente cu aprobarea acestora în ordinea stabilită de lege și unele acte normative), devenind indispensabilă și necesară autorităților publice la nivel local anume în faza de prevenire a unor eventuale prejudicii și respectiv în scopul exercitării sarcinilor sale atribuite în baza art. 10 lit. a) a Legii nr.1515-XII/1993. Însă acestea trebuie să țină cont și de necesitatea lărgirii competențelor autorităților de mediu la nivel local în vederea asigurării compensării daunelor aduse factorilor de mediu aflați în gestiunea lor nemijlocită. Evident este faptul că obiectivele propuse în cadrul concepțiilor analizate mai sus urmează a fi reflectate în conținutul unor legi și acte normative care devin obligatorii pentru autoritățile publice, însă de multe ori devine problematică aplicarea lor din cauza suprapunerii unor competențe în faza de executare, adică cele ale organelor specializate subordonate organului central de mediu cum ar fi cazul Inspectoratului Ecologic de Stat, cu cele ale autorităților administrației publice locale. Din acest punct de vedere este necesar efortul statului în delimitarea strictă a competențelor în vederea prevenirii unor prejudicii ecologice, în schimbul eficienței ce urmează a fi garantată de aceste organe, respectiv responsabilizarea lor în cazul în care au admis producerea unor prejudicii mediului.

Concluzii. Analiza politicilor de mediu adoptate și implementate pînă nu demult în Republica Moldova ne permite să constatăm că acestea se limitează doar la aspectul preventiv al daunei ce poate fi adusă mediului, fără să conțină și unele strategii și planuri de acțiuni

pe domenii aparte care să prevadă necesitatea elaborării unui cadru legislativ consecvent în materia reparării prejudiciului ecologic cauzat sau admis chiar în mod involuntar. Cu toate că se recunoaște unanim importanța normelor ce formează mecanismul de prevenire a prejudiciului ecologic ca fiind indispensabile în condițiile în care repararea este destul de dificilă, iar uneori imposibilă, totuși la etapa actuală tot atît de necesare au devenit și normele ce reglementează modul de evaluare și reparare a prejudiciului, norme ce urmează a fi fundamentate pe politicile de mediu consecvente și logice. Obiectivul viitoarelor politici urmează a fi orientat spre elaborarea legislației de mediu cu luarea în considerare a normelor ce vor implica și mai mult autoritățile publice în procesul de constatare, evaluare și reparare a prejudiciului, iar ca model în acest sens poate servi legislația României care instituie un regim specific de răspundere în materia prevenirii și reparării prejudiciului adus mediului cu implicarea autorităților de mediu.

În această ordine de idei, considerăm că în cazul unor prejudicii aduse mediului, cadrul juridic lipsit de fundamentul unor politici care să prevadă și ordinea reparării acestora devine inefficient și neputincios în condițiile diversificării căilor sale de manifestare și acțiune.

Referințe bibliografice

1. Convenția de la Basel. Hotărîrea Parlamentului RM nr.1599-XIII din 10 martie 1998 privind aderarea Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial nr.28-29/214 din 2 aprilie 1998.
2. Convenția de la Aarhus din 25.06. 1998 intrată în vigoare la 30 octombrie 200, ratificată de Republica Moldova prin Hotărîrea Parlamentului nr.346-XIV din 7 aprilie 1999.
3. Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale, nr. 317 din 18.07.2003. În: Monitorul Oficial 03.10.2003, nr. 208-210.
4. Hotărîrea Parlamentului nr.605 din 02.11.2001 privind aprobarea Concepției

- politicii de mediu în Republica Moldova.
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului Național de asigurare a securității ecologice pentru anii 2007-2015, nr. 304 din 17.03.2007. În: Monitorul Oficial din 30.03.2007 Nr. 43-46.
  6. Hotărârea guvernului nr. 33 din 11.01.2007 cu privire la regulile de elaborare și cerințele unificate față de documentele de politici. În: Monitorul Oficial din 19.01.2007 Nr. 006.
  7. Hotărârea Guvernului RM nr. 471 din 28.06.2011 pentru aprobarea Planului național de acțiuni pentru implementarea în Republica Moldova a Convenției privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului (2011-2015). pct.9.
  8. G. Ardelean, Rolul autorităților publice în implementarea politicilor cu privire la evaluarea și repararea prejudiciului ecologic. Caietul științific, nr. 6/2012, Chișinău, 2014.
  9. G. Ardelean. Oportunitățile adaptării legislației naționale la standardele UE și CSI privind evaluarea și repararea prejudiciului ecologic. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 12-13 iunie 2012.
  10. Constantin. Gh. Marinescu, Ecologizarea conștiinței un imperativ al societății contemporane, Iași, 2003.
  11. Costache Gh., Rotaru A., Funcția ecologică a statului – esență și forme de realizare, În Revista „Legea și viața”, nr. 5/2008.
  12. Vlaicu V., Dreptul de a fi despăgubit pentru dauna ecologică, În Revista „Legea și viața” nr.9/2006.
  13. Breda Howard, Ludmila Gofman, Legislația și politicile în domeniul protecției mediului în Republica Moldova, Chișinău, 2010.

Recenzent: Vasile ZAVATIN, doctor în drept, conferențiar universitar

Olesea CREȚU,

lector superior universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

ASPECTE TEORETICO-PRACTICE PRIVIND REȚINEREA ÎN FLAGRANT

REZUMAT

Dreptul la libertate și siguranță personală constituie unul dintre drepturile fundamentale ale omului. Totuși acest drept nu este unul absolut. Autoritățile statului au dreptul de a priva persoanele de libertate în modul și în cazurile stabilite de lege, cu respectarea garanțiilor legale prevăzute pentru privarea de libertate.

În cazul infracțiunii flagrante, în context juridic, sugerează o contextualitate temporală referitoare la momentul comiterii infracțiunii și prinderea presupusului autor.

Polițistul are dreptul să rețină persoana dacă există o bănuială rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an, în cazul nostru, dacă aceasta a fost prinsă în momentul săvârșirii infracțiunii (flagrant delict).

Cuvinte-cheie: flagrant, bănuie, infracțiune, reținere, libertate, drept.

SUMMARY

Right to liberty and personal safety is one of the fundamental human rights. However, this right is not absolute. State authorities have the right to deprive people of their liberty in the manner and in cases established by law, compliance with legal safeguards provided for imprisonment.

In case of flagrant crime, the legal context, suggests a temporal contextuality on the time of the offense and catching the alleged offender.

The policeman has the right to detain a person if exist a reasonable suspicion on committing a crime for which the law provides imprisonment for a term exceeding one year, in our case, if was caught when he committed the crime (flagrante delicto).

Keywords: flagrant, suspect, offense, arrest, freedom, law.

Introducere. Procesul penal este definit ca o activitate reglementată de lege, desfășurată de organele competente, cu participarea părților și a altor persoane, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiune, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

Pentru normala desfășurare a procesului penal, pentru ca părțile să-și îndeplinească obligațiile procesuale care le revin, în anumite condiții, legea procesual-penală pune la dispoziția organelor judiciare o serie de măsuri cu caracter de constrângere, care garantează îndeplinirea scopului procesului penal [6, p. 27].

Dreptul la libertate și siguranță personală constituie unul dintre drepturile fundamentale ale omului. Totuși acest drept nu este unul absolut. Autoritățile statului au dreptul de a priva persoanele de libertate în modul și în cazurile stabilite de lege, cu respectarea garanțiilor legale prevăzute pentru privarea de libertate [1, p. 9].

Metode aplicate și materiale utilizate.

În procesul studiului au fost utilizate următoarele metode de cercetare: metoda analizei, metoda sintezei, metoda comparației și investigației științifice. În calitate de materiale au servit o serie de monografii, lucrări științifice ale autorilor autohtoni și ale celor din alte țări, precum și legislația procesual-penală.

Rezultate obținute și discuții. Pentru atingerea scopului său, procesul penal este reglementat de un ansamblu de norme juridice cuprinse în Codul de procedură penală, norme care asigură o desfășurare unitară a acestuia și care alcătuiesc ceea ce este cunoscut sub denumirea de „procedură de drept comun” [6, p. 253].

Sunt însă anumite situații când, datorită unor particularități, se impune adoptarea și altor reguli care derogă de la cele de drept comun, tocmai pentru atingerea scopului legii penale și procesual-penale, reguli ce compun procedurile speciale.

Existența unei proceduri speciale privind urmărirea și judecata în cazul infracțiunilor flagrante a fost generată de situația parti-

culară a descoperirii infracțiunii, și anume în momentul comiterii acesteia sau imediat după săvârșire.

Astfel, potrivit alin.(1) al art.513 din CPP, se consideră flagrantă infracțiunea descoperită în momentul săvârșirii ei. Pct. (10) al art.6 CPP definește delictul flagrant ca infracțiune descoperită în momentul săvârșirii ei sau înainte ca efectele ei să se fi consumat.

Conform alin. (2) al art.513 din CPP, este, de asemenea, flagrantă și infracțiunea al cărui făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de victimă, de martori sau de alte persoane ori este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte care ar da temei de a-l presupune participant la infracțiune [3, p.911].

Infracțiunea flagrantă este o infracțiune evidentă, vizibilă, vădită prin faptul că toate elementele unei infracțiuni sunt cunoscute și făptuitorul este prins (reținut de organele competente, de victimă, de martori ori de alte persoane) [4, p.301].

În linii generale, reținerea este o măsură procesuală de constrângere aplicată în cadrul unei cauze penale și care se manifestă prin izolarea provizorie de societate a persoanei bănuite sau învinuite de săvârșirea unei infracțiuni, iar în unele cazuri deja condamnate, cu deținerea ei în instituții specializate pe un termen strict stabilit de lege.

În conformitate cu art.165 alin. (1), „constituie reținere privarea persoanei de libertate, pe o perioadă scurtă de timp dar nu mai mult de 72 de ore, în locurile și în condițiile stabilite de lege”.

În cazul infracțiunii flagrante, în context juridic, sugerează o contextualitate temporală referitoare la momentul comiterii infracțiunii și prinderea presupusului autor.

Luând în considerare înțelesul noțiunii de flagranță și reglementarea infracțiunii flagrante dată de Codul de procedură penală, se poate aprecia că noțiunea de flagranță în domeniul juridic semnifică prinderea autorului în „focul” acțiunii sale sau imediat după aceea [6, p. 257].

O altă situație a infracțiunii flagrante o întâlnim în cazul în care făptuitorul este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii

sau când acesta a fost urmărit de victimă, martor sau altă persoană, la reținerea lui se cere prezența asupra sa a armei, instrumentelor sau a oricăror alte obiecte de natură a-l presupune participant la infracțiune.

Astfel, în esență, reținerea este o măsură procesuală de constrângere, care are un caracter de prevenire a unui comportament nedorit.

Polițistul are dreptul să rețină persoana, dacă există o bănuială rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an, în cazul nostru, dacă aceasta a fost prinsă în momentul săvârșirii infracțiunii (flagrant delict).

În cazul în care bănuitul este reținut în legătură cu prinderea în flagrant delict se întocmește un proces-verbal de reținere în condițiile art.166-167 din CPP.

Procesul-verbal de reținere se întocmește în termen de până la 3 ore de la momentul privării persoanei de libertate/ reținerii de facto. Procesul-verbal trebuie să conțină o serie de informații, care justifică legalitatea și temeinicia reținerii: temeiurile; motivele; locul, anul, luna, ziua și ora reținerii; starea fizică a persoanei reținute, plângerile referitoare la starea sănătății sale; în ce este îmbrăcată (descrierea ținutei vestimentare); explicații, obiectii, cereri ale persoanei reținute; cererea de a avea acces la un examen medical, inclusiv pe cont propriu; fapta săvârșită de persoana respectivă; rezultatele percheziției corporale a persoanei reținute (dacă a fost efectuată); data și ora întocmirii procesului-verbal al reținerii.

Procesul-verbal, semnat de persoana care l-a întocmit și de persoana reținută, se aduce la cunoștința persoanei reținute și i se înmânează o copie de pe procesul-verbal. La fel, persoana reținută este informată în scris despre drepturile sale.

Procurorul este înștiințat în scris, timp de 3 ore de la reținere, despre reținerea persoanei, iar timp de o oră după reținerea persoanei, se solicită oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat sau unor alte persoane împuternicite de acesta desemnarea unui avocat de serviciu

pentru acordarea asistenței juridice de urgență [1, p. 22].

Orice persoană reținută și deținută în custodia poliției dispune de un șir de drepturi procesuale, menite a confirma legalitatea detenției, precum și a o proteja împotriva potențialelor abuzuri din partea poliției:

Dreptul de a fi informat despre temeiul reținerii și despre drepturile sale. Bunele practici sugerează că pentru a se asigura că persoana reținută este informată despre drepturile sale este necesar ca un formular conținând aceste drepturi, exprimate într-o manieră simplă, să le fie pus la dispoziție sistematic persoanelor deținute de poliție, chiar de la începutul detenției. În continuare, persoanele în cauză vor fi solicitate să semneze o declarație care să ateste faptul că au fost informate despre drepturile lor.

Dreptul de a tăcea și de a nu mărturisi împotriva sa. Nimeni nu poate fi silit să mărturisească împotriva sa ori împotriva rudelor sale apropiate, a soțului, soției, logodnicului, logodnicei sau să-și recunoască vinovăția.

Dreptul la interpret și traducere. Persoana reținută care nu vorbește sau nu înțelege limba în care se desfășoară procedurile se află într-o situație de dezavantaj evident, fiind incapabilă să participe plenar, în mod eficient la desfășurarea procedurilor și să-și prezinte poziția. Normele de procedură penală prevăd că persoana care nu vorbește sau nu înțelege limba de stat are dreptul să ia cunoștință de toate actele și materialele dosarului, să vorbească în fața autorităților competente prin interpret.

Dreptul la înștiințarea unei rude sau a unui terț despre faptul reținerii. Dreptul persoanei reținute la notificarea detenției sale către o terță parte aleasă de ea (un membru al familiei, un prieten, consulatul) este, în opinia CPT, una dintre cele trei garanții fundamentale împotriva relelor tratamente, care trebuie aplicate de la începutul privării de libertate, indiferent de cum este aceasta descrisă în sistemul legal în cauză (reținere, arestare etc.). Acest drept vine să răspundă riscului de detenție necomunicată a persoanei reținute. Conform standardelor naționale, persoana care a întocmit procesul-verbal de reținere, imedi-

at, dar nu mai târziu de 6 ore, este obligată să dea posibilitatea persoanei reținute să anunțe una din rudele apropiate sau o altă persoană, la propunerea reținutului, despre locul unde acesta este deținut sau o anunță singură.

Dreptul la examinare și asistență medicală. Dreptul la asistență medicală, pe lângă faptul că este esențial pentru persoanele care au nevoie de asistență și îngrijire medicală, reprezintă una dintre garanțiile fundamentale împotriva maltratării pentru oricare persoană aflată în custodia poliției. Astfel, este esențial ca acest drept să fie garantat de la etapa incipientă a detenției. Conform normelor legale naționale, persoana reținută urmează să fie supusă imediat examenului medical la intrarea și la ieșirea din locul de detenție.

Dreptul la asistență juridică. Orice persoană reținută are dreptul la asistență juridică prin intermediul unui avocat ales sau al unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat. Accesul la asistență juridică este esențial pentru persoana privată de libertate, în special în perioada reținerii, când persoana este vulnerabilă la diferite forme de abuz [1, p. 47].

Concluzii. Potrivit legii, măsura reținerii poate fi luată de organul de urmărire penală și de către procuror față de învinuit dacă sunt probe sau indici temeinici că acesta a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală.

Legea consideră că sunt indici temeinici atunci când din datele existente rezultă presupunerea că persoana reținută a comis o infracțiune. Condițiile și cazurile în care se poate lua măsura reținerii sunt limitativ prevăzute de lege (ex. infracțiunea este flagrantă; suspectul a fugit ori s-a ascuns etc.). Măsura se poate dispune numai dacă legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa închisorii oricare ar fi limitele acesteia.

Obligațiile pentru cei care au luat măsura reținerii: să aducă la cunoștința învinuitului că are dreptul să-și angajeze un apărător; că are dreptul să nu facă nici o declarație, prevenindu-l pe acesta că ceea ce decalară poate fi folosit împotriva sa; să înștiințeze procurorul despre măsura luată.

Retinerea poate dura 72 de ore, dura-

ta din care se deduce timpul cât făptuitorul a fost privat de libertate ca urmare a măsurii administrativă a conducerii la sediul poliției. Reținerea se ia pe bază de ordonanță de reținere, proces-verbal de reținere în care se menționează ziua și ora la care reținerea a început. Punerea în libertate se face pe bază de ordonanță.

Referințe bibliografice:

1. Alexandru Cocîrță, Victor Munteanu, Radu Foltea. Ghid practic de monitorizare a respectării drepturilor persoanei reținute. Chișinău, Ed. Epigraf, 2015.
2. Damian Miclea, Anca Lelia Lorencz. Drept procesual penal, Brașov, Ed. Omnia UNI S.A.S.T., 2007.
3. Igor Dolea, Dumitru Roman, Iurie Sedlețchi, Tatiana Vîzdoagă, Vasile Rotaru, Adrian Cerbu, Sergiu Ursu. Drept procesual penal. Chișinău, Ed. Cartier, 2005.
4. Igor Dolea, Dumitru Roman, Iurie Sedlețchi, Tatiana Vîzdoagă, Vasile Rotaru, Adrian Cerbu, Sergiu Ursu. Drept procesual penal. Chișinău, Ed. Cartdidact, Chișinău, 2006.
5. Iurie Odagiu, Tudor Osoianu, Anatol Andronache, Corneliu Burbulea, Ion Caminșchi. Drept procesual penal, partea generală, Chișinău, 2009.
6. I. Neagu, A. Crișu, A. Ciobanu, A. Zarafiu. Drept procesual penal, ediția a 2-a, București, Ed. ALL Beck, 2004.
7. Ion Neagu, Mircea Damaschin. Tratat de procedură penală, partea generală, București, Ed. Universul Juridic, 2014.
8. Ion Neagu, Mircea Damaschin, Bogdan Micu, Constantin Nedelcu. Drept procesual penal, București, Ed. Universul Juridic, 2011.

OLGA DOBĂ,

asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorandă

FENOMENUL SĂRĂCIEI – FACTORUL PRINCIPAL ÎN FRAGILITATEA DREPTURILOR OMULUI LA ETAPA ACTUALĂ

Rezumat

Drepturile omului reprezintă principalele condiții care permit fiecărei persoane să-și dezvolte și să-și folosească cât mai eficient calitățile fizice, intelectuale, morale, socio-afective și spirituale. Ele decurg din aspirația tot mai mare a omenirii la o viață în care demnitatea și valoarea fiecăruia este respectată și protejată.

Din păcate, atât în Republica Moldova, cât și în întreaga lume drepturile omului continuă să fie încălcate sistematic, și deci este important de menționat că toate drepturile omului sunt interconectate și astfel încălcarea unuia duce la încălcarea mai multor drepturi.

Sărăcia este unul din cei mai principali factori care duc la fragilitatea drepturilor omului. Fenomenul sărăciei este o problemă globală majoră și foarte actuală, fiind un factor negativ asupra drepturilor omului.

Cuvinte-cheie: drepturile omului, nerespectarea drepturilor, problemă globală, sărăcie, dezvoltare, organisme internaționale, trai decent, cerc vicios.

Résumé

Les droits de l'homme sont les principales conditions qui permettent aux gens de développer et d'utiliser le plus efficacement possible leurs qualités physiques, intellectuelles, morales, socio-affectives et spirituelles. Ils découlent de la croissance de l'aspiration de l'humanité à une vie où la dignité et la valeur de chacun sont respectés et protégés.

Malheureusement, en Moldavie et dans le monde entier les droits de l'homme continuent d'être violés systématiquement, et il est donc important de souligner que tous les droits de l'homme sont inséparables et donc la violation d'un droit conduit à la violation de plusieurs droits.

La pauvreté est l'un des principaux facteurs qui conduisent à la fragilité des droits de l'homme. La pauvreté est un problème mondial majeur et très actuel, ayant un effet négatif sur les droits de l'homme.

Mots-clés: droits de l'homme, violation des droits de l'homme, problème mondial, pauvreté, développement, organisations internationales, vie décente, cercle vicieux.

Introducere. Sărăcia reprezintă deseori cauza și consecința numeroaselor încălcări ale drepturilor omului, deoarece foametea, lipsa unui adăpost și bolile prevenibile nu sunt probleme sociale inevitabile sau doar rezultatul calamităților naturale, ci sunt încălcări scandaloase ale drepturilor omului. Prima cauză a deceselor pe glob este sărăcia extremă care a devenit chiar un cerc vicios, deoarece sărăcia provoacă îmbolnăviri, care la rândul lor duc la mai multă sărăcie.

Deci starea de sărăcie duce la nerealizarea dreptului, la lipsa unui standard de viață rezonabil, la încălcarea tuturor celorlalte drepturi ale omului, ea agravează și duce la discriminare mai ales a grupurilor vulnerabile ale populației.

Faptul că sărăcia contravine însăși concepției drepturilor omului rezultă cu claritate din:

Declarația Universală a Drepturilor

Omului din 1948 care statuează că:

– sărăcia limitează libertățile omului și îl privează de demnitate;

– declarația de la Viena din 1993 a Conferinței mondiale asupra drepturilor omului care afirmă că sărăcia extremă și excluderea socială constituie o încălcare a demnității umane;

– declarația asupra dreptului la dezvoltare din 1986 și anume articolul 2 unde se subliniază că omul este subiectul dezvoltării și ar trebui să fie un participant activ și beneficiar al dreptului la dezvoltare;

– precum și alte documente privind drepturile omului.

Cele mai frecvente cauze ale sărăciei sunt: războaiele sau alte conflicte militare, structura politică (de exemplu, dictatura), structura economică (o repartitie inegală a veniturii naționale, corupția, datoriile mari ale statului), greșeli ale regimului de conducere

(incompetență, instabilitate, lipsa reformelor necesare avântului economic) care pot provoca ridicarea ratei șomajului, calamități naturale (cutremure, secetă), epidemii și în unele țări creșterea intensă a numărului populației[1].

Sărăcia este de cele mai multe ori combinată cu malnutriția, lipsa mijloacelor materiale necesare existenței, mizeria, lipsa de educație, speranța de viață scăzută și locuința proastă. Acești factori împiedică oamenii să scape de sărăcie, uneori pe termen lung, și chiar peste mai multe generații nu pot scăpa de sărăcie. Chiar și în țările dezvoltate există oameni care nu au acces la educație, servicii de sănătate sau adăpost, însă pentru a respecta și proteja drepturile omului în rândul celor mai vulnerabili, este nevoie de voință politică, la fel încălcarea drepturilor omului poate duce la o sănătate precară sau poate rezulta într-o sănătate precară. Sănătatea este o problemă socială, economică și politică, precum și o problemă ce ține de drepturile omului. Inegalitatea și sărăcia pot fi cauza deceselor în rândul oamenilor săraci și marginalizați.

Este o realitate obiectivă că subdezvoltarea economică, mai ales în țările cele mai puțin dezvoltate, împiedică satisfacerea însăși a nevoilor minime ale populației acestora, și anume cu alimentație decentă, îngrijire medicală elementară, dreptul la educație ș.a.

O problemă majoră este și sărăcia în care trăiesc milioane de copii, ce se caracterizează prin: imposibilitatea familiei de a asigura nevoile de bază ale copiilor – alimentele, îmbrăcămintea și locuința – exclusiunea socială și lipsa accesului la sănătate și educație de calitate, familii monoparentale, din cauza divorțului sau cu unul dintre părinți plecați la muncă în străinătate, la fel, această problemă vizează și tinerii care nu sunt încadrați profesional și nu urmează nici un program educațional sau de formare[2].

Însă, în sens restrâns, o persoană săracă este o persoană care nu are avere, care este lipsită de bunurile materiale necesare vieții, care are drepturi doar menționate în actele normative, însă nu se poate folosi deplin de ele sau îi sunt încălcate și nicidecum protejate, de exemplu, dreptul la un trai decent, dreptul la

un mediu ambiant favorabil, dreptul la proprietate, dreptul la educație, dreptul la muncă, dreptul la sănătate, dreptul la asistență și protecție socială ș.a.

Oamenii care trăiesc în sărăcie au cel mai puțin acces la puterea de care au nevoie pentru a influența politicile privitoare la sărăcie și sunt adesea privați de drepturile lor. Mai mult, ei sunt excluși din deciziile care îi privesc în mod direct, decizii care ar putea să le îmbunătățească viața. Alte persoane hotărăsc în locul lor, fără să ia în considerare nevoile, credințele și părerile lor. Acest cerc vicios al sărăciei și drepturilor omului poate fi rupt dacă oamenii care trăiesc în sărăcie au posibilitatea de a se face auziți și puterea de a-și controla viața.

Trist este că chiar și în țările cele mai dezvoltate cei bogați devin și mai bogați, în timp ce săracii abia supraviețuiesc.

Cu toate că sărăcia este probabil una din cele mai cunoscute probleme ale umanității, ea rămâne un concept cu multe necunoscute, iar prin efectele sale negative, sărăcia contribuie la degradarea potențialului uman, diminuând șansele dezvoltării globale.

Pentru a scădea nivelul sărăciei ar trebui să se examineze cauzele structurale și manifestările imediate ale sărăciei, pentru a găsi unele remedii în orice societate cum ar fi locuri de muncă disponibile, salarii avantajoase, taxe și prețuri mai mici, ajutoare materiale și financiare nevoiașilor, precum și dreptul la libera exprimare[3, p. 100].

Materiale și metode aplicate. În această cercetare o importanță deosebită am acordat studierii abordărilor cercetătorilor din diferite țări din perioada modernă, precum și contribuției cercetătorilor din Republica Moldova la studierea problemei sărăciei.

Pentru analiza fenomenului sărăciei am studiat o amplă literatură de specialitate în domeniu, care a permis cunoașterea și valorificarea aportului gândirii științifice mondiale la înțelegerea originilor, conținutului și evoluției sărăciei pe parcursul istoriei umane, dar și eforturile în a găsi soluții pentru reducerea ei. Un interes deosebit am prezentat, de asemenea, rapoartele și publicațiile organismelor

internaționale.

Concluzie.

Importanța problemei cercetate este evidențiată și de faptul că ziua de 17 octombrie a fost proclamată de către Adunarea Generală a ONU drept „Ziua internațională a eradicării sărăciei”, desemnată pentru a promova gradul de conștientizare a necesității de a eradică sărăcia în toate țările. Astfel, în țările în curs de dezvoltare, acest obiectiv a devenit o necesitate și o prioritate [4].

Chiar dacă se aplică multe eforturi de reducere a sărăciei, ea totuși continuă să afecteze un număr considerabil de persoane în plan mondial.

În concluzie la cele menționate mai sus, țin să mai adăug că sărăcia reprezintă o problemă socială actuală care afectează prin manifestările sale întreaga societate și produce suferință persoanelor aflate sub incidența lor.

Combaterea sărăciei este dictată atât de considerente de ordin umanitar, de justiție socială, cât și de rațiuni de eficiență economică.

Astfel, sărăcia este un flagel care întuneacă viața a miliarde de oameni, fiind și o ofensă adusă drepturilor omului.

Referințe bibliografice

1. ro.wikipedia.org/wiki/Sărăcie.
2. <http://adevarul.ro/international/europa/saracia-uniunea-europeana-grava-incalcare-drepturilor-omului-1-566fd8267d919ed50e3ea828/index.html>.
3. Bulgaru Maria, Aspecte teoretice și practice ale asistenței sociale. Suport de curs, Chișinău 2003.
4. <http://cnr-unesco.ro/ro/sarbatori-unesco/zile-internationale-in-sistemul-onu>.

Alexandru DRĂG ULEAN,

master în drept

Sergiu NESTOR,

lector superior universitar al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

COORDONATELE PSIHLOGICE ALE ACTIVITĂȚII DE URMĂRIRE PENALĂ ÎN PROCESUL DE AUDIERE A BĂNUITULUI, ÎNVINUITULUI, INculpATULUI

REZUMAT

Ca știință, încă de la începuturile sale, psihologia și-a manifestat rolul productiv în raport cu justiția. În ceea ce privește tactica aplicată în criminalistică, aceasta nu poate fi concepută în afara psihologiei judiciare. Aceasta oferă mijloacele necesare pentru stabilirea potențialului psihologic al bănuitului, învinuitului, inculpatului, pe baza căruia organul de urmărire penală adoptă linia strategică optimă în procesul de obținere a informațiilor apte să susțină în mod relevant un caz. Totodată, punerea în acțiune a potențialului psihologic al ofițerului de urmărire penală trebuie văzută ca o necesitate de a completa, de a îmbogăți și de a perfecționa procedeele de ordin tehnic și practic ale procesului de audiere a bănuitului, învinuitului, inculpatului, ducând la fundamentarea științifică și, implicit, la creșterea eficienței acestui procedeu tactic.

Cuvinte-cheie: infracțiune, urmărire penală, psihologie, ofițer de urmărire penală, bănuit, învinuit, inculpat, audiere, interogatoriu.

SUMMARY

As a science, since its inception, psychology manifested productive role in relation to justice. In terms of tactics applied in forensics, it can not be conceived outside forensic psychology. This provides the means necessary to establish the psychological potential of the suspect, accused or defendant, on which the criminal investigation body adopts the best strategic line in obtaining relevant information able to sustain the case. At the same time, the implementation of the psychological potential of the criminal investigator should be seen as a necessity to supply, enrich and improve the technical and practical aspects of the audition of the suspect, accused or defendant, leading to the scientific justification and thus increasing the efficiency of this tactical procedure.

Keywords: misdemeanor, prosecution, psychology, investigator, suspect, accused, defendant, audition, interrogatory.

Introducere. Dinamica vieții sociale, prin intermediul sistemului actelor și fenomenelor umane, fundamentează și permite înțelegerea raporturilor și conflictelor sociale. Abordarea actelor, faptelor și proceselor umane existând în mod izolat, fără identificarea repetabilității și a dezechilibrului proceselor psihice care le însoțesc, nu determină cu certitudine înțelesul real dintre intenția și conduita exterioară a persoanei. Acțiunea sau inacțiunea individuală produce consecințe admise sau prejudiciabile social, care se reflectă în procesele psihice trăite de orice om, prin raportare la necesitățile și interesele personale. Prin acțiune sau inacțiune, realitatea este transformată și reflectată în mod conștient de către om, acesta intervenind în dinamica vieții sociale prin asumarea responsabilității pentru consecințele rezultate.

Materiale și metode aplicate. Pentru elaborarea studiului respectiv a fost consultată literatura de specialitate, inclusiv alte cărți, ma-

nuale, tratate și publicații științifice conform subiectului abordat. Pentru atingerea scopului au fost aplicate următoarele metode de cercetare științifică: analiza comparativă, analiza logică, sinteza.

Rezultate obținute și discuții. Soluționarea problemei științifice abordate poate fi efectuată prin examinarea interacțiunii dintre psihologie și drept.

În această ordine de idei, remarcăm că știința care studiază procesele psihice, însușirile și relațiile interumane este psihologia [1, p. 4].

Încă de la începuturile sale, psihologia și-a manifestat rolul productiv în raport cu justiția. Din acest motiv cei mai importanți psihologi au consacrat acestui domeniu special numeroase studii, precum și un important buget de timp necesar cercetării complexe pentru aplicarea psihologiei în domeniul jurisprudenței. Acest efort s-a constituit în cele din urmă în ceea ce avea să fie temelia psihologiei judiciare căreia i s-a stabilit ca obiect *studierea*

nuanțată și aprofundată a persoanei umane implicată în drama judiciară, în vederea obținerii cunoștințelor și a evidențierii legităților psihologice apte să fundamenteze obiectivarea și interpretarea corectă a comportamentelor umane cu finalitate criminogenă [2, p. 5].

Psihologia și dreptul au o zonă de hotar cu suprapuneri pe două direcții: o recentă și intensă activitate interdisciplinară și o împletire între profesia de psiholog și alte profesii. Astfel, remarcăm că multe ramuri ale sistemului judiciar apelează la psihologie [3].

În ceea ce privește tactica aplicată în criminalistică, aceasta nu poate fi concepută în afara psihologiei judiciare. Aceasta oferă mijloacele necesare pentru stabilirea potențialului psihologic al bănuțului, învinuțului, inculpațului, pe baza căruia organul de urmărire penală adoptă linia strategică optimă în procesul de obținere a informațiilor apte să susțină în mod relevant un caz.

În cazul săvârșirii unei infracțiuni, aflarea adevărului și determinarea autorului să-și recunoască vina și să facă marturisiri cât mai complete referitoare la aceasta îi revine ofițerului de urmărire penală.

Din perspectiva psihologică, urmărirea penală reprezintă o sumă de relații interpersonale de tip special care reunește, de regulă, un subiect constant, reprezentantul organului de urmărire penală, care caută să dezvăluie un adevăr, pe de o parte, iar pe de altă parte, alți participanți la proces, părți sau subiecți ai procesului, cel mai des acesta fiind bănuțului, învinuțului, inculpațului, care de cele mai multe ori caută să acopere adevărul, să-l ascundă sau să-l prezinte într-o manieră care să limiteze cât mai mult consecințele care ar urma să decurgă ca rezultat al elucidării adevărului.

Frecvența relațiilor interpersonale ale ofițerului de urmărire penală, care rămâne echilibrat în timp ce starea psiho-emoțională a bănuțului, învinuțului, inculpațului se modifică, indică de la bun început caracterul complex al activităților de urmărire penală.

Tensiunea care persistă pe parcursul desfășurării urmăririi penale este comparabilă cu tensiunea psihologică specifică unei partide de șah, în care se confruntă doi adversari cu stiluri diferite: ofițerul de urmărire penala

– profesionist, plin de imaginație și infractorul – viclean și speculativ. Privite pe aceste coordonate psihologice, stările de tensiune generate de permanenta dispută a ofițerului de urmărire penală cu bănuțului, învinuțului, inculpațului nu trebuie să depășească cadrul legal stabilit pentru urmărirea penală, altfel se poate compromite întreg procesul penal.

Remarcăm că cele mai frecvente planuri situaționale în care se confruntă ofițerul de urmărire penală și bănuțului, învinuțului, inculpațului sunt:

a) planul deschis – datele despre infracțiune sunt cunoscute atât de ofițerul de urmărire penală, cât și de infractor, urmărirea penală avînd din start o situație pozitivă pentru cauză;

b) planul orb – datele despre infracțiune sunt cunoscute numai de ofițerul de urmărire penală, infractorul neștiind că ele se află la dispoziția ofițerului de urmărire penală. În asemenea condiții, infractorul poate comite erori în construcția apărărilor formulate, fiind la discreția ofițerului de urmărire penală;

c) planul ascuns – datele despre infracțiune sunt cunoscute numai de infractor, fapt ce poate duce la eșecul urmăririi penale, autorul infracțiunii putînd să rămînă mult timp neidentificat, uneori ani la rînd, iar alteori cauza depășește termenul de prescripție;

d) planul necunoscut – datele despre infracțiune nu le cunoaște, în prima fază, nici ofițerul de urmărire penală și nici infractorul, acestea fiind cunoscute de o terță persoană (eventual un martor întîmplător) [2].

Luînd în considerare faptul că marea majoritate a infracțiunilor sunt comise sub semnul clandestinității, descoperirea și administrarea probelor presupune o muncă de înaltă calificare și maiestrie profesională adaptată la „particularitățile fiecărui caz în parte” [4, p. 36].

Comiterea unei infracțiuni, reieșind din ideea că aceasta este o faptă a omului, este însoțită de modificări materiale în aproape toate cazurile. Suplimentar, se mai produc și anumite transformări de natură imaterială, reprezentînd modificări în plan psihic, la nivelul conștiinței aceluia care a participat la comiterea unei infracțiuni, ca autor, complice, instigator, martor etc. Aceste transformări, care în

plan psihic capătă forma unor impresii, pot fi cunoscute de organul de urmărire penală pe o cale indirectă și nu directă cum este cazul urmelor materiale. Cunoașterea informațiilor respective presupune exteriorizarea, comunicarea, adică transpunerea în imagini verbale a expresiilor stocate în memorie [5, p. 129], aceasta semnificând, în mod obligatoriu, contactul dintre purtătorul informației și organul de urmărire penală. Contactul respectiv se realizează prin chemarea persoanelor în fața organului de urmărire penală pentru audierea lor.

Audierea este apreciată ca fiind una din modalitățile indubitabile de abordare a persoanei în decursul întregului proces penal. Astfel, desfășurarea urmăririi penale este de neconceput fără audierea celui în jurul căruia se va concretiza întreaga activitate a organelor de urmărire penală, în acest sens, purtătorul celor mai ample și utile informații fiind bănuitul, învinuitul, inculpatul [5, p. 129].

Audierea reprezintă actul procedural prin care bănuitul, învinuitul, inculpatul, celelalte părți, martorii, alte persoane cu privire la care există o presupunere că dețin informații în legătură cu infracțiunea sau făptuitorul acesteia sunt chemate să dea explicații în fața organului de urmărire penală.

Reproducerea orală este principala modalitate de obținere a informațiilor de la bănuitul, învinuitul, inculpatul. Aceasta reproducere orală, într-un proces de audiere, poate să apară sub două forme:

- relatarea liberă (nedirijată) a faptelor percepute;
- răspunsurile la întrebările adresate de către ofițerul de urmărire penală.

În ceea ce privește a doua formă de audiere, aceasta mai este denumită și „interogatoriu”.

Interogatoriul este definit ca fiind contactul interpersonal verbal, relativ tensionat emoțional, desfășurat sistematic și organizat științific, pe care îl poartă reprezentantul organului de urmărire penală cu persoana (bănuitul, învinuitul, inculpatul) în scopul culegerii de date și informații despre o faptă infracțională, în vederea prelucrării și clarificării circumstanțelor în care s-a comis fapta, pentru a identifica făptuitorii și, în funcție de adevăr, a

stabili răspunderea fiecăruia [6].

Pentru ofițerul de urmărire penală care efectuează audierea este primordială să cunoască mecanismele proceselor psihice ce stau la baza comiterii infracțiunilor, astfel putând alege un procedeu tactic de audiere adecvat, dat fiind faptul că organul de urmărire penală are obligația de a stabili circumstanțele în care a fost comisă infracțiunea, gradul de vinovăție a făptuitorului și pedeapsa prevăzută pentru sancționarea faptei respective [7, p. 42].

Importanța acordată acestui segment al muncii judiciare este relevată de faptul că problematica stabilirii vinovăției pe baza audierii bănuितului, învinuitului, inculpatului are o bogată istorie, referințe asupra domeniului respectiv figurând încă din Evul Mediu.

În acest context considerăm posibilă o apropiere între investigația psiho-criminalistică și ceea ce filosoful și istoricul francez Michel Foucault denumește „examen”:

„Examenul combină tehnicile ierarhiei care supraveghează și pe acelea ale sancțiunii ce normează. Este o privire normatoare, o supraveghere ce permite definirea, clasificarea și pedepsirea. Instituie la nivelul indivizilor o vizibilitate prin intermediul căreia aceștia sunt diferențiați și sancționați. Din aceste motive, în toate dispozitivele disciplinare, examenul este puternic ritualizat. În el se întîlnesc ceremonialul puterii și forma experienței, desfășurarea forței și stabilirea adevărului” [8, p. 266].

Ritualul infracțional atrage atenția asupra mecanismelor psihologice ce îl influențează pe făptuitor. Complexitatea mecanismelor psihologice ale bănuितului, învinuitului, inculpatului rezultă din specificitatea etapelor infracționale pe care acesta le traversează. Astfel, se disting următoarele etape infracționale:

- conceperea activității infracționale (caracteristică infracțiunilor săvârșite cu intenție);
- desfășurarea activității infracționale;
- etapa postinfracțională.

În privința psihologiei bănuितului, învinuitului, inculpatului sub influența căreia el se află în ultimă etapă – cea postinfracțională, poate fi remarcată o anumită stare de tensiune psihică, mai mult sau mai puțin evidentă, motivată prin teama de a nu fi descoperit, această

stare justificând dominanta depresivă a individului [9, p. 234].

Referindu-ne la psihologia bănuțului, învinuțului, inculpatului în momentul interogatoriului, menționăm că mecanismele psihologice ale acestuia prezintă câteva caracteristici care trebuie cunoscute, mai ales pentru contracararea încercărilor de a induce în eroare a organului de urmărire penală. Acestea sunt: simularea, disimularea și minciuna, utilizate pentru a evita tragerea la răspundere penală.

Depistarea prezenței stării de emoție are specifice o serie de manifestări viscerale și somatice:

- accelerarea și dereglarea ritmului respirației, dereglarea emisei vocale (răgușire), scăderea salivăției;
- creșterea presiunii sanguine și accelerarea bătăilor inimii;
- contractarea mușchilor scheletici (crispare și blocarea funcțiilor motrice);
- schimbarea mimicii și pantomimicii (mișcări și gesturi ce nu corespund în mod normal comportamentului individului);
- modificarea timpului de reacție sau de latență (întârzierea răspunsului la întrebări ce conțin cuvinte critice).

Încercările de simulare sau disimulare pot fi depistate cu poligraful. Cele mai des întâlnite sunt următoarele:

- refuzul de a vorbi sau de a recunoaște fapta care i se impută;
- invocarea imosibilității de a-și aminti;
- prezentarea de alibiuri;
- recunoașterea unor fapte minore în scopul disimulării celor importante;
- motivarea faptului că infracțiunea este consecința provocării sau a unui „moment de rătăcire”;
- simularea nebuniei sau a tulburării funcțiilor unor organe de simț;
- încercări de sinucidere sau de automutilare.

Deseori, în fața organului de urmărire penală bănuțului, învinuțului, inculpatul își retrage declarațiile făcute anterior pe motiv că au fost obținute prin presiuni sau intimidare.

Modurile de manifestare menționate pot fi în unele situații realmente sincere și jus-

tificate. De aceea se impune o verificare amănunțită a declarațiilor, care vor servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu alte date desprinse din ansamblul probelor existente în cauză.

Așadar, considerăm că din multitudinea de strategii utilizate de către ofițerul de urmărire penală la audierea bănuțului, învinuțului, inculpatului, cea mai eficientă și eficace este utilizarea interogatoriului psihanalitic.

Interogatoriul psihanalitic [10] este interogatoriul viitorului, este inofensiv, curat, respectă integral demnitatea, drepturile și libertățile cetățeanului din perspectiva prezumției de nevinovație, este un joc al inteligenței prilejuit preponderent de o simplă discuție asupra cazului.

Comportamentul duplicitar este des întâlnit în practica judiciară, simularea desemnând efortul conștient întreprins cu perseverență de către bănuț, învinuț, inculpat pentru a masca trăiri, unele stări sufletești, intenții, acțiuni, fapte și probe cu scopul de a aduce urmărirea penală pe căi greșite, în vederea sustragerii de la răspundere penală. Duplicitatea (simularea) este caracteristică unei persoane care adoptă două atitudini și joacă premeditat două roluri, afișează sentimente și gânduri diferite de cele pe care le simte cu adevărat. Analizând minciuna la intersecția dintre forma gândită, forma transmisă și factualitate, este necesar de specificat că simularea este asigurată de divergența dintre forma gândită și cea exprimată.

Minciuna reprezintă constructul mental strategic, apărarea, pe care din perspectiva psihologiei judiciare, bănuț, învinuț, inculpatul o îndreaptă împotriva celui ce îl interoghează, adoptând un comportament voit contrafactual cu referire voit pragmatică și vizând o finalizare persuasiv intențională.

În timpul desfășurării urmăririi penale la bănuț, învinuț, inculpat apare un dezechilibru psihic provocat de excesiva acumulare de energie, determinată de conflictele intersubiective. Astfel, conflictul dintre pulsivitatea inconștientului și actul conștient, determinate de raportul „Eu – Realitate”, se concretizează în manifestări ce scapă cenzurii conștientului, fiind localizate la nivelul preconștientului.

În interogatoriul care se adresează fap-

tutorului acesta se va autodemasca sub influența „Eu”-ului sedimentat în subconștient, alături de „Eu”-ul primitiv și brutal, identificând, astfel, la bănuitul, învinuitul, inculpatul mai multe erori caracteristice, cum ar fi:

– uitarea cuvintelor și a numelor proprii – cercetarea numelor proprii în interogatoriu este de o mare importanță. Atenția trebuie îndreptată asupra numelor în legătură directă cu vina, asupra cărora conștiința veghează cu rezonanță sau contiguitate în acest sens;

– erorile de lectură și de scris – o idee este refulată sub presiunea unei neplăceri ulterioare, imaginile flotante din jurul conștiinței prin forța lor dinamică modifică mersul normal al scrisului și cititului;

– actele simptomatice accidentale – sunt mărturisiri involuntare ale unor gânduri, afecțiuni, repulsii, care scapă de sub controlul vigilent al „Eu”-ului conștient. Autorul unui act simptomatic își dezvăluie intenția subconștientului într-un moment când cenzura nu-și exercită cu strictețe rolul său;

– asociațiile de idei [10] – se bazează pe aglutinarea ideilor și centrarea lor pe un trunchi ideativ, un cuvânt sau o idee ce face parte dintr-un complex psihic.

Condiția interogatoriului psihanalitic este realizarea atmosferei de intimitate, din care se poate obține starea de încredere, astfel permițând „Eu”-ului social, matricei morale, să se armonizeze cu tensiunile refulate prin actul mărturisirii, acceptării comiterii faptei și a pedepsei.

Totuși constatăm că cunoașterea teoretică a posibilităților particularități psihice ale bănuțului, învinuitului, inculpatului, audiat de către organul de urmărire penală, nu este suficientă, fiind necesar ca ofițerul de urmărire penală, prin propriile calități psiho-sociale, să intuiască structura psihică a celui pe care îl are în față.

Pregătirea modernă de specialitate, abilitatea ofițerului de urmărire penală în tehnologia judiciară integrată științei criminalistici, abilitatea acestuia de a solicita contribuția expertizelor de specialitate pentru soluționarea cauzelor penale reprezintă câteva aspecte de competență necesare oricărei persoane implicate în misiunea de depistare și colectare a probelor, dovedire a vinovăției și sancționare

a celor care încalcă legea [11].

Abordată din perspectiva psihologică, profesia de ofițer de urmărire penală este deosebit de complexă. Exigențele legale, morale și de competență cer ofițerului de urmărire penală cunoașterea profundă și nuanțată a dispozițiilor legii penale și procesual-penale, precum și a drepturilor fundamentale ale omului, la care trebuie să se raporteze permanent.

Calitățile psiho-sociale ale unui ofițer de urmărire penală profesionist se pot grupa în 3 categorii [2]:

1) Nivelul general de pregătire – ofițerul de urmărire penală trebuie să facă dovada unui nivel înalt de pregătire generală; să aibă o concepție clară despre lume și viață, despre societate și legile care o guvernează și, îndeosebi, despre sistemul social bazat pe democrația autentică, să știe cu precizie care sunt, în ce constau și ale cui sunt valorile și interesele pe care le apără.

2) Calitățile psiho-intelectuale – gândirea ofițerului de urmărire penală trebuie să se orienteze spre esența realității judiciare, să se distingă prin claritate, profunzime, rigoare, mobilitate, coerență și să se bazeze pe un spirit critic dezvoltat. De asemenea, ofițerul de urmărire penală trebuie să dea dovadă de o mare putere de discernământ, el trebuie să deosebească ușor realul de ireal, semnificativul de nesemnificativ, să patrundă și să aprecieze faptele la justa lor valoare, numai așa fiind posibil de a fundamenta o soluție judiciară viabilă. Ofițerului de urmărire penală îi este necesară, la un nivel de funcționalitate optim, atât memoria de scurtă durată, cât și memoria de lungă durată, iar pentru înțelegerea și pătrunderea mai eficientă a unor situații, fapte sau circumstanțe care îi sunt doar sugerate pe parcursul relatării, acesta trebuie să recurgă și la imaginație. Totodată, el trebuie să posede o mare stabilitate și o bună concentrare a atenției.

3) Calitățile moral-afective – echilibrul emoțional vizează componenta afectivă a personalității ofițerului de urmărire penală, fiind reprezentată prin tact, răbdare, toleranță, disponibilitatea de a asculta, stăpânirea de sine etc., ceea ce conferă un fond psiho-fiziologic general pozitiv.

Complexitatea urmăririi penale poate

declanșa unele mecanisme ale afectivității ce se pot exterioriza prin manifestări incompatibile cu profesia de ofițer de urmărire penală, cum ar fi: dezgustul, plictiseala, sila, agresivitatea etc. Dacă ofițerul de urmărire penală se va prezenta în cadrul procesului de audiere a bănuitului, învinuitului, inculpatului ca o persoană impresionabilă, nervoasă, iritată, agresivă sau ca o persoană care trece cu ușurință de la o stare psihică la alta, ori preocupat de propriile probleme, șansele de a-și atinge scopul sunt foarte reduse. Pentru a nu afecta în mod negativ cursul general al desfășurării urmăririi penale, este foarte important ca în timpul desfășurării audierii bănuitului, învinuitului, inculpatului, ofițerul de urmărire penală să aibă toate reacțiile proprii sub control.

Concluzii.

Profilul psiho-intelectual și moral-afectiv al ofițerului de urmărire penală se structurează atât pe cele mai importante procese psihice, cât și pe trăsăturile de personalitate ale acestuia. Experiența în domeniul urmăririi penale contribuie la dezvoltarea și perfecționarea la ofițerii de urmărire penală a unor calități speciale cum ar fi: perspicacitatea, spiritul de observație, insistența, subtilitatea și rapiditatea deducțiilor și sintezelor, forța argumentării logice, a căror rezultat formeză intuiția profesională, așa-zisul fler – o calitate extrem de importantă în procesul de audiere a bănuitului, învinuitului, inculpatului.

Așadar, toate calitățile enumerate anterior nu reprezintă un simplu inventar de însușiri (trăsături) posibile la un ofițer de urmărire penală, ci adevărate direcții pe linia valorificării potențialului psihologic al acestuia în cadrul desfășurării urmăririi penale. Punerea în acțiune a potențialului psihologic trebuie văzută ca o necesitate de a completa, de a îmbogăți și de a perfecționa procedeele de ordin tehnic și practic ale procesului de audiere a bănuitului, învinuitului, inculpatului, ducând la fundamentarea științifică și, implicit, la creșterea eficienței acestui procedeu tactic.

Menționăm că ducerea la bun sfârșit a activității de soluționare a cauzelor penale se bazează atât pe o consistentă pregătire juridică, cât și pe profilul psiho-intelectual și moral-afectiv al ofițerului de urmărire penală,

precum și pe arta de a combina aptitudinile profesionale cu calitățile moral-pihologice.

Astfel, afirmăm cu certitudine că investigația criminalistică este o știință, dar în același timp și o artă, iar temeiul este dat de factorii de calitate pe care i-am enunțat în prezentul articol. Acești factori generează premisa fundamentală în conturarea veridică a sferei delincvențiale în care se încadrează speța și, totodată, oferă posibilitatea procedurală de soluționare legală a cauzei, prin intermediul unei activități obiective desfășurate de către ofițerul de urmărire penală [7, p. 430].

Referințe bibliografice

1. Atkinson R.L., Smith Ed.E., Bem D.J. – „Introducere în psihologie”, Editura Tehnică, București, 2002, 1099 p.
2. Mitrofan N., Zdrengea V., Butoi T. – „Psihologie judiciară”, Editura Șansa S.R.L., București, 1992, 359 pag.
3. Dewey R.A. – „Introducere în psihologie”, traducere în limba română, publicată pe pagina web <http://scientia.ro/homo-humanus/introducere-in-psihologie-russell-a-dewey.html>
4. Stancu E. – „Criminalistica”, Editura Actami, București, 1995, vol. I – 376 pag. și vol. II – 398 p.
5. Ciopraga A. – „Criminalistica. Tratat de tactică”, Editura Gamma, București, 1996, 480 pag.
6. Butoi T. – „Note de curs”, Facultatea de Drept a Universității „Spiru Haret”, 1994/2000.
7. Stancu E. – „Tratat de criminalistică”, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2004, 736 p.
8. Foucault M. – „A supraveghea și a pedepsi. Nașterea închisorii”, Editura Humanitas, București, 1997, 448 p.
9. Iacobuță I., Covalciuc M. – „Criminalistică”, Editura Pamfilus, Iași, 2004, 387 pag.
10. Butoi T. – „Psihanaliza crimei”, Editura Științifică și Tehnică, București, 1997, 160 p.
11. Butoi I., Butoi T. – „Psihologie judiciară”, Editura Fundației România de Măine, București, 2004, 440 pag.

Aliona GUMENCO,

asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

RESTRICȚIILE LIBERTĂȚII DE EXPRIMARE

„Libertatea înseamnă răspundere, de aceea majoritatea oamenilor se tem de ea”.
George Bernard Shaw

Rezumat

Societatea în care trăim este obligată să ne ofere libertatea de a ne putea defini ca indivizi, libertatea de a comunica, de a ne spune punctul de vedere, de a alege în ce să credem și ce idei să ne guverneze viața. Aceste libertăți, odată limitate, ne fac să uităm cine suntem, care este scopul nostru și ce dorim noi de fapt. Pe de altă parte, odată ce ajungem să fim liberi în a ne spune punctul de vedere, fără să avem nicio barieră, ajungem să uităm de binele celor din jur, gândindu-ne doar la noi și la ascensiunea noastră pe treapta socială. Totodată, această libertate poate fi considerată o armă care niciodată nu știm către cine este îndreptată, deoarece mereu va fi altcineva care va mai avea ceva de spus, ajungând astfel o țintă pentru cei din jur.

Cuvinte-cheie: restricții, drepturi, libertăți, exprimare.

Summary

Our society is obliged to give us the freedom in which we can define us as individuals, the freedom to communicate, to tell our point of view, to choose in what to believe and what ideas should govern our lives. These freedoms once limited, make us forget who we are, what our goal is and what we actually want. On the other hand, once we become free to tell our point of view, without any barrier, we forget the good of others, thinking only to ourselves and how to grow up on the social stage. However this freedom can be considered as a weapon that we never know to whom it is directed, because always will be someone else who will have something to say, becoming a target for others.

Keywords : restrictions, rights, freedom, expression.

Introducere. Libertatea de exprimare beneficiază de un „statut” special într-un stat de drept și democratic. Curtea Europeană a calificat această libertate ca fiind „una din condițiile de bază pentru progresul societăților democratice și pentru dezvoltarea fiecărui individ”.

Această libertate este și una dintre cele mai vechi libertăți cetățenești, fiind inclusă în primele declarații ale drepturilor omului sub denumirea „libertate a presei”, „libertate a cuvântului”, „libertate a informației” etc. Și în prezent, dreptul internațional acordă o protecție temeinică dreptului la libertatea de exprimare[1].

Materiale și metode aplicate. În prezentul articol au fost aplicate principiile teoretice și istorice în cercetarea științifică.

Pentru prima dată această libertate a fost înscrisă în documentul internațional Declarația Universală a Drepturilor Omului, unde în art. 19 se prevedea: „Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără amestecare din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat”.

Acest drept fundamental al omului mai este consacrat și în art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Protecția oferită de art. 10 se extinde asupra tuturor tipurilor de exprimare indiferent de contextul acestora, care sunt răspândite de către un individ, grup sau mass-media. Unica restricție cu privire la conținut este răspândirea ideilor care promovează rasismul și ideologia nazistă și instigă la ură și discriminare rasială.

În linii generale, conținutul dreptului la exprimare vizează următoarele aspecte[2]:

- libertatea de opinie reprezintă un element al libertății de expresie;
- libertatea de expresie trebuie înțeleasă și ca libertate de a primi informații;
- libertatea de exprimare privește și libertatea de a comunica informații sau idei;
- libertatea de exprimare privește toate libertățile jurnalistice;
- dreptul la informare de care beneficiază publicul presupune și libertatea de exprimare politică, critici la adresa reprezentanților statului și a oamenilor politici.

Protecția libertății de exprimare este o

condiție esențială pentru garantarea unui regim politic democratic și pentru dezvoltarea fiecărei persoane[3].

Potrivit opiniei Curții Europene a Drepturilor Omului, importanța libertății de exprimare este considerabilă: ea este fundamentul esențial al unei societăți democratice și una din condițiile primordiale ale progresului și împlinirii fiecăruia. Totodată, ea mai menționează că „Libertatea de exprimare constituie unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, una din condițiile primordiale ale progresului său și ale dezvoltării fiecărui individ”, sau „presa joacă un rol predominant într-un stat de drept”.

Articolul 3, alineatul 1 al Legii cu privire la exprimare prevede că orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare și acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a comunica fapte și idei.

Însă libertatea de exprimare nu este un drept absolut, existând condiții și limite până la care poate fi exercitată, ceea ce permite menținerea echilibrului între drepturile individului și interesele generale ale societății democratice.

Paragraful 2 al articolului 10 permite statului să aducă limitări formelor de manifestare a libertății de exprimare cu condiția să respecte cerințele impuse de Convenție pentru valabilitatea acestora.

Aceste restricții ale libertății de exprimare sunt:

- securitatea națională;
- integritatea teritorială sau siguranța publică;
- apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor;
- protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora;
- împiedicarea divulgării de informații confidențiale;
- garantarea autorității și imparțialității puterii judecătorești.

Așadar, datorită acestui paragraf, statele au dreptul să ia unele măsuri pentru ocrotirea anumitor interese, însă într-un final tot Curții Europene îi revine decizia de a se pronunța asupra compatibilității acestor restricții cu prevederile Convenției, apreciind de la caz la caz dacă limitarea apare ca urmare a nevoii sociale nece-

sare și dacă e proporțională cu scopul urmărit.

Curtea mai afirmă că limitarea adusă de stat acestui drept este contrară Convenției dacă nu îndeplinește cele trei condiții cumulative enumerate în paragraful 2, și anume:

- să fie prevăzută de lege;
- să urmărească cel puțin unul din scopurile legitime prevăzute de textul Convenției;
- să fie necesară, într-o societate democratică, pentru atingerea aceluși scop.

Ingerința adusă libertății de exprimare trebuie să se bazeze pe o dispoziție normativă existentă în dreptul intern. Important este însă ca dreptul intern care prevede posibilitatea unei ingerințe aduse libertății de exprimare să îndeplinească două condiții fundamentale: accesibilitatea și previzibilitatea. În lipsa acestora, constatată de Curtea de la Strasbourg, articolul 10 va fi încălcat chiar dacă ingerința este prevăzută de o lege în vigoare în ordinea juridică internă, ce emană de la Parlament[4].

Rezultate obținute. Obligațiile statului la acest capitol pot fi atât negative, cât și pozitive. Obligațiile negative constă în abținerea de la restricții în posibilitatea oricărei persoane de a se exprima, în sensul de a avea opinii și de a primi sau comunica informații sau idei. Obligațiile pozitive sunt că autoritățile statului au responsabilitatea asigurării condițiilor de exercitare a acestui drept, inclusiv al libertății presei.

Concluzii. Dacă nu ar exista această libertate de exprimare, nu ar exista schimb de idei, nu ar exista dezbateri publice, nu ar exista posibilitatea de a ne informa, de a alege, de a ne exprima artistic. Alegerile noastre cotidiene, modul în care ne îmbrăcăm, muzica pe care o ascultăm, cărțile pe care le citim, media din care ne informăm, toate sunt expresii ale dreptului la libera exprimare.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova. Comentariu din 14.08.2012, p. 141.
2. Ion Buruiană, Protecția juridică a drepturilor omului, Chișinău, 2013, p. 48.
3. M. Macovei, Ghid privind punerea în aplicare a articolului 10 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, Chișinău, 2003, p. 7.
4. Jurisprudența europeană privind libertatea de exprimare din 01.10.09, p. 41.

Vitalie IONAȘCU,

lector superior universitar al Catedra „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

Olga POSTOVAN,

asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

CONSIDERAȚII PRIVIND SUBIECTUL INFRAȚIUNII PREVĂZUTE LA ART. 2011 COD PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA „VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE”

Rezumat

Subiect al infracțiunii de violență în familie este persoana fizică, membru de familie, responsabilă care a împlinit vârsta de 16 ani și a provocat intenționat suferință fizică, psihică, prejudiciu material sau moral unor alți membri de familie.

În conformitate cu legislația Republicii Moldova, se consideră subiecți ai violenței în familie:

a) în condiția conlocuirii: persoanele aflate în relații de căsătorie, de concubinaj, persoanele divorțate, persoanele aflate în relații de tutelă și curatelă, rudele lor pe linie dreaptă sau colaterală și soții rudelor;

b) în condiția locuirii separate: persoanele aflate în relații de căsătorie, copiii lor, inclusiv cei adoptivi, cei născuți în afara căsătoriei și cei aflați sub curatelă.

Cuvinte-cheie: violența în familie, subiect, agresor, victimă, membru de familie, responsabil, voință.

Summary

The subject of the domestic violence crime is a natural person, a fully aware person, family member, who reached the age of 16 and intentionally caused physical, mental, moral or material prejudice to his/hers family members.

In accordance with the legislation of the Republic of Moldova there are such subjects of domestic violence:

a) condition of common habitation: persons in a relationship of marriage, cohabiting, divorced persons, persons in a relationship of curatorship, their direct or collateral relatives and spouses;

b) condition of separate habitation: persons in relationship of marriage, their children, including adopted children, those born out of wedlock and those under curatorship.

Keywords: domestic violence, subject, aggressor, victim, family member, fully aware person, desire.

Introducere. Subiectul infracțiunii în doctrina dreptului penal este considerat un element necesar pentru existența oricărei componente de infracțiune, deoarece răspunderea penală nu este posibilă fără existența persoanei care a săvârșit infracțiunea.

Subiectul infracțiunii de violență în familie este persoana fizică, responsabilă la momentul săvârșirii infracțiunii, care a atins vârsta de 16 ani și are calitate de membru al familiei. Familia este sistemul unor personalități aflate în interacțiune și interdependență mutuală, sistem în care se petrec intense schimburi comunicaționale și emoționale, se derulează procese de rol material, parental și filial [1, p. 6].

Metode de cercetare științifică utilizate și materiale aplicate. Prezentul studiu s-a axat pe studierea legislației aplicabile în materie, a doctrinei și a practicii judiciare existente în domeniul prevenirii și combaterii violenței în

familie. Pentru elaborarea acestui studiu au fost utilizate următoarele metode de cercetare: logică, sistemică, juridică și comparativă.

Rezultate obținute și discuții. Potrivit Legii Republicii Moldova nr. 45 din 01.03.2007 „cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie” la art. 3 alin. (1) se consideră „Subiecți ai violenței în familie: agresorul și victima cetățeni ai Republicii Moldova, cetățeni străini și apatrizii care locuiesc pe teritoriul ei” [2, art. 3 alin.(1)].

Victimă a infracțiunii analizate poate fi oricare membru al familiei făptuitorului. Deși s-ar părea că termenul „în familie” limitează contextul în care se poate manifesta această formă de violență, legiuitorii au recunoscut că deseori violența continuă după încetarea unei relații și s-a convenit prin urmare că nu este necesar să se menționeze doar condiția conlocuirii victimei și a agresorului. La fel și violența în familie între generații include violența fizi-

că, sexuală, psihologică și economică comisă de către o persoană față de copilul său, față de persoanele în etate, sau cea formă de violență care are loc între oricare alți doi sau mai mulți membri ai familiei din generații diferite. Nici în situația dată nu este necesar de menționat domiciliul comun al victimei și al agresorului [3, p. 43].

În acest context, Legea Republicii Moldova nr. 45 din 01.03.2007 „cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie” reglementează o categorie extinsă de subiecți ai violenței în familie, victimele și agresorii fiind persoane în relații de căsătorie, de divorț, de concubinaj, de tutelă, rudele și alte persoane întreținute de acestea.

Astfel, unele prevederi din legislația penală [4] fiind racordate la Legea Republicii Moldova nr. 45 din 01.03.2007 „cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie”, legiuitorul a introdus art.1331 CP al RM, conform căruia noțiunea de „membru de familie” presupune două sensuri diferite, în funcție de lipsa sau prezența conlocuirii făptuitorului și victimei, și anume:

a) în condiția conlocuirii: persoanele aflate în relații de căsătorie, de concubinaj, persoanele divorțate, persoanele aflate în relații de tutelă și curatelă, rudele lor pe linie dreaptă sau colaterală și soții rudelor;

b) în condiția locuirii separate: persoanele aflate în relații de căsătorie, copiii lor, inclusiv cei adoptivi, cei născuți în afara căsătoriei și cei aflați sub curatelă [5, art. 1331].

În acest sens, noțiunea de membru de familie, utilizată atât în CP al RM, cât și în Legea Republicii Moldova nr. 45 din 01.03.2007 „cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie” este definită în spiritul practicii de interpretare a noțiunii de „viață de familie” de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului care a optat întotdeauna pentru o interpretare flexibilă a noțiunii de viață de familie, aceasta se construiește în funcție de doi factori: filiația (cea biologică și cea rezultată din adopție) sau decizia a doi parteneri de sexe diferite de a întemeia o familie. Curtea a precizat, în multiple rânduri, că relația dintre un părinte și copilul său este întotdeauna protejată în cadrul vieții

de familie, indiferent dacă cei doi locuiesc împreună sau de alte circumstanțe concrete ale cauzei. În plus, situația copiilor adoptați este identică cu cea a copiilor biologici [6, p. 3].

În ce privește relațiile dintre parteneri, familia este înțeleasă în sens larg de către Curtea europeană și nu este condiționată de încheierea unei căsătorii civile. În lipsa căsătoriei, existența unei familii între cei doi parteneri este apreciată de la caz la caz, în funcție de circumstanțele concrete ale fiecărui caz. De exemplu, Curtea va cerceta dacă cei doi parteneri locuiesc împreună și de cât timp, dacă au copii împreună, fie ei biologici sau adoptați, dacă alte elemente concrete indică intenția de a avea o relație de durată [7, p. 18]. În schimb, Curtea nu a acceptat până în prezent că relațiile stabile dintre persoane de același sex pot intra în sfera de aplicare a vieții de familie. Acestora le-a oferit însă protecție în cadrul noțiunii mai largi a vieții private [7, p. 18].

Sfera de aplicare a acestei noțiuni are relevanță în materia violenței în familie, pentru că interpretarea extensivă pe care o dă Curtea Europeană a Drepturilor Omului lărgeste sfera persoanelor care pot fi considerate victime sau făptuitori în cauzele de violență în familie.

Referitor la categoriile subiecților infracțiunii de violență în familie, constatăm în literatura de specialitate opinii diferite. Unii autori [6, p. 3] consideră „neinspirată și nocivă includerea concubinilor în categoria membrilor de familie în sensul art.1331 CP al RM”. Ei susțin poziția prin argumentul apărării familiei legitime rezultate din căsătoria civilă. În acest sens, căsătoria implică asumarea de responsabilități reciproce între soți, față de copii și societate. Concubinajul, dimpotrivă, implică eludarea asumării de obligații. Recunoașterea unor efecte identice sub aspect juridic înseamnă subminarea căsătoriei prin recunoașterea concubinajului ca alternativă legitimă. În principiu, o asemenea decizie nu este exclusă, dar reclamă o dezbateră mai largă, ce nu poate avea loc în contextul Codului penal, sub presiunea timpului. Nu putem trece cu vederea faptul că, în varianta sa în vigoare, textul art.1331 CP al RM impli-

că recunoașterea în calitate de membri de familie inclusiv a celor care alcătuiesc cuplurile homosexuale. Or, făcând referire la dispoziția art.1331 CP al RM, și aceștia ar putea invoca o conviețuire în concubinaj asemănătoare celei dintre soți, inclusiv relații asemănătoare celor dintre părinți și copii, în raport de copilul unuia dintre parteneri sau față de copiii crescuți fără a fi adoptați [6, p. 3]. Acești autori [6, p. 3] consideră că legiuitorul ar trebui să excludă concubinii din categoriile de subiecți ai violenței în familie.

Considerăm această părere una subiectivă, deoarece în societatea contemporană concubinajul este o formă modernă de conviețuire între un bărbat și o femeie, constituind o relație interumană în care doi adulți hotărăsc să trăiască și să gospodărească în comun. În foarte multe cazuri, concubinajul este preferat formei clasice a căsătoriei. În prezent, majoritatea statelor europene au legiferat concubinajul mai ales din cauza numărului mare de copii născuți din cupluri necăsătorite. Pe locul întâi se află Islanda cu 65% dintre copiii proveniți din relații de concubinaj, urmată de Danemarca și Suedia cu 55%, în timp ce în Marea Britanie proporția este de 40% [8].

Pentru Republica Moldova, cu o majoritate a populației de religie ortodoxă, sunt caracteristice căsătoriile religioase denumite „cununii”. În acest sens, o mare parte a tinerilor familii își leagă destinele mai întâi prin cununie și apoi după o perioadă de timp se căsătoresc legal conform legislației familiale [9, art. 5 și 6]. Considerăm că în această perioadă persoanele care s-au cununat și locuiesc împreună cu siguranță sunt și trebuie să fie subiecți ai violenței în familie, deoarece din momentul legării prin cununie apare o mare parte a acelor drepturi și obligații care sunt generate de căsătorie, sub aspect moral și nu juridic.

Dintr-o astfel de relație pot rezulta și copii. În legătură cu situația copiilor născuți în afara căsătoriei, aceștia se bucură de același regim de ocrotire ca și orice copil din căsătorie, legea prevede asimilarea copilului din afara căsătoriei cu cel din căsătorie.

O caracteristică socială a subiectului

infracțiunii este strâns legată de criteriile sale juridice, care servesc cerinței răspunderii penale a persoanei pentru săvârșirea de către ea a unei acțiuni sau inacțiuni socialmente periculoase.

Așadar, subiect al infracțiunii, este persoana fizică, responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins o anumită limită de vârstă prevăzută de legea penală. Astfel, pentru a fi pasibilă de răspundere penală, persoana fizică trebuie să întrunească două semne obligatorii: responsabilitatea și vârsta de la care poate surveni răspunderea penală pentru săvârșirea faptei. În cazul unor infracțiuni, legiuitorul pe lângă semnele enumerate mai sus include și unele semne suplimentare ale subiectului, care se referă la: cetățenie, sex, funcție ocupată, atitudine față de serviciul militar etc. În cazul dat, subiectul infracțiunii se caracterizează prin calitatea sa specială. De asemenea, subiectul infracțiunii poate fi și persoana juridică ce desfășoară activitate de întreprinzător și întrunește o serie de condiții prevăzute de legea penală [10, p. 119-122].

Reieșind din prevederile alin. (2) art.21 CP al RM, subiect al infracțiunii de violență în familie poate fi persoana fizică (fără deosebire de cetățenie, rasă, naționalitate, sex, origine etnică, religie, apartenență politică, avere sau origine socială), responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani [5, art. 21, alin. (2)].

La stabilirea limitei minime a vârstei pentru răspunderea penală, se ia în considerare caracterul relațiilor sociale ocrotite și nivelul socializării persoanei. Socializarea individului este un proces de însușire de către persoană a unor norme și valori generale din mediul social ce-l înconjoară; afilierea omului în mediul social este nu altceva decât un proces de devenire a personalității umane [11, p. 37].

Limita minimă a vârstei este deci determinată de legiuitor în baza unor criterii biologic-medice, social-psihologice, sociologice, ținând cont, de asemenea, de indicatorii criminologici și principiile dreptului penal.

De obicei, vârsta subiectului este stabilită după anumite documente: adeverință de naștere, buletin de identitate, pașaport,

însemnările în cartea de înregistrare a actelor stării civile etc. Se consideră că persoana atinge o vârstă anumită la orele 24:00 ale zilei următoare după cea de naștere. În cazurile în care lipsesc documentele care stabilesc vârsta persoanei, aceasta se stabilește printr-o expertiză medico-legală. Astfel, potrivit pct. 6 al Hotărârii Plenului CSJ a RM nr.37 din 12.11.1997 „Despre practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației în cadrul examinării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de minori”, la constatarea vârstei de către expertiza medico-legală, ziua de naștere urmează să fie considerată ultima zi a aceluia an care este numit de experți, iar în cazul constatării vârstei prin numărul minimal și maximal de ani, judecata urmează să reiasă din vârsta minimală a acestei persoane presupusă de expertiză [12, p. 242].

Următoarea condiție pe care trebuie s-o întrunească persoana fizică pentru a fi subiect al infracțiunii de violență în familie este responsabilitatea. Potrivit art. 22 CP al RM, „responsabilitatea este starea psihologică a persoanei, care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile”.

Din textul legii reiese că cerințele indicate în articolul respectiv sunt îndreptate numai în privința persoanelor care au capacitatea de a înțelege și a aprecia corect realitatea obiectivă și care sunt capabile să-și determine și să dirijeze voința în raport cu acțiunile sale față de membrii de familie.

Prin urmare, unii autori [6, p. 3] consideră important faptul că la momentul săvârșirii infracțiunii făptuitorul trebuie să știe sau să admită că este membru al familiei victimei și să urmărească săvârșirea infracțiunii de violență în familie nu asupra oricui, ci asupra persoanei având și ea o asemenea calitate specială. Dacă făptuitorul consideră, în mod întemeiat, că victima nu are calitatea de membru de familie, nu-i poate fi aplicată răspunderea în baza art.2011 CP al RM. Aceasta nu înseamnă însă că făptuitorul nu va răspunde pentru una din faptele prevăzute la art.145, 150, 151, 152, 155 sau altele CP al RM ori la

art.78 al CC al RM, a căror prezență nu poate fi pusă la îndoială.

Calitatea de membru de familie trebuie să existe în momentul săvârșirii faptei. Dacă această calitate a încetat de exemplu, calitatea de soț sau soție a încetat ca urmare a desfacerii căsătoriei prin divorț, fapta nu va putea fi calificată potrivit art.2011 CP RM în condiția locuirii separate. De asemenea, nu va putea fi aplicată această prevedere dacă făptuitorul și victima erau legați printr-o relație nulă sub aspect juridic, de exemplu, o relație de căsătorie nulă din cauza bigamiei.

Nu este exclusă, în contextul analizat, eroarea de fapt. Astfel, dacă făptuitorul consideră eronat că victima are calitatea de membru de familie deși în realitate victima nu are această calitate, urmărind aplicarea violenței tocmai asupra persoanei având o asemenea calitate specială, cele săvârșite urmează a fi calificate ca tentativă la infracțiunea prevăzută la art.2011 CP RM. Aceasta întrucât acțiunea sau inacțiunea intenționată a făptuitorului este îndreptată nemijlocit spre săvârșirea infracțiunii de violență în familie, și doar din cauze independente de voința făptuitorului această infracțiune nu-și produce efectul.

Un alt element indispensabil al subiectului infracțiunii este responsabilitatea făptuitorului care la rîndul său reprezintă o stare psihică normală a omului sănătos, care are capacitatea de a înțelege nu doar partea faptică a conduitei sale, și importanța ei socială, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și de a-și dirija acțiunile, ceea ce este caracteristic oamenilor cu facultăți mintale normale. Totodată, responsabilitatea este o premisă obligatorie a vinovăției. Este vădit că numai după determinarea responsabilității poate fi pusă problema vinovăției persoanei pentru cele săvârșite, iar vinovăția, la rîndul său, este o condiție necesară a răspunderii penale și invers, dacă responsabilitatea lipsește, nu se mai pune problema vinovăției persoanei, întrucât o persoană iresponsabilă nu poate fi trasă la răspundere penală.

Astfel, în conformitate cu alin.(1) art. 23 CP al RM, „nu este pasibilă de răspundere penală persoana care, în timpul săvârșirii unei

fapte prejudiciabile, se afla în stare de iresponsabilitate, adică nu putea să-și dea seama de acțiunile ori inacțiunile sale sau nu putea să le dirijeze din cauza unei boli psihice cronice, a unei tulburări psihice temporare sau a altei stări patologice. Față de o asemenea persoană, în baza hotărârii instanței de judecată, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical, prevăzute de prezentul cod”.

Din definiția respectivă, reiese că starea de iresponsabilitate se caracterizează prin două criterii, și anume: juridic (psihologic) și medical (biologic).

Criteriul juridic (psihologic) constă în incapacitatea persoanei, în momentul săvârșirii infracțiunii, de a conștientiza (a-și da seama și a realiza) caracterul de fapt și pericolul social ale comportamentului său (semnul intelectual) și a-l dirija (semnul volitiv). Pentru recunoașterea persoanei iresponsabile este suficientă prezența doar a unuia dintre aceste semne – fie intelectual, fie volitiv, cu condiția ca el să fie determinat de criteriul medical [13, p. 183].

Criteriul medical al iresponsabilității descoperă cauzele acestei incapacități. Criteriul dat include trei categorii de boli psihice:

- boala psihică cronică (ex: schizofrenia, epilepsia, psihoza maniaco-depresivă etc.);
- tulburare psihică temporară (ex: afectul patologic, starea de ebrietate patologică, psihozele alcoolice etc.);
- altă stare patologică (ex: psihopatia, oligofrenia, debilitatea, imbecilitatea, idiotismul etc.).

Criteriul juridic și cel medical se află într-o interdependență, de aceea, pentru a recunoaște o persoană drept iresponsabilă, este necesară existența ambelor criterii.

Reieșind din cele menționate mai sus, se poate de afirmat că iresponsabilitatea persoanei în timpul săvârșirii infracțiunii de violență în familie exclude posibilitatea recunoașterii acesteia în calitate de subiect al infracțiunii date.

Totodată, potrivit art. 231 CP al RM „Responsabilitatea redusă”: „persoana care a săvârșit o infracțiune ca urmare a unei tulbu-

rări psihice, constatată prin expertiza medicală efectuată în modul stabilit, din cauza căreia nu-și putea da seama pe deplin de caracterul și legalitatea faptelor sale sau nu le putea dirija pe deplin este pasibilă de responsabilitate penală redusă și instanța de judecată, la stabilirea pedepsei sau a măsurilor de siguranță, va ține cont de tulburarea psihică existentă, care însă nu exclude răspunderea penală.

Din cele expuse mai sus, putem afirma că subiect al infracțiunii de violență în familie este persoana fizică, membru de familie, responsabilă care a împlinit vârsta de 16 ani și a provocat intenționat suferință fizică, psihică, prejudiciu material sau moral unor alți membri de familie

Concluzii. Drept rezultat al cercetării legislației și a literaturii de specialitate referitor la subiectul infracțiunii de violență în familie, propunem anumite modificări de *lege ferenda* în vederea ajustării legii pentru a exclude unele interpretări greșite, și anume:

– la articolul 3 alin. (2) din Legea Republicii Moldova nr. 45 din 01.03.2007 „cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie”, la litera a) după cuvântul „rudele” se fie completat cu sintagma „și afinii”;

– la articolul 3 alin. (2) din Legea Republicii Moldova nr. 45 din 01.03.2007 „cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie”, la litera să cuprindă următoarea formulare: „b) în condiția locuirii separate: persoanele aflate în relații de căsătorie, rudele și afinii lor pe linie dreaptă, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, foștii soți, persoanele care se află ori s-au aflat în relații de concubinaj”;

– aceleași modificări să fie efectuate și în cuprinsul art. 1331, lit. a) și b) CP al RM și în alte acte normative sau departamentale care definesc subiecții violenței în familie.

Referințe bibliografice

1. Mitrofan I. Cuplul conjugal: armonie și dizarmonie. București: Editură Științifică și Enciclopedică, 1989.
2. Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea violenței în fa-

- milie. nr. 45, din 01.03.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.03.2008, nr. 55-56.
3. OSCE. Centrul de drept din Căușeni. *Violența în familie în Republica Moldova*. În: *Practica judiciară și acte normative naționale și interne*. Chișinău 2014.
  4. *Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative*. nr.167 din 09.07.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.2010, nr. 155-158.
  5. *Codul penal al Republicii Moldova*. nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
  6. Brînza S., Stati V. *Răspunderea penală pentru infracțiunea de violență în familie (art.2011 CP RM)*. În: *Revista națională de drept*. nr.10-11, Chișinău, 2011.
  7. *Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki*. *Manualul Drepturilor Omului*. București, 2008.
  8. <http://archive.today/91Be#selection-625-.0-635.78> (vizitat la data de 28.11.2014)
  9. *Codul familiei al Republicii Moldova*. nr. 1316 din 26.10.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.04.2001, nr. 47-48.
  10. Pelin V., Chirița V. *Noțiunea și importanța componentei de infracțiune. Corelația acesteia cu calificarea infracțiunii*. În: *Бизнес право*, nr.11. Chișinău, 2007.
  11. Яковлев А.М. *Индивидуальная профилактика преступного поведения: социально-психологический аспект*. Учебное пособие. ГВШ МВД СССР. Горький, 1977.
  12. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova despre practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației în cadrul examinării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de minori*. nr.37 din 12.11.1997. În: *Culegere de hotărâri explicative*. Chișinău, 2002.
  13. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. *Drept penal. Partea generală*, vol. I. Chișinău: Cartier Juridic, 2005.

Н.Н. ЛЕВАНДОВСКИЙ,
Магистр права, докторант
Академии полиции им. Штефана чел Маре

ОСОБЕННОСТИ ТАКТИКИ ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ ДЕЙСТВИЙ ПРИ ПОСЛЕДУЮЩЕМ ЭТАПЕ УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ КРЕДИТОВАНИЯ

Summary

This article focuses on the tactics of certain proceedings at a later stage of the criminal prosecution of offenses in lending, its importance to a comprehensive, complete and impartial prosecution of offenses in lending disclosure features methods and tactics of this stage of the criminal prosecution of crimes in lending. Also in this article are analyzed and presented as sources of evidence features tactics proceedings at the stage of prosecution of offenses in lending. Considered procedural and forensic aspects of bringing a person as an accused in the crime in question.

Keywords: proceedings subsequent stage of the prosecution, in lending, the defendant, etc.

Резюме

Данная статья посвящена тактике проведения отдельных процессуальных действий на последующем этапе уголовного преследования преступлений в сфере кредитования, его значению для всестороннего полного и объективного уголовного преследования преступлений в сфере кредитования, раскрытию особенностей методики и тактики данного этапа уголовного преследования преступлений в сфере кредитования. Также в данной статье проанализированы и представлены как источники доказательств особенности тактики процессуальных действий на этапе уголовного преследования преступлений в сфере кредитования. Рассмотрены процессуальные и криминалистические аспекты привлечения лица в качестве обвиняемого по рассматриваемым преступлениям.

Ключевые слова: процессуальные действия, последующий этап уголовного преследования, в сфере кредитования, обвиняемый и др.

Этапом уголовного преследования считается определенный отрезок времени, в котором осуществляется единая по цели, объединенная общностью задач, условиями и приемами уголовного преследования, взаимосвязанная система процессуальных и иных мероприятий.

Традиционно процесс уголовного преследования подразделяется на три этапа: первоначальный, последующий и заключительный. Основной задачей органа уголовного преследования на последующем этапе будет являться развернутое и последовательное доказывание преступной деятельности лица, совершившего преступление.

В теории криминалистики проблема определения этапов уголовного преследования и их значение для разработки тактических операций при расследовании преступлений остается дискуссионной. Поэтому исследование этого вопроса как одного из приоритетных направлений формирования криминалистической те-

рии тактических операций, на наш взгляд, должно быть предметом отдельного самостоятельного рассмотрения.

Специфика последующего этапа уголовного преследования рассматриваемой категории преступлений связана с изучением и анализом большого объема документации, проведением дополнительных допросов обвиняемых, допросов свидетелей, а также проведением комплекса процессуальных действий, в том числе таких, которые проводились на первоначальном этапе. В этот период проводятся допросы обвиняемых, назначаются экспертизы, проводятся очные ставки, предъявления для опознания.

Как справедливо отмечает, Неймарк М.А., успешность процесса расследования преступлений в кредитно-банковской сфере на последующем этапе во многом зависит от занимаемой обвиняемым позиции по делу [5, с. 110].

На последующем этапе уголовного преследования преступлений в сфере кре-

дитования, складываются следующие криминалистические ситуации: установлены все участники преступления, предъявленное обвинение они признают частично; соучастники не признают предъявленного обвинения и оказывают противодействие уголовному преследованию; установлены все соучастники преступления, место нахождения отдельных из установленных соучастников не известно.

В соответствии с ч. 4 ст. 167 Уголовно-процессуального кодекса Республики Молдова [1] задержанное лицо должно быть допрошено в соответствии с требованиями статей 103 и 104 УПК РМ, если дает согласие на допрос. При допросе обвиняемого в начале допроса орган уголовного преследования выясняет у обвиняемого, признает ли он себя виновным, желает ли давать показания по существу предъявленного обвинения и на каком языке. В случае отказа обвиняемого от дачи показаний орган уголовного преследования делает соответствующую запись в протоколе допроса [9, с. 224]. Если обвиняемый признает свою вину, он допрашивается по всем известным обстоятельствам ему дела, независимо от объема ранее данных по этому поводу показаний.

При проведении допроса обвиняемого прокуроры выясняют следующие обстоятельства: характер деятельности юридического лица; соответствие деятельности по сбору денежных средств уставу (положению) компании, лицензии, если она выдавалась; соответствие документов, которыми оформлялись обязательства по возврату денежных средств, характеру сделки; [7, с. 58].

Показания обвиняемого заносятся в протокол допроса, который подписывается обвиняемым и органом уголовного преследования [9, с. 225].

Сбору доказательственного материала способствуют назначение и производство финансово-экономической экспертизы, позволяющей исследовать обстоятельства, связанные с получением кредита. При ее назначении перед экспертами чаще все-

го ставятся такие вопросы: соответствуют ли отчетные данные предприятия его финансовому состоянию, и если нет, то какие факторы привели к неплатежеспособности; позволяло ли финансовое состояние предприятия предоставлять кредит, если да, то за счет каких источников; соответствует ли себестоимость продукции предприятия произведенным затратам и если да, то не повлекло ли это занижения данных о полученной прибыли; не свидетельствуют ли финансовые операции предприятия об отвлечении средств из хозяйственного оборота и их нецелевом расходовании.

В процессе выявления и раскрытия данных преступлений реализуются криминалистические средства и методы, связанные с обнаружением и исследованием документов банков и кредитуемых их фирм. Изучая документы в ходе проверки осмотра, обыска, выемки, допросов, орган уголовного преследования устанавливает их соответствие требованиям гражданского законодательства, выявляет противоречия в документах, решает задачи, результаты которых используются при назначении ревизий, аудиторских проверок, судебно-бухгалтерских, экономических и криминалистических экспертиз. При проверке деятельности сторон по договору кредитования широкое применение находит метод сравнительного анализа фактических и нормативных данных. Он актуален при проверке как деятельности заемщика и выявления нарушений правил нормативного характера, так и деятельности банка-кредитора, выявления нарушений, допущенных его сотрудниками при подготовке, оформлении и заключении договора кредитования.

Также важным источником информации для установления конкретного лица осуществившего преступные действия является почерковедческая экспертиза, которая может исключить либо прямо указать на лицо которое подписывало конкретные документы позволившие впоследствии совершить преступления в сфере кредитования.

Как отмечает Неймарк М.А., структура операции по проверке версии о причастности банковских работников к хищению включает в себя: определение круга лиц, которые участвовали в оформлении кредитной операции, а также в организации контроля за ее осуществлением; выявления фактов ненадлежащего контроля за осуществлением данной операции; определение данных работников, допустивших эти нарушения; установление связи нарушителей с другими участниками сделки [7, с. 59].

Для того, чтобы обеспечить целенаправленность производства судебно-экономических экспертиз, все материалы о деятельности юридического лица по сбору вкладов необходимо сгруппировать по следующим этапам: регистрация юридического лица, получение необходимых документов (лицензий, разрешений); разработка бизнес-плана привлечения денежных средств, размещение рекламы в средствах массовой информации; поступление денежных средств, ценных бумаг то вкладчиков, выплаты денежных средств отдельным вкладчикам; прекращение деятельности компании.

Необходимо исследовать учредительские и регистрационные документы и определить их соответствие тем видам деятельности, которые должно осуществлять юридическое лицо. Для установления, не являлся ли данный вид деятельности банковской, не подлежал ли он специальному лицензированию, необходимо провести проработку этих вопросов. Помощь в этом могут оказать специалисты Национального Банка Молдовы. В процессе проработки необходимо получить ответы на следующие вопросы: соответствует ли деятельность компании по привлечению денежных средств населения и юридических лиц ее уставу и учредительному договору, полученной лицензии; к какому виду деятельности относится привлечение денежных средств населения и юридических лиц, подлежит ли оно обязательному лицензированию; соответствуют ли документы, которыми оформлялся прием денег у населе-

ния и юридических лиц, действовавшему на тот период законодательству.

Правовая проработка вопросов проводится в тех случаях, когда привлечение денежных средств оформлялось различными ценными бумагами, для проверки законности выпуска ценных бумаг привлекаются специалисты Национальной комиссии по ценным бумагам, которые могут дать заключение по следующим вопросам: имело ли право указанное юридическое лицо выпускать данный вид ценных бумаг; соответствуют ли выпускаемые ценные бумаги характеру сделки между компанией и вкладчиком; имело ли право юридическое лицо на данный вид инвестиционной деятельности [6, с. 55-56].

К категории лиц, допрашиваемых в качестве свидетелей на последующем этапе уголовного преследования преступлений в сфере кредитования можно отнести лиц, которые работали в организации, но не знали о совершении преступления ее руководителями (сотрудниками) или уволились (вынуждено или по собственному желанию), не пожелав быть соучастниками преступления. Для того, чтобы установить таких свидетелей, необходимо изучить кадровую составляющую предприятия, побеседовать как можно с большим числом сотрудников без составления протоколов допроса. Изучить документацию предприятия выявить лиц ранее работающих в предприятии либо банковском учреждении и которые по мнению ОУП могут располагать какой-либо информацией для увеличения объема доказательств по делу. При допросе свидетелей необходимо выяснить: кто предоставлял необходимый пакет документов от предприятия, кто выдавал либо поручал выдать денежные средства, кто лабировал интересы преступной группы, куда передавались полученные денежные средства, где они хранились; чем располагало и как распоряжалось юридическое лицо основными или оборотными средствами, прибыльной деятельностью, способной деятельностью обеспечить получение достаточной прибыли (если ука-

занных источников нет, то предприятие заведомо необеспеченных обязательств следует считать обманом); какая работа осуществлялась с целью получения прибыли от собственной деятельности (распоряжение полученными средствами в ущерб юридическому лицу без цели получения прибыли, в личных целях свидетельствует о наличии умысла на совершение хищения); были ли случаи использования полученных денежных средств на личные нужды (приобретение недвижимости, автомашин, ценностей).

На последующем этапе уголовного преследования преступлений в сфере кредитования необходимо не только допрашивать потерпевших, так как при уголовном преследовании выявляются новые обстоятельства, но проводить с ними работу для того, чтобы они не противодействовали уголовному преследованию, не усложняли деятельность органов уголовного преследования. В практике имеют случаи, когда потерпевшие, исходя из того, что затронуты их имущественные интересы, формируют негативное отношение к процессу уголовного преследования, пытаются обвинить органов уголовного преследования в том, что они не дают возможности организаторам юридического лица вернуть их вклады и причитающиеся проценты. Очень важно, чтобы в ходе уголовного преследования путем допроса и предоставления официальной справки была установлена сумма прямого ущерба, то есть той массы денежных средств которые уже не могут быть возвращены фактически.

На последующем этапе уголовного преследования преступлений в сфере кредитования проводятся очные ставки между разными категориями участников уголовного судопроизводства. Наиболее сложными являются те, которые осуществляются между организаторами деятельности юридического лица. В этом случае возникает необходимость установления роли каждого из них. В большинстве случаев учредители предприятия и исполнительные директора тих предприятий со-

всем разные люди и в большинстве случаев вторые и вовсе подставные лица на которых просто оформлялись документы и выданный кредит, однако в полном объеме доказать данное обстоятельство практически не возможно в случае отказа от дачи обстоятельных показаний последних.

Как отмечается в уголовно-правовой литературе, очная ставка представляет процесс, анализа, оценки использования доказательственной информации, процедуру использования данных, передаваемых ее участниками с помощью жестов, мимики, телодвижений [3, р. 243]. Такая возможность позволяет органу уголовного преследования отследить поведение участников очной ставки, для себя сделать предварительные выводы о том, кто из них дает ложные показания, с чем это связано. Каждый представитель органа уголовного преследования ставит для себя цель устранить имеющиеся противоречия. На очной ставке могут предъявить вещественные доказательства и документы, но делают это осторожно, чтобы не информировать лиц, которые не дают правдивых показаний. Чтобы этого избежать и повысить эффективность очной ставки необходимо в процессе подготовки к ее проведению попытаться спрогнозировать ход ее проведения и возможность представления вещественных доказательств так, чтобы это позволило получить достоверные сведения. Оглашение показаний допрашиваемых лиц, содержащихся в протоколах предыдущих допросов, а также воспроизведение аудиозаписи, видеозаписи этих показаний допускается лишь после дачи показаний указанными лицами или отказа от дачи показаний на очной ставке.

Поскольку очная ставка является сложным действием, она должна надлежащим образом готовиться, обеспечиваться необходимыми средствами фиксации информации и предотвращения возможных нежелательных последствий.

Низкая эффективность данного процессуального действия по делам рассматриваемой категории во многом может

быть объяснена не своевременным проведением, формальным подходом к его проведению со стороны органа уголовного преследования, ограничивающихся постановкой вопросов, по которым прежде были даны противоречащие друг другу показания, и получением на них по очередности ответов, крайне редким использованием тактических рекомендаций либо их неэффективным применением.

Успешным результатом проведенных действий по сбору доказательств является формирование новых криминалистических ситуаций, когда орган уголовного преследования располагает достаточно полной информацией о совершенном преступлении и его участниках, что позволяет перейти к итоговому — заключительному этапу уголовного преследования. На этом этапе орган уголовного преследования, признав собранные доказательства виновности обвиняемого в совершении преступления в кредитной сфере достаточными для составления обвинительного заключения, объявляет заинтересованным лицам, что уголовное преследование по уголовному делу окончено, и выполняет ряд действий, предусмотренных уголовно-процессуальным законом.

В числе задач, решаемых субъектом доказывания на заключительном этапе, следует выделить: систематизацию всех материалов уголовного дела и ознакомление с ними тех участников, кому это право предусмотрено законом; рассмотрение ходатайств и при необходимости проведение дополнительных процессуальных действий; подготовку окончательных выводов и их формулирование в обвинительном заключении (обвинительном акте); обобщение материалов о причинах и условиях, способствовавших совершению преступления, принятие мер по их устранению и др.

В заключении следует отметить, что выявление и изучение типовых ситуаций на последующих этапах уголовного преследования, складывающихся по делам в сфере кредитования, дает возможность разрабатывать наиболее оптимальный на-

бор процессуальных действий и их последовательность с точки зрения изменения такой ситуации в благоприятном направлении, исходя из достижения целей уголовного судопроизводства.

Литература:

1. Уголовный кодекс Республики Молдова. Nr. 985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74 (195).
2. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова. Nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.06.2003, nr. 104-110 (447).
3. G. Olteanu, M. Ruiu. Tactică criminalistică, București, Ed. AIT Code, 2010.
4. Gheorghe Popa, Ionel Necula – Metode și tehnici criminalistice de identificare a persoanei – note de curs master european-criminalistică, București, 2005.
5. Неймарк М.А. Следственные ситуации и их разрешение на последующих этапах расследования хищений в кредитно-банковской сфере // Известия Алтайского государственного университета. 2013. Т. 1. № 2 (78). С. 109-113.
6. Неймарк М.А. [Обеспечение сохранности денежных средств в сфере банковского кредитования методами криминалистики](#) // Омский научный вестник. 2007. № 3-55. С. 55-57.
7. Неймарк М.А. [Особенности допроса подозреваемых \(обвиняемых\) по делам о хищениях денежных средств в сфере банковского кредитования](#) // Известия Алтайского государственного университета. 2006. № 2. С. 57-62.
8. Судебная бухгалтерия (особенная часть): Курс лекций. – Волгоград: ВА МВД России, 2003. 272 с.
9. Уголовный процесс: Учеб. для студентов юридических фак. / Н.М. Кисеев. – Ch.: MONOGRAF, 2006. 1176 с.

Alina MARGARINT,
 asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
 a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

PREMISELE MIGRAȚIEI ȘI IMPACTUL REFUGIAȚILOR ÎN STATELE EUROPENE

Rezumat

Istoria omenirii din cele mai vechi timpuri a fost marcată și modelată de circulații masive ale populațiilor. Circulația interstatală și intercontinentală a persoanelor rămâne o caracteristică esențială a lumii globalizate de astăzi, devenind poate și mai esențială în modelarea realității sociale globale. Evoluțiile social-economice și politice care au avut loc în ultimele decenii și continuă să aibă derulere la nivel global au creat premisele unor schimbări considerabile în domeniul migrației, impunând acordarea unei atenții deosebite față de aceste probleme, care tot mai frecvent sunt abordate în cadrul dialogului politic și colaborării internaționale.

Cuvinte-cheie: circulație, populație, liberalizare, mobilitate, migrație.

Summary

The history of mankind since ancient times was the model of massive population movement. Interstate and intercontinental circulation of people remains a key feature of today's globalized world, becoming perhaps more in shaping global social reality. Developments in social, economic and political that have occurred in recent decades and continues to run globally have created prerequisites for significant changes in migration, imposing paying attention to these problems, which increasingly are addressed in the political dialogue and international collaboration.

Keywords: circulation, people, liberalization, mobility, migration.

Introducere. Istoria omenirii din cele mai vechi timpuri a fost marcată și modelată de circulații masive ale populațiilor. Circulația interstatală și intercontinentală a persoanelor rămâne o caracteristică esențială a lumii globalizate de astăzi, devenind poate și mai esențială în modelarea realității sociale globale. Disparitățile în dezvoltarea social-economică a diferitor state și regiuni, împreună cu liberalizarea și intensificarea fluxurilor de capital, bunuri și servicii, precum și eficientizarea sistemelor de comunicații facilitează tot mai mult mobilitatea persoanelor și, implicit, a forței de muncă.

Metode și materiale aplicate. În abordarea problemei refugiaților au fost folosite cercetarea mai multor surse bibliografice, analiza riscurilor ce reiesă din problema actuală a proceselor migratorii.

Migrația a existat de la începuturile omenirii. Fenomenul nu a încetat în timp, însă a înregistrat schimbări și a căpătat noi forme. Procesele migratorii se desfășoară simultan și sunt în creștere în multe țări ale lumii.

Printre motivele principale ce determină migrarea resurselor de muncă se află diferiți factori cu caracter economic și neeconomic.

Cauzele migrației sunt:

- nivelul de dezvoltare economică diferit: nivelul de dezvoltare industrială a țărilor se află la diferite niveluri. După cum arată practica, forța de muncă migrează din țările cu un nivel de dezvoltare redus în țările cu un nivel de dezvoltare mai înalt;
- existența diferențelor naționale în salarizare;
- existența unui șomaj organic în unele țări, în primul rând, în cele slab dezvoltate;
- mișcarea internațională a capitalului și funcționarea corporațiilor internaționale [2].

Cauzele migrației neeconomice a populației sunt de ordin politic, național, religios, de exemplu, conflictele din Orientul Mijlociu își au rădăcina, de cele mai multe ori, în fundamentalismul religios, care a dat naștere mai multor grupări de tip terorist. Hamas, Hezbollah, Al-Qaida sau Fatah (Mișcarea Națională pentru Eliberarea Palestinei) sunt doar câteva dintre organizațiile din Orientul Apropiat care au făcut ca pacea să fie un deziderat al populațiilor într-un conflict țesut ca o pânză de păianjen rezistentă. Pentru cele trei țări menționate, orizontul păcii nu se întrezărește, iar locuitorii sunt prinși în orașe ca în adevă-

rate închisori urbane. De asemenea printre cauze mai menționăm și premisele rasiale, familiale etc.

Măsurile economice în sine nu pot constitui motive ale solicitării statutului de refugiat, decât în cazul în care aceste măsuri sunt consecințe ale unor măsuri politice de constrângere.

În literatura juridică migrații economice sunt analizați în cadrul categoriei vaste de migranți. Migranții și-au părăsit țara de origine din motive personale, voluntar și intenționat. Ei au plecat pentru a căuta o viață mai bună, o cale de realizare cu succes a propriilor idealuri și a propriului potențial.

Spre deosebire de ei, de obicei, „...refugiații au fost nevoiți să-și părăsească țara de origine datorită unor motive independente de voința lor. Plecarea lor este forțată, involuntară și neintenționată. Deosebirea constă în aspectul volitiv al plecării și al imperiozității acesteia” [1, p. 47].

Criza refugiaților domină agenda publică o perioadă îndelungată. Vedem zi de zi fluxul continuu de oameni care intră în Europa. Sunt oameni alungați de acasă de foame, distrugere, teroare. Vedem, mai nou, cum Europa încearcă să înțeleagă ce i se întâmplă și, eventual, să facă fața acestei probleme fără precedent. „Această dramă de dimensiuni complexe are niște cauze complexe. Cel mai elocvent exemplu este Siria. Acolo, 11 milioane de oameni și-au părăsit casele în ultimii patru ani. Au plecat prin te miri ce colțuri ale țării lor, prin țări vecine și, mai nou, vin în Europa. Ce i-a gonit? O combinație devastatoare: regimul Bashar al-Assad și ISIS” [3].

Procesele migraționale influențează atât situația socială, economică și demografică din țară, cât și stabilitatea și securitatea statului.

Cel mai evident impact al migrației este cel demografic, afectând dimensiunea și compoziția populației atât din țara de origine, cât și din țara-gazdă. În cazul statelor dezvoltate ale epocii moderne, astfel de schimbări au implicații extinse – diferite de cele din epocile anterioare – pentru nivelul și furnizarea de servicii sociale, locuințe și educație, ca și pentru funcționarea economiei în sine. Imigrații îi

presează pe săracii autohtoni și pe muncitorii din partea de jos a pieței locurilor de muncă, împovărează sistemele bunăstării deja distruse și, în general, provoacă secătuirea finanțelor publice.

O imagine mai detaliată a consecințelor economice ale migrației pentru economiile gazdă poate fi desprinsă din câteva considerații calitative.

În primul rând, impactul depinde clar de caracterul exact al migrației. Migranții nu pot fi considerați drept o masă omogenă atunci când este evaluat impactul lor economic. La celălalt capăt al scării, refugiații ocupă slujbele lipsite de siguranță, prost plătite și reglementate evaziv.

Impactul refugiaților pe plan social arată că „...imigrații au împărțit Europa în două. În mai multe capitale europene au fost organizate acțiuni pro și anti refugiați. Mii de oameni au participat la marșuri de susținere a imigraților în Spania, Portugalia și Marea Britanie. De cealaltă parte un număr mare de persoane au manifestat contra lor în Polonia, Cehia și Slovacia” [4].

Între timp, în număr record de refugiați au intrat de curând în Ungaria, cu câteva zile înainte ca Budapesta să închidă cu un gard frontiera sa cu Serbia. La München au ajuns peste 12 mii, determinând autoritățile locale să anunțe că au ajuns la limita capacităților de primire.

Presedintele Consiliului European a anunțat că va convoca o întâlnire a șefilor de stat și de guvern din UE dacă discuțiile dintre miniștrii de Interne nu vor duce la nici un rezultat. Într-un interviu pentru publicația „Bild”, premierul ungar a cerut Uniunii Europene să acorde trei miliarde de euro statelor vecine Siriei. Astfel ca acestea să gestioneze mai bine refugiații, care nu ar mai avea motiv să vină în Europa. Ungaria a mobilizat armata pentru a face față valului de refugiați și a anunțat că imigrații ilegali vor fi arestați. Între timp, într-o înregistrare audio publicată pe Internet, liderul Al Qaida Ayman al-Zawahri le-a cerut tinerilor musulmani din Occident să nu ezite să comită atacuri în țările în care se află.

Concluzii.

Se face, zilele acestea, multă vorbire în audiovizual despre migrația siriană, și nu numai, pentru că printre exilați se află și alte naționalități, unele din zonă, altele nu. Migrația spre Vest este percepută ca soluția ideală pentru depășirea greutăților vieții.

Evoluțiile social-economice și politice care au avut loc în ultimele decenii și continuă să se deruleze la nivel global au creat premisele unor schimbări considerabile în domeniul migrației, impunând acordarea unei atenții deosebite față de aceste probleme, care tot mai frecvent sunt abordate în cadrul dialogului politic și al colaborării internaționale.

Referințe bibliografice

1. Dreptul refugiaților, R. Starașciuc, Chișinău, p. 47.
2. Migrația - aspecte introductive: www.migratia.md- (vizat 14.09.2015)
3. Migrația internațională: <http://conspecte.com/Geoconomia/migratia-internationala.html> (vizat 12.09.2015)
4. Migrația în Republica Moldova, cauze și efecte: <http://diplom.md/student/samples-of-student-work/29-socialnaia-rabota/477-migraia-in-republica-moldova-cauze-i-efecte> (vizat 14.09.2015)

Mariana PAVLENCU,

lector universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”,
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

Vitalie COSTIȘANU,

procuror în procuratura sect. Ciocana, master în drept

INTEGRAREA ÎN SOCIETATE A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI PRIN PRISMA SERVICIILOR SOCIALE

Rezumat

Dizabilitatea este unul dintre mijloacele semnificative de diferențiere socială în societățile moderne, marcat substanțial de influența unor ideologii. Modul în care o societate exclude anumite grupuri sau indivizi implică procese de încadrare în categorii, punându-se accentul pe apariția și identificarea unor incapacități, pe aspectele inferioare și inacceptabile ale unei persoane. Problema dizabilității a fost și este abordată, în principal, din perspectiva a două modele: cel individual, de inspirație medicală (care consideră că dificultățile persoanelor cu dizabilități sunt datorate inferiorității biologice și psihologice a acestora) și modelul social, care pune accentul pe mediul social neadaptat, considerat generator al dificultăților persoanelor cu deficiențe.

Cuvinte-cheie: dizabilitate, diferențiere socială, indivizi, procese de încadrare, incapacități, inferioritate, dificultăți.

Summary

Disability is one of the significant means of social differentiation in modern societies, marked substantial influence of ideology. The way a society excludes certain groups or individuals involves categorization processes, putting the emphasis on appearance and identification of disability, the lower and unacceptable aspects of a person. The issue of disability was and is addressed primarily in terms of two models: the individual, inspiring care (which considers the difficulties people with disabilities are due to inferiority biological and psychological thereof) and social model, which focuses on environment social misfit, count as the difficulties people with disabilities.

Keywords: disability, social differentiation, individuals, framing processes, inability, inferiority difficulties.

Introducere. În ajutorul persoanelor cu dizabilități de a se integra în societate vin serviciile sociale care formează un ansamblu de măsuri și activități realizate pentru a satisface necesitățile sociale ale persoanei/ familiei în vederea depășirii unor situații de dificultate, de prevenire a marginalizării și excluziunii sociale.

Materiale și metode aplicate. În scopul obținerii unei viziuni mai ample privind integrarea persoanelor cu dizabilități în societate prin prisma serviciilor sociale am cercetat atât cadrul juridic normativ, cât și practica societății noastre în acest domeniu. În această lucrare au fost aplicate metode de comparare, statistice și de analiză.

Serviciile sociale se grupează în trei categorii: servicii sociale primare, servicii sociale specializate, servicii sociale cu specializare înaltă [1].

a. *Servicii primare.* Serviciul de îngrijire socială la domiciliu - reprezintă un serviciu public (creat în subordinea structurii teritoriale de asistență socială) sau privat (creat de că-

tre fundații, instituții private fără scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislația, având domeniul de activitate în sfera socială) care implică o gamă de servicii acordate la domiciliu beneficiarilor pentru a spori gradul de independență a acestora. De serviciul respectiv beneficiază inclusiv persoanele cu vârsta de peste 18 ani care, după spitalizare, necesită îngrijiri temporare în vederea recuperării stării de sănătate și nu au suport pentru îngrijire la domiciliu, persoanele care se externează din spital după diverse intervenții chirurgicale, accidente vasculare cerebrale, paralizii, bolnavii în fază terminală etc. și care din cauza bolii nu pot să se autoîngrijească și necesită ajutor permanent[2].

Cantinele de ajutor social – reprezintă un serviciu social primar cu statut de persoană juridică creat de organele administrației publice locale care oferă persoanelor vulnerabile, inclusiv persoanelor cu dizabilități, servicii sub formă de mese[3]. În republică funcționează 129 de cantine de ajutor social, de serviciile cantinelor de ajutor social benefi-

ciază lunar 5901 persoane vîrstnice și cu dizabilități, familii cu copii în situații de risc [4].

b. *Servicii sociale specializate* – sunt destinate indivizilor, inclusiv persoanelor cu dizabilități, care au nevoie de asistență calificată în timp și se prestează la toate nivelurile de organizare cu echipe de profesioniști din componența cărora fac parte: asistenți sociali, asistenți medicali, psihologi și lucrători sociali, ce activează la nivel comunitar.

Centrele specializate de zi – sunt servicii sociale specializate care includ asistență medicală și psihologică. Pentru moment există 25 de centre de îngrijire de zi pentru adulți și persoane cu dizabilități, 25 de centre pentru familii cu copii cu dizabilități și 30 de centre de zi pentru familii cu copii în situații de risc. Adesea aceste centre combină îngrijirea specializată cu activități de îngrijire primară.

Centrele de plasament temporar – sunt create, de regulă, de societatea civilă și cu suportul organizațiilor internaționale. Acestea numără 14 centre pentru adulți, inclusiv cu dizabilități, și 16 centre pentru copii cu dizabilități, precum și un adăpost pentru persoanele fără domiciliu în municipiul Chișinău [5].

c. *Servicii sociale cu specializare înaltă* – sunt servicii dezvoltate pentru persoanele cu dizabilități care implică o serie de prestații într-o instituție rezidențială sau într-o instituție specializată de plasament temporar, care impun un șir de intervenții complexe ce pot include orice combinație de servicii sociale specializate, acordate beneficiarilor cu dependență sporită și care necesită supraveghere continuă (24/24 ore) [1], și implică:

Servicii de recuperare/ reabilitare și tratament balneo-sanatorial – sunt servicii cu titlu gratuit acordate persoanelor cu dizabilități de gradul I și II neangajate în câmpul muncii, iar o reducere de 70 % din cost se acordă persoanelor cu dizabilități de gradul I și II angajate în câmpul muncii. De o reducere de 30 % din cost beneficiază: persoanele cu dizabilități de gradul III angajate în câmpul muncii, persoanele în vîrstă beneficiare de pensii pentru limită de vîrstă, pensii de invaliditate sau de alocații sociale de stat, angajate în câmpul muncii, înre-

gistrate oficial sau care desfășoară activități de întreprinzător de diferite forme [6].

Aceste servicii se realizează prin subdiviziunile Ministerului Muncii Protecției Sociale și Familiei și include trei centre de reabilitare în țară: Centrul republican de reabilitare a invalizilor, veteranilor muncii și războiului din satul Cocieri, raionul Dubăsari [7]; Centrul pentru copii cu cerințe educative speciale „Speranța” din orașul Criuleni [8]; Centrul de reabilitare a invalizilor și pensionarilor „Victoria” al Republicii Moldova, orașul Serghievka, Ucraina [9].

Servicii de ocrotire rezidențială pentru persoane în vîrstă și persoane cu dizabilități – structurile prestatoare a acestor servicii sunt instituții subordonate MMPSF și sunt specializate în prestarea de servicii cu specializare înaltă, care impun un șir de intervenții complexe ce pot include diferite combinații de servicii socio-medicale specializate, acordate persoanelor în etate și persoanelor cu dizabilități cu dependență sporită, care, din cauza anumitor circumstanțe, au pierdut sau sunt limitate în posibilitățile de participare la viața socială în aceeași măsură cu alte persoane și au nevoie de reabilitare sau asistență intensă în timp într-o instituție specializată în îngrijiri de un anumit tip [10].

Pentru moment există 9 instituții sociale destinate persoanelor cu dizabilități, inclusiv internate psihoneurologice: din satul Brînzei, raionul Edineț; satul Bădiceni, raionul Soroca; satul Cocieri, raionul Dubăsari și mun. Bălți; case-internat pentru copii cu deficiențe mintale: (băieți) din orașul Orhei și (fete) din orașul. Hîncești; 2 instituții sociale pentru persoane în etate și cu dizabilități: azilul republican pentru persoane în etate și cu dizabilități din mun. Chișinău [11]. Instituțiile respective oferă beneficiarilor săi protecție socială prin prestarea de servicii socio-medicale: cazare, îngrijire, alimentație, asigurarea cu îmbrăcăminte și încălțăminte, terapie ocupațională, activități culturale, kinetoterapie, asistență medicală, adaptate la necesitățile lor particulare, pentru a-i ajuta pe aceștia să-și mențină un nivel optim de activitate fizică, intelectuală, psihică, socială, precum și să obțină un nivel

de independență cât mai mare posibil [1].

Servicii de reabilitare medical – au menirea de a preveni și de a reduce nivelul incapacității temporare și stabile de muncă, îmbunătățirea funcțiilor fiziologice și mentale a persoanelor cu dizabilități, precum și sporirea capacității de participare activă a acestora în cadrul societății, menținerea, maximal posibilă, a sănătății și calității vieții pacienților, prin aplicarea coordonată și combinată a diverselor măsuri în domeniul medical, clinic, funcțional, psihologic, social și pedagogic [4].

Reabilitarea este un proces continuu și coordonat, care asigură la toate nivelurile începând cu centrele medicilor de familie, spitalele raionale și cele municipale și prin servicii de reabilitare special create [12]. Un rol important în reabilitarea persoanelor cu deficiențe fizice îl are Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare (în continuare CREPOR), instituție subordonată Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei și care are drept scop reabilitarea și asigurarea persoanelor cu dizabilități locomotorii cu articole ortopedice și mijloace de locomoție nemecanizate. Până în prezent CREPOR a acordat asistență medicală recuperatorie unui număr de cca 87 mii pacienți prin asigurarea lor cu mijloace ajutoare tehnice [13].

Pentru a asigura dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități și totodată un sistem de protecție eficientă pentru acele persoane care necesită asistență permanentă din partea personalului calificat au fost instituite mai multe servicii de specializare înaltă:

Locuință protejată – este un serviciu social specializat, instituit prin decizia consiliilor locale din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul întâi sau prin decizia consiliilor raionale sau celor municipale din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea destinat protecției persoanelor cu dizabilități mintale care au atins majoratul ce suferă de tulburări psihice, dar conștientizează și își dirijează acțiunile și nu sunt declarate de către instanța de judecată ca incapabile și care nu dispun de locuință proprie sau necesită îmbunătățirea condițiilor de trai [14]. Până la acest moment

în cadrul Programului „Comunitate incluzivă – Moldova” au fost dezvoltate trei servicii de locuință protejată în raioanele Orhei, Călărași și Dubăsari. Persoanele care au fost plasate în acest serviciu au fost dezinstituționalizate din Casa –internat pentru copii (băieți) cu deficiențe mintale Orhei [15].

Casă comunitară – este un serviciu prestat de autoritățile administrației publice locale în colaborare cu asociațiile obștești și ONG-urile destinat copiilor cu dizabilități mintale cu dependență de protecție, îngrijire și suport specializat continuu în raport cu vârsta și dezvoltarea lor și adulți cu dizabilități mintale, inclusiv cei declarați incapabili, care nu se pot întreține, autoservi și autogospodări fără asistență și suport continuu în comunitate, având abilități sociale reduse și care are ca scop îngrijirea permanentă, dezvoltarea aptitudinilor de autoservire și socializare a beneficiarilor, în vederea asigurării acestora unui mod de viață pe cât este posibil apropiat de cel obișnuit comunității, pentru a facilita creșterea capacității lor de a se integra (reintegra) în familie și societate [16]. Acest serviciu a fost dezvoltat de Keystone Moldova în parteneriat cu administrațiile publice locale de nivelul doi și au drept beneficiari copii și tineri dezinstituționalizați din Casa internat pentru copii (băieți) cu deficiențe mintale din Orhei.

Serviciul asistență personal – este un serviciu social specializat, instituit prin decizia autorităților administrației publice locale de nivelul al doilea destinat persoanelor cu dizabilități severe, inclusiv copiii de la vârsta de 3 ani care au fost special selectați și care are ca scop acordarea de asistență și îngrijire copiilor și adulților cu dizabilități severe, în vederea favorizării independenței și integrării lor în societate [17]. Serviciile de asistență personală sunt oferite în mediul obișnuit, natural al persoanei care îl solicită: acasă, la serviciu, la școală, în comunitate, la locul de muncă etc [18].

Servicul „Echipă mobilă” – reprezintă un serviciu specializat, organizat de către administrația publică locală destinat persoanelor cu dizabilități prealabil selectate, care oferă asistență socială și suport la domiciliul beneficiarilor, în baza nevoilor identificate ale

acestora, precum și consiliere și suport persoanelor implicate în procesul de incluziune a acestora [19].

Organizația nonguvernamentală Keystone Moldova a susținut dezvoltarea echipelor mobile în 14 raioane și două municipii (Ialoveni, Hîncești, Leova, Orhei, Telenești, Soroca, Edineț, Nisporeni, Cimișlia, Sîngerei, Fălești, Anenii Noi, Dubăsari, Ungheni, mun. Bălți și Chișinău), a fost introdus serviciul social „Echipă mobilă” care oferă suport la domiciliu persoanelor cu dizabilități și familiilor acestora [20].

Serviciul Respiro – este, de asemenea, un serviciu specializat, care oferă asistență socială, suport, îngrijire și supraveghere 24 de ore persoanelor cu dizabilități severe, în cadrul unor centre specializate sau altor tipuri de servicii sociale, pentru ca familiile, rudele sau alte persoane care le îngrijesc să poată beneficia de un repaus de maximum 30 de zile pe an [21].

Rezultate obținute. Dezvoltarea serviciilor sociale și diversificarea acestora au generat noi riscuri dar și provocări în vederea asigurării cu resurse adecvate pentru menținerea serviciilor sociale de către autoritățile administrației publice locale. Observațiile din ultimii ani demonstrează că pentru autoritățile administrației publice locale este dificilă administrarea și menținerea serviciilor sociale create. Multe centre ce prestează servicii sociale își limitează sau încetează activitatea ca rezultat al unei administrări ineficiente ale resurselor.

Concluzii. În consolidarea competențelor autorităților administrației publice locale în administrarea și gestionarea serviciilor sociale un prim imperativ îl constituie lucrul cu societatea civilă pentru implicare și participare, reorientarea serviciilor sociale conform necesităților identificate în comunitate și în special pentru prestarea serviciilor orientate spre prevenirea problemelor și nu pentru diminuarea acestora. Un alt imperativ îl reprezintă implementarea mecanismului de procurare a serviciilor sociale și susținerea dezvoltării competențelor de dezvoltare a serviciilor sociale prin alocarea de resurse per beneficiar conform necesităților identificate.

De asemenea, necesită dezvoltare evaluarea și motivarea personalului angajat și formarea continuă a acestuia.

Referințe bibliografice

1. Legea Republicii Moldova cu privire la serviciile sociale. Nr.123 din 18.06.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.09.2010, nr. 155-158.
2. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru al Serviciului de îngrijire socială la domiciliu și a Standardelor minime de calitate. Nr.1034 din 31.12.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.01.2015, nr.1-10.
3. Legea Republicii Moldova privind cantinele de ajutor social. Nr.81 din 28.02.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 11.04.2003, nr.67-69. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312879> (vizitat 28.12.2014).
4. Raport privind protecția socială a persoanelor cu dizabilități și implementarea pe parcursul anului 2011 a Planului de acțiuni al Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013). http://www.mmps.gov.md/file/rapoarte/raport_dizabilitati.pdf (vizitat 17.03.2015).
5. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Programului național privind crearea sistemului integrat de servicii sociale pe anii 2008-2012. Nr.1523 din 31.12.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.01.2009, nr.7-9.
6. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de evidență și distribuire a biletelor de reabilitare/ recuperare acordate persoanelor în vîrstă și celor cu dizabilități. Nr. 372 din 06.05.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.05.2010, nr.72-74.
7. Centrul republican de reabilitare a invalizilor, veteranilor muncii și războiului din satul Cocieri, raionul Dubăsari <http://www.mmps.gov.md/md/centrulcocieri/> (vizitat 21.05.2015).
8. Centrul pentru copii cu cerințe educative

- speciale „Speranța” din orașul Criuleni. <http://www.mmpsf.gov.md/md/centrusperanta/> (vizitat 23.05.2015).
9. Centrul de reabilitare a invalizilor și pensionarilor „Victoria” al Republicii Moldova, orașul Serghievka, Ucraina <http://www.mmpsf.gov.md/md/centruvictoria/> (vizitat 23.05.2015).
  10. Raport privind activitatea instituțiilor rezidențiale pentru persoanele cu dizabilități mintale din Republica Moldova. http://www.somato.md/index2.php?option=com_docman&task=docview&gid=53&Itemid=48 (vizitat 05.06.2015).
  11. Hotărârea Guvernului nr. 691 din 17.11.2009 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, structurii și efectivului-limită ale aparatului central al acestuia. Nr. 691 din 17.11.2009. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.166-168 din 20.11.2009.
  12. Ordinul ministrului Sănătății cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului Reabilitare Medicală și Medicină Fizică din Republica Moldova. Nr.432 din 25.05.2011. <http://old.ms.gov.md/files/8659-Binder1.pdf> (vizitat 05.06.2015).
  13. Întreprinderea de Stat „Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitate” http://www.crepor.org/?page_id=286 (vizitat 06.05.2015).
  14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului-tip privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Locuință protejată” și a standardelor minime de calitate. Nr. 711 din 09.08.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.08.2010, nr. 148-149. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=335694> (vizitat 28.12.2014).
  15. Keystone Human Services International Moldova Association. Servicii sociale de locuințe protejate. <http://www.keystone-moldova.md/ro/what-we-do/supported-living.php> (vizitat 07.06.2015).
  16. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului-tip privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Casă comunitară”. Nr. 936 din 08.10.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 15.10.2010, nr. 202-205. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=336340> (vizitat 28.12.2014).
  17. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Asistență personală” și a standardelor minime de calitate. Nr. 314 din 23.05.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.06.2012, nr. 104-108 (în vigoare din 01.01.2013). <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=343395> (vizitat 28.12.2014).
  18. Keystone Human Services International Moldova Association. Servicii de Asistență Personală. <http://www.kestonemoldova.md/ro/what-we-do/personal-assistance.php> (vizitat 07.06.2015)
  19. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Echipă mobilă” și a standardelor minime de calitate. Nr. 722 din 22.09.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.09.2011, nr. 160-163. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=340345> (vizitat 28.12.2014).
  20. Keystone Human Services International Moldova Association. Servicii de Asistență Personală. <http://www.kestonemoldova.md/ro/what-we-do/mobile-teams.php> (vizitat 07.06.2015).
  21. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Respiro”. Nr. 413 din 14.06.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2012, nr. 126-129. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=343701> (vizitat 28.12.2014).

Sofia PILAT,

lector universitar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorandă

Artiom PILAT,

masterand al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

UNELE ASPECTE PRIVIND EVOLUȚIA PROCESULUI DE ARMONIZARE A CADRULUI LEGISLATIV AL REPUBLICII MOLDOVA CU STANDARDELE UNIUNII EUROPENE

„Oamenii trebuie să-și armonizeze reciproc caracterele,
dacă vor să-și îndeplinească menirea în societatea din care fac parte.”

Henrik Ibsen

Rezumat

Primul deceniu al sec. XXI s-a remarcat printr-o influență considerabilă și crescândă exercitată de către Uniunea Europeană față de statele membre ale acquis-ului comunitar, precum și față de statele non-UE în diverse aspecte ale vieții social-economice, contribuind enorm la inițierea unui proces continuu și reformator de armonizare a legislațiilor statelor respective cu standardele propuse de Uniunea Europeană.

Necesitatea inițierii unui proces de armonizare este dictată de regulile unei vieți contemporane ce presupune neîmpiedicarea liberei circulații a mărfurilor în condițiile unei piețe unice de desfacere, care generează apariția unor noi raporturi juridice în diverse sfere ale vieții printre care putem evidenția și raporturile juridice privind sfera proprietății intelectuale [9, p. 83].

Cuvinte-cheie: armonizare, legislație, proprietate intelectuală, drept de autor, drepturi conexe, integrare, proces reformator, piața unică de desfacere.

Summary

Copyright is a legal institution although relatively young, has one of the most successful developments in the past two centuries. As mentioned in the literature, copyright plays a key role in the development of human culture.

Everything was created by man over there and its evolution has been useful and necessary, leading to technical progress, technological, cultural and spiritual of all mankind. In particular, during the last three decades, when the world's political map changed considerably and many states gradually became independent and were established as new states and developing countries faced with problems of educating their people to raise awareness that cultural values are particularly important to strengthen and their continuance.

Keywords: harmonization, legislation, intellectual property, copyright, related rights, integration, process reforming, the single market outlets.

Introducere. Potrivit Dicționarului limbii române moderne, prin armonizare se înțelege acțiunea de a armoniza [5, p. 44].

Micul dicționar de proprietate intelectuală tratează armonizarea legislației ca un proces de punere în acord a legislației naționale a statelor membre ale Uniunii Europene cu legislația comunitară de natura regulamentelor și a directivelor [7, p. 5].

De asemenea, ținem să menționăm că armonizarea reprezintă un proces ce nu se referă numai la statele membre ale Uniunii Europene, ci și la statele non-europene. În această ordine de idei, în literatura de specialitate întâlnim părerea precum că armonizarea legislației cu standardele Uniunii Europene este un proces continuu care are drept scop asigu-

rarea unei compatibilități depline a normelor de drept intern al statelor non-UE cu legislația comunitară, prin modificarea sau completarea actelor normative naționale, ajustându-le la cerințele europene, după care normele juridice comunitare devin parte componentă a dreptului național al acestor state [10].

Armonizarea legislației naționale a statelor non-UE cu standardele Uniunii Europene aduce numeroase beneficii interne, materializate într-un cadru legislativ dinamic și progresiv, care promovează principiile și valorile economiei de piață și ale unui stat bazat pe drept, care de fapt constituie o condiție absolut necesară în vederea integrării europene [10].

Așadar, un element de o importanță ma-

joră în fortificarea legăturilor economice dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană îl constituie armonizarea legislației existente și viitoare cu standardele Uniunii Europene, astfel contribuind considerabil la dezvoltarea sectorului privat, factor important pentru asigurarea unei creșteri economice durabile. Pe lângă aceasta, legislația armonizată contribuie semnificativ la crearea unui mediu investițional atractiv pentru investitorii străini, care vor găsi în Republica Moldova un mediu juridic sigur, stabil și previzibil, factor important pentru stabilirea și creșterea investițiilor străine directe.

Metode aplicate. În vederea realizării scopului trasat, în prezentul articol au fost aplicate o serie de metode, printre care: metoda logică (analiza deductivă și inductivă, generalizare, specificare), sistemică și comparativă.

Conținut de bază. Hotărârea Guvernului cu privire la armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația comunitară nr. 1345 din 24 noiembrie 2006, având scopul de a reglementa mecanismul de armonizare a legislației cu acquis-ul comunitar, prevede un cadru instituțional adecvat pentru integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană, inclusiv lansarea procesului de armonizare a actelor naționale cu legislația Uniunii Europene, precum și crearea Centrului de Armonizare a Legislației în cadrul Ministerului Justiției, în calitate de instituție responsabilă pentru verificarea compatibilității proiectelor de acte naționale cu legislația Uniunii Europene, în vederea implementării Planului Național de Armonizare a Legislației [6, p. 9].

Evoluția continuă a Republicii Moldova pe calea integrării europene a constituit un temei în vederea promovării unei politici de armonizare a legislației cu standardele europene în diverse domenii social-economice, printre care se numără și domeniul proprietății intelectuale ce necesită a fi reglementat în scopul asigurării unui nivel de protecție și de respectare a drepturilor de proprietate intelectuală echivalent celui existent în Uniunea Europeană.

Drept dovadă că alinierea la legislația Uniunii Europene devine o sarcină serioasă

în virtutea realizării angajamentelor internaționale asumate de Republica Moldova este Acordul de parteneriat și cooperare, semnat între Republica Moldova, comunitățile europene și statele membre; viitorul cadru juridic va reglementa relațiile bilaterale între Republica Moldova și Uniunea Europeană în contextul negocierii Acordului de Asociere și actele legislative și normative ale Republicii Moldova, care stabilesc proceduri de organizare și tehnici legislative precum Legea nr. 780-XV din 27 decembrie 2001 cu privire la actele legislative, Legea nr. 317-XV din 18 iulie 2003 cu privire la actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale și Hotărârea Guvernului nr. 1345 din 24 noiembrie 2006 cu privire la reglementarea mecanismului de armonizare a legislației naționale cu acquis-ul comunitar [6, p. 8].

Legislația națională în domeniul proprietății intelectuale a cunoscut o dezvoltare continuă în paralel cu integrarea țării noastre în sistemul economic mondial. Astfel, ca urmare a aderării Republicii Moldova la Organizația Mondială a Comerțului (OMC) în anul 2001, a survenit adoptarea unui șir de legi privind protecția obiectelor de proprietate intelectuală (soiuri de plante, invenții, mărci și denumiri de origine, design industrial, topografii ale circuitelor integrate, obiecte protejate de dreptul de autor și drepturile conexe etc.), precum și reformularea cadrului legislativ civil și a celui administrativ în vederea conformării acestora cu cerințele impuse de Acordul privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală (Acordul TRIPS).

După obținerea independenței, Republica Moldova a început procesul de stabilire a unui sistem modern de proprietate intelectuală, compatibil cu sistemele internaționale și regionale. În anul 1991 a fost înființată Agenția de Stat pentru Drepturile de Autor și în anul 1992, Agenția de Stat pentru Protecția Proprietății Industriale. Din anul 1993 până în anul 1997, aceste două agenții s-au axat pe dezvoltarea cadrului de reglementare și cel instituțional, în timp ce anii începând cu 1997 și până în 2000 au fost dedicați problemelor

de executare, precum și pregătirii de aderare la Organizația Mondială a Comerțului (OMC) [8, p. 103].

Ca parte a unui proces mai larg de dezvoltare și îmbunătățire a sistemului național de proprietate intelectuală, în temeiul Codului cu privire la știință și inovare din 2004, Agenția de Stat pentru Protecția Proprietății Industriale și Agenția de Stat pentru Drepturile de Autor au fuzionat într-o organizație specializată unică la sfârșitul anului 2004, denumită Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI) [8, p. 104].

Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală a Republicii Moldova (AGEPI) este un organ guvernamental specializat, investit cu dreptul de a acorda protecția obiectelor ce intră sub incidența domeniului proprietății intelectuale. AGEPI este creată în baza Codului cu privire la știință și inovare și a Hotărârii Guvernului nr. 1016 din 13 septembrie 2004.

Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală a Republicii Moldova își desfășoară activitatea pe principiile autogestiuunii și autofinanțării și se subordonează Guvernului Republicii Moldova. Agenția are statut de persoană juridică, dispune de bilanță autonomă și de conturi bancare, de stampilă cu Stema de Stat a Republicii Moldova și cu denumirea sa, de formulare cu antet. Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală reprezintă Republica Moldova în Organizația Mondială pentru Proprietatea Intelectuală (OMPI), în alte organizații internaționale și interstatale pentru protecția proprietății intelectuale, întreține și dezvoltă relații de colaborare și cooperare cu ele, precum și cu instituțiile de profil din alte state. AGEPI este independentă în adoptarea de hotărâri privind protecția juridică a obiectelor de proprietate intelectuală, având dreptul să elibereze, în numele statului, titluri de protecție a obiectelor de proprietate intelectuală [11].

AGEPI în cooperare cu reprezentanții Ministerului Afacerilor Interne și ai Serviciului vamal se ocupă de respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, efectuând controale, fie din oficiu, fie la cererea deținătorilor de dreptul proprietății intelectuale, privind res-

pectarea dreptului de autor și drepturilor conexe, și participă, în cazuri corespunzătoare, la confiscarea și distrugerea produselor audiovizuale piratate și contrafăcute [3, p. 34].

În baza convențiilor internaționale la care Republica Moldova este parte, AGEPI supraveghează respectarea drepturilor autorilor și titularilor de drepturi din străinătate, dacă operele acestora sunt valorificate pe teritoriul Republicii Moldova, stabilind relații de colaborare cu un șir de asociații ale titularilor de drepturi din străinătate, cum sunt: Federația Internațională a Industriei de Fonograme (IFPI), Coaliția pentru Protecția Drepturilor de Proprietate Intelectuală (CIPR), Asociația Europeană a Titularilor de Drepturi REACT Network, reprezentanții BSA (Business Software Alliance) și Microsoft etc.

La fel, un rol deosebit de semnificativ în procesul de armonizare a legislației Republicii Moldova cu standardele Uniunii Europene în domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe l-a jucat Comisia de Contestații a AGEPI care a fost creată pe 1 ianuarie 2006. Comisia de contestații a AGEPI constituie un organ administrativ responsabil, în primul rând, pentru contestațiile împotriva deciziilor luate de către AGEPI cu privire la cererile de înregistrare a obiectelor de proprietate intelectuală.

Un aport considerabil în vederea apărării dreptului de autor și a drepturilor conexe îl au, de asemenea: Agenția pentru Inovare și Transfer Tehnologic a Academiei de Științe a Moldovei (AITT) care a fost creată în anul 2004 în scopul coordonării, motivării și implementării politicii cu privire la activitatea de inovare și transfer tehnologic; Ministerul Afacerilor Interne; Serviciul Vamal ce are un rol foarte important pentru protecția drepturilor de proprietate intelectuală, în anul 2001 a fost creată o mică diviziune de specialitate în cadrul Serviciului Vamal, care era responsabilă pentru prevenirea și combaterea infracțiunilor transfrontaliere, inclusiv prin asigurarea aplicării corespunzătoare a protecției drepturilor de proprietate intelectuală la frontieră până în anul 2006; această diviziune a activat în calitate de Oficiu Național

al SECI/RILO [1], în 2006, Biroul Național Virtual SECI/RILO a fost reorganizat pentru a deveni Centrul Național Virtual SECI/GUAM; Centrul Național de Anticorupție joacă, de asemenea, un rol important în punerea în aplicare a dreptului proprietății intelectuale.

În anul 1999 și 2000, în Republica Moldova au fost constituite două societăți de gestiune colectivă pentru dreptul de autor și drepturile conexe: Asociația Națională „Copyright” AsDAC (Asociația pentru Dreptul de Autor și Drepturile Conexe a Republicii Moldova), iar în martie 2008 a fost înființată Comisia Națională pentru Proprietatea Intelectuală [2] ca un organism de coordonare în domeniul protecției drepturilor de proprietate intelectuală. Comisia a fost creată cu scopul de a asigura coordonarea și cooperarea între ministere, alte autorități publice centrale și titularii de drepturi ai proprietății intelectuale pentru a dezvolta și a consolida sistemul național al proprietății intelectuale, a preveni și combate încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală, contrafacerea, importul și comercializarea bunurilor piratate și contrafăcute pe teritoriul Republicii Moldova.

În procesul de armonizare a legislației Republicii Moldova cu standardele Uniunii Europene, întregul cadru juridic al Republicii Moldova din sfera proprietății intelectuale a fost revizuit și actualizat. Legile adoptate de Parlamentul Republicii Moldova și armonizarea acestora cu normele în vigoare ale dreptului internațional au creat condiții favorabile pentru desfășurarea acțiunilor organizatorice, tehnice, economice și de alt ordin, orientate spre crearea unei infrastructuri menite să reglementeze și să stimuleze creația intelectuală [4, p. 2].

În procesul de elaborare a actelor normative o deosebită atenție a fost acordată aprofundării și extinderii cadrului legislativ al protecției drepturilor asupra proprietății intelectuale, armonizării lui cu alte legi și documente oficiale în vigoare pe teritoriul republicii [4, p. 2].

În această ordine de idei, menționăm că Republica Moldova a ratificat și a încheiat, de

asemenea, un șir de convenții, tratate și acorduri internaționale privind proprietatea intelectuală, dintre care putem cita următoarele:

– Convenția de creare a Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (1967), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului privind aderarea Republicii Moldova la Convenția pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale și la Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale nr. 1328-XII din 11.03.1993. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.03.1993, 3/66;

– Convenția de la Paris pentru protejarea proprietății industriale (1883), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea pentru aderarea Republicii Moldova la Aranjamentul de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor în scopul înregistrării mărcilor. Nr. 1251-XIII din 10.07.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 31.07.1997, 49-50/438;

– Aranjamentul de la Madrid cu privire la înregistrarea internațională a mărcilor (1891), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru aderarea Republicii Moldova la înțelegeri internaționale privind cooperarea în domeniul brevetelor și al mărcilor. Nr. 1624-XII din 26.10.1993. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.11.1993, 11/345;

– Tratatul de Cooperare în domeniul Brevetelor, (1970), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru aderarea Republicii Moldova la înțelegeri internaționale privind cooperarea în domeniul brevetelor și al mărcilor. Nr. 1624-XII din 26.10.1993. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.11.1993, 11/345;

– Tratatul de la Budapesta privind recunoașterea internațională a depozitului de microorganisme în scopul procedurii de brevetare (1977), în vigoare pentru Republica Moldova din 25 decembrie 1991 [2];

– Tratatul de la Nairobi privind protecția simbolului olimpic (1981), în vigoare pentru Republica Moldova din 25 decembrie 1991 [2];

– Convenția universală privind drepturile de autor (Geneva, 1952), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova privind aderarea Republicii Moldova la unele convenții internaționale. Nr. 1318-XII din 02.03.1993. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.03.1993, 3/62;

– Aranjamentul de la Haga privind depozitul internațional de desene și modele industriale (1925), în vigoare pentru Republica Moldova din 14 martie 1994 [2];

– Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice (1886), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției euroasiatice privind brevetele. Nr. 615-XIII din 27.10.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.11.1995, 65-66/723;

– Convenția internațională pentru protecția drepturilor interpreților, producătorilor de fonograme și ale organismelor de radiodifuziune și televiziune (Roma, 1961), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru aderarea Republicii Moldova la Convenția de la Berna privind protecția operelor literare și artistice. Nr. 511-XIII din 22.06.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.07.1995, 40/454;

– Tratatul privind dreptul mărcilor (1994), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției euroasiatice privind brevetele. Nr. 615-XIII din 27.10.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.11.1995, 65-66/723;

– Protocolul referitor la Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor (1989), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției euroasiatice privind brevetele. Nr. 615-XIII din 27.10.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.11.1995, 65-66/723;

– Aranjamentul de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor în scopul înregistrării mărcilor (1957), în

vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea pentru aderarea Republicii Moldova la Aranjamentul de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor în scopul înregistrării mărcilor. Nr. 1251-XIII din 10.07.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 31.07.1997, 49-50/438;

– Aranjamentul de la Locarno privind instituirea clasificării internaționale a desenelelor și modelelor industriale (1968), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea pentru aderarea Republicii Moldova la Aranjamentul de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor în scopul înregistrării mărcilor. Nr. 1251-XIII din 10.07.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 31.07.1997, 49-50/438;

– Aranjamentul de la Viena privind instituirea clasificării internaționale a elementelor figurative ale mărcilor (1973), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea pentru aderarea Republicii Moldova la Aranjamentul de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor în scopul înregistrării mărcilor. Nr. 1251-XIII din 10.07.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 31.07.1997, 49-50/438;

– Aranjamentul de la Strasbourg privind clasificarea internațională de brevete (1971), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea pentru aderarea Republicii Moldova la Aranjamentul de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor în scopul înregistrării mărcilor. Nr. 1251-XIII din 10.07.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 31.07.1997, 49-50/438;

– Convenția privind protecția producătorilor de fonograme împotriva reproducerii neautorizate a fonogramelor lor (Geneva, 1971), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului privind aderarea la Convenția cu privire la protecția intereselor producătorilor de fonograme împotriva reproducerii neautorizate a fonogramelor lor. Nr. 796-XIV din 10.02.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.02.2000, 19-20/117;

– Aranjamentul de la Madrid privind

sanctiunile pentru indicațiile false sau înșelătoare de proveniență a produselor (1891), în vigoare pentru Republica Moldova prin Legea pentru aderarea Republicii Moldova la aranjamentul de la Madrid privind sancțiunile pentru indicațiile false sau înșelătoare de proveniență a produselor. Nr. 1330-XIV din 27.10.2000;

– Aranjamentul de la Lisabona privind protecția indicațiilor locului de origine a produselor și înregistrarea lor internațională (1958), în vigoare prin Legea pentru aderarea Republicii Moldova la aranjamentul de la Madrid privind sancțiunile pentru indicațiile false sau înșelătoare de proveniență a produselor. Nr. 1330-XIV din 27.10.2000;

– Tratatul OMPI pentru Dreptul de Autor (Geneva, 1996), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului pentru ratificarea unor acorduri ale Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI.). Nr. 1452-XIII din 28.01.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.02.1998, 14-15/75;

– Tratatul OMPI pentru Interpretări și Fonograme (Geneva, 1996), în vigoare pentru Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului pentru ratificarea unor acorduri ale Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI.). Nr. 1452-XIII din 28.01.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.02.1998, 14-15/75;

– Tratatul privind dreptul brevetelor (2000), în vigoare pentru Republica Moldova din 28 aprilie 2005;

– Tratatul de la Singapore privind dreptul mărcilor (2006), în vigoare pentru Republica Moldova prin Legea Republicii Moldova pentru modificarea Codului cu privire la contravențiile administrative. Nr. 412-XV din 23.10.2008;

– Convenția privind distribuția semnelor purtătoare de programe transmise prin satelit (Bruxelles, 1974), în vigoare pentru Republica Moldova din 28 octombrie 2008;

– Acordul privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală (Acordul TRIPS al OMC, 1994), în vigoare pentru Republica Moldova prin Legea pen-

tru aderarea Republicii Moldova la Organizația Mondială a Comerțului. Nr. 218-XV din 01.06.2001.

În acest context, considerăm că toate documentele atât naționale, cât și internaționale enumerate mai sus vizează aspectele cele mai fundamentale ale dreptului de autor, jucând un rol semnificativ în procesul de armonizare a legislației autohtone cu standardele europene. Ele sunt considerate drept piatra de temelie în asigurarea respectării și protejării acestui drept, garantând faptul că nici o persoană nu va putea încălca drepturile autorilor oferite de lege, contribuind, de asemenea, la desăvârșirea lor continuă.

Concluzii. În concluzie, constatăm: cadrul legislativ autohton în vigoare al Republicii Moldova în domeniul proprietății intelectuale este adoptat actualmente în concordanță atât cu normele internaționale, cât și cu standardele stabilite de către Uniunea Europeană.

Așadar, procesul de armonizare a legislației este unul continuu, chemat să facă față evoluției dinamice în domeniului proprietății intelectuale atât la nivel internațional, cât și regional. Pe parcursul întregului proces, în primul rând s-au realizat procedurile de examinare a cererilor și de acordare a protecției juridice pentru obiectele de proprietate intelectuală, s-a efectuat consolidarea cadrului normativ-legislativ în conformitate cu prevederile acquis-ului comunitar adus în concordanță cu cel european, s-au examinat și înregistrat contractele de transmitere a drepturilor de proprietate intelectuală, s-a efectuat revalidarea statutului juridic al obiectelor protejate, s-au examinat litigiile apărute în procesul examinării și valorificării obiectelor de proprietate intelectuală, s-au înregistrat operele protejate de dreptul de autor și drepturile conexe și s-au efectuat numeroase controale cu scopul de a aprecia legalitatea valorificării procesului realizat.

Referințe bibliografice

1. Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe. Nr. 293-XI-II din 23.11.1994. În: Monitorul Oficial al

- Republicii Moldova, 02.03.1995, nr. 13. www.lex.justice.md.
2. Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe. Nr. 139 din 02.07.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.10.2010, nr. 191-193. www.lex.justice.md.
  3. Chiroșca D. Conținutul și natura juridică a dreptului subiectiv de autor. Chișinău: AGEPI, 2007. 190 p.
  4. Daniliuc I. Proprietatea intelectuală – instrument de valorificare a potențialului inovațional: 15 ani de experiență. În: Buletin oficial de proprietate industrială, 2007, nr. 10, p. 1-19.
  5. Dicționarul limbii române moderne. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958. 961 p.
  6. Metodologia de armonizare a legislației în Republica Moldova. Chișinău: Tipografia Centrală, 2010. 80 p.
  7. Romițan C.R., Grăgan J. Mic dicționar de proprietate intelectuală. Drept de autor și drepturile conexe. București: Lumina Lex, 2004. 126 p.
  8. Stewart E., Fano E., Scales L. ș.a. Legislația și politica în domeniul proprietății intelectuale. Armonizarea legislației Republicii Moldova cu standardele UE. Chișinău: „Sinectica-Com” SRL, 2010. 277 p.
  9. Бентли Л., Шерман Б. Право интеллектуальной собственности: Авторское право. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 535 с.
  10. http://www.infoinvent.md/md/news/detail.php?ELEMENT_ID=18887 (accesat la 02.12.2015).
  11. <http://agepi.gov.md/md/about/index.php> (accesat la 14.12.2015).

Sergiu SÎRBU

lector al Catedrei „Drept privat”

a Academiei „Ștefan cel Mare”, a MAI, doctorand

PREVENIREA INFRAȚIUNILOR DIN DOMENIUL DE ACTIVITATE COMERCIAL BANCAR

Rezumat

Articolul este dedicat studierii esenței prevenirii infracțiunilor din domeniul de activitate bancară. Prevenirea infracțiunilor din domeniul supus cercetării este un proces complicat și presupune o activitate multiaspectuală care poate fi realizată în diferite forme și la diferite niveluri de administrare socială. Amploarea și intensificarea ei este în strânsă legătură cu acele condiții sociale (în adevăratul sens al cuvântului), în care are loc funcționarea societății și care reglementează situația unui sau altui obiect de activitate preventivă. Cu această ocazie, în literatura de specialitate este specificat că „verigile de bază ale sistemului bancar, cu toate subdiviziunile structurale, reflectă clar situația societății și a relațiilor de piață în sistemul cărora funcționează băncile”[1, p. 5].

Cuvinte-cheie. prevenirea infracțiunilor, activitate comercial bancară, sistem bancar, profilactică, preîntâmpinare, acțiuni infracționale.

Summary

This article is dedicated to the essence of prevention the crimes regarding bank activities. Crime prevention form an area which is under investigation is a complicated process and a ultispectral activity which can be done in different forms and at different levels of social management. Its ampleness and intensification has a strong bond whit this social conditions (in the direct way it is said), in which the society is functioning and which regulates the situation of one or another object of preventive activity. Because of this in the special literature it's specified, that „the basic branches of the bank system with all its structural subdivisions... it's clearly reflecting the situation in the society and on the market, in the system of whom this banks has their activity”[1, p.5].

Keywords: prevention of crimes, commercial banking activity, bank system, prophylactic, prevention, criminal activity.

Introducere. Este recunoscut faptul că structura și principiile de bază ale organizării sistemului bancar din perioada sovietică se deosebea esențial de cele actuale. Specificul sistemului bancar sovietic, inclusiv forma de proprietate de stat a organizațiilor bancare, lipsa diversificării institutelor financiare ș.a.m.d., limita esențial posibilitatea atentărilor infracționale în domeniul de activitate respectiv. Predispunerea domeniului de activitate bancară la atentatele criminale s-a manifestat în perioada postsovietică, ceea ce a condiționat deosebita actualitate a problemelor, care sunt în strânsă legătură cu activități de contracarare a infracționalității în acest sector al economiei naționale.

Pentru reglementarea activității, care este îndreptată spre neutralizarea unor sau altor manifestări sociale negative și a efectelor survenite, specialiștii din domeniu au folosit diferiți termeni pentru formele și direcțiile ei: „profilactică”, „prevenire”, „preîntâmpinare”.

Metode și materiale aplicate. Pentru atingerea scopului stabilit, au fost aplicate diferite metode de cercetare științifică: inducti-

vă, deductivă, comparativă logică, a analizei și sintezei, a comparației. A fost studiat cadrul normativ și doctrinar, literatura de specialitate în domeniul criminologiei și dreptului bancar atât național, cât și internațional.

Rezultate obținute și discuții. Luând în considerare diversitatea de conținut a noțiunilor sus-menționate și raportate la literatura de specialitate (criminologie), constatăm existența diferitor puncte de vedere. Unii autori consideră că termenii „profilactică” și „prevenire” se referă la diferite niveluri și forme de activitate cercetată[2, p.126]. Alți specialiști din domeniu vorbesc despre un caracter condiționat al acestor diferențieri, folosind tratarea mai pe larg a termenului „profilactică”[3, p. 109].

Nu mai puțin prezentă în literatura de specialitate este și tratarea pe larg a termenului „prevenire”[4, p. 221]. Astfel, în cadrul sistemului de prevenire se evidențiază trei direcții de aciviate care se completează una pe alta:

– înlăturarea (limitarea) manifestărilor și proceselor criminale, care sunt percepute în calitate de pricini și condiții la săvârșirea

infracțiunilor sau a altor tipuri de infracțiuni luate individual – profilactica;

– stabilirea persoanelor sau grupărilor, care sunt provocatoare la săvârșirea de infracțiuni, care au intenții criminale, și neutralizarea (înlăturarea) factorului hotărâtor în săvârșirea de infracțiuni – prevenirea de infracțiuni;

– întreruperea acțiunilor infracționale ale persoanelor concrete în faza pregătitoare sau la etapa de atentare – curmarea săvârșirii infracțiunii [5, p. 61].

În prezenta cercetare în calitate de fundament vor fi folosite reglementări de prevenire a infracțiunilor care au devenit clasice în criminologie, precum „un sistem de măsuri sociale și de stat, care sunt îndreptate spre înlăturarea, diminuarea și neutralizarea motivelor și condițiilor care duc la săvârșirea de infracțiuni”. Această definiție include o multitudine a formelor de activități: monitorizare, analiză, prognozarea de infracțiuni ca manifestare criminală, elaborarea și realizarea de măsuri menite să prevină infracționalitatea și totodată elucidarea și înlăturarea motivelor infracționale, exercitarea de influențe profilactice asupra persoanelor cu trecut infracțional, acordarea de ajutor populației în vederea apărării împotriva activităților ilicite.

Din aceste considerente, prevenirea infracțiunilor din domeniul de activitate comercial bancar este o folosire activă de către instituțiile sociale și de stat a unui sistem de obiective create pentru limitarea și înlăturarea motivelor, condițiilor și factorilor care determină această formă de infracționalitate și comitere a unor infracțiuni concrete, care atențază la activitatea bancară.

Prevenirea de infracțiuni, inclusiv din domeniul de activitate bancară, este privită ca un concurs de elemente care include: obiectul activității de prevenire; subiectele care îndeplinesc această activitate; măsurile de influență preventivă.

Obiectul generic al prevenirii infracțiunilor din domeniul de activitate bancară sunt manifestările criminale de nivel și caracter diferit, care influențează extinderea infracționalității, dinamica ei și structura unor forme luate individual de atentate infracționale asu-

pra domeniului respectiv de economie, inclusiv asupra activității persoanelor, ce trebuie să fie îndeplinită în conformitate cu legislația în vigoare.

Subiectele prevenirii sunt statul, organele de drept specializate, diferite organizații care îndeplinesc o administrare strict planificată sau desfășoară activități de prevenire.

În literatura de specialitate sunt prezentate cele mai diverse forme de clasificare a măsurilor sociale de prevenire a infracționalității: după nivelul, scopul și problematica implementării lor, după extinderea realizării lor, după efectul de influență, a caracteristicii de drept, după conținut, după obiectul și subiectul de influență [6, p. 103-143].

Foarte răspândit este punctul de vedere potrivit căruia componența de bază a sistemului de prevenire a infracționalității sunt măsurile sociale în general și măsurile speciale criminologice de prevenire a infracționalității.

Atribuirea la problematica supusă cercetării, de prevenire a infracționalității, a termenului „măsuri sociale privite în general”, este o activitate socială pozitivă de îmbunătățire a relațiilor sociale pe calea de soluționare a unor probleme sociale grave, economice și a altor probleme ale activității de zi cu zi a societății, care se reflectă pozitiv asupra stării infracționalității din domeniul de activitate bancară. La rândul său, prevenirea de infracțiuni, care se efectuează prin măsuri speciale de criminologie, este o activitate cu scop bine stabilit îndreptată spre anihilarea infracționalității din domeniul de activitate bancară.

Din punctul nostru de vedere, toate elementele sistemului de prevenire a infracționalității din domeniul de activitate bancară (măsuri, forme etc.) sunt aliniate într-un strict sistem numai în legătură cu activitatea subiectelor care au atribuție cu domeniul de activitate bancară.

Subiectele sistemului de stat care este creat actualmente în Republica Moldova sunt chemate a îndeplini unele activități de contracarare a infracționalității din domeniul de activitate bancară, în strictă conformitate cu diversificatele direcții de activitate în domeniul dat.

Printre subiectele sistemului de stat evi-

dențiem două categorii de bază:

– subiectele a căror activitate este în strânsă legătură cu apărarea unei bune activități de funcționare a organizațiilor sistemului bancar (Banca Națională, Ministerul Finanțelor etc.);

– subiectele care fac parte din sistemul organelor de drept (instanțele de judecată, procuratura, instanțele de arbitraj, Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne), a căror activitate este îndreptată spre constatarea, descoperirea și curmarea infracțiunilor din domeniul bancar.

Dorim să menționăm din start că în cercetarea respectivă nu ne-am pus ca scop cercetarea activității organelor respective, dar vom stăruia să da o caracteristică a acestor structuri, care îndeplinesc în mare parte activitatea de prevenire a infracționalității bancare.

Figura de bază din prima grupă de subiecte este Banca Națională a Republicii Moldova, care este un organ de reglementare și supraveghere bancară, care execută un control permanent asupra institutelor financiare pentru executarea și activitatea în conformitate cu legislația în vigoare, a actelor normative ale Băncii Naționale și a normativelor obligatorii stabilite. Acestei structuri i-au fost atribuite de către legiuitor împuterniciri de a stabili reguli obligatorii de efectuare a operațiunilor bancare. Structurile respective supraveghează sistemul de plăți și facilitează funcționarea eficientă a sistemului de plăți interbancare, organizează controlul intern, totodată stabilesc regulile de completare și prezentare nu numai a rezultatului statistic și contabil, ci și a altor informații care sunt prevăzute de legislația în vigoare [7].

Funcțiile de reglementare și supraveghere ale Băncii Naționale sunt realizate de către Departamentul de reglementare și supraveghere bancară în general și în special de către Direcția de supraveghere specială și din oficiu, care este parte componentă a structurii organizatorice a Băncii Naționale din Republica Moldova.

În teoria bancară națională persistă punctul de vedere potrivit căruia monopolizarea administrativă, legislativă și în mare parte

a funcțiilor judecătorești la nivelul cel mai înalt din sistemul bancar care se află în mâinile unui singur subiect nu permite a se efectua o politică efectivă în domeniul sectorului de economie respectiv.

Într-adevăr, interacțiunea care s-a creat pe parcursul anilor dintre Banca Națională și băncile comerciale, cu mari rezerve poate fi considerată optimală. Dependența neîndreptățită a băncilor comerciale de Banca Națională, care de multe ori realizează o politică incorectă față de structurile comerciale, reține esențial dezvoltarea sistemului bancar în general. Mai mult ca atât, putem să aderăm la punctul de vedere al specialiștilor din domeniu, potrivit căruia imperfecțiunea structurii sistemului bancar este nu un ultim factor de cauzalitate a crizelor financiare.

Având în vedere rolul Băncii Naționale în procesul de reglementare și supraveghere bancară, care în conformitate cu legislația în vigoare este îndreptat spre susținerea stabilității sistemului bancar și apărarea intereselor deponenților și creditorilor, nu putem trece cu vederea că deocamdată pentru băncile comerciale practic el se evidențiază în general printr-un flux enorm de directive și un control „ieșit din comun” care, printre altele, nu a adus încă o transparență în activitatea bancară. Cu toate acestea, așa cum a declarat Д. И. АМИНОВ, „pentru o activitate normală a diferitor structuri comerciale este necesar ca, în primul rând, odată și pentru totdeauna, de stabilit «regulile de joc», care să nu poată fi schimbate de către aparatul de funcționari chiar dacă au un scop binevenit și, în al doilea rând, ignorarea acestor reguli trebuie să fie cercetate de către o terță persoană neinteresată” [8, p. 124].

La a doua grupă de subiecte ale sistemului de stat, investite cu atribuții de contracarare a infracționalității bancare, atribuim organele de drept, care sunt în calitate de purtători ai drepturilor și obligațiilor funcționale stabilite de lege, chemate a asigura îndeplinirea unui spectru larg de activități al prevenirii infracționalității bancare.

Activitatea de implementare a normelor de drept de către organele de drept este

îndreptată spre exercitarea funcțiilor de control al executării legii, tragerea persoanelor la răspundere penală sau administrativă, cu aplicarea sancțiunilor civile, administrative sau penale. În general, ea se realizează la nivel de prevenire specială.

Rolul procuraturii în sistemul organelor de stat de prevenire a infracționalității bancare este confirmat prin atribuțiile ei de control asupra executării legislației în vigoare, în vigoare pe teritoriul Republicii Moldova, de către ministere, servicii și alte organe de stat executive, de către organele de stat legislative și executive, organe ale administrației publice locale, organele de securitate a statului și de persoanele cu funcții de răspundere, totodată de către organizațiile comerciale și necomerciale, veghează asupra respectării drepturilor și libertăților persoanelor fizice, veghează asupra respectării legii de către organele care desfășoară activitate operativă de investigații sau cercetare prealabilă [9].

Exercitând aceste atribuții, procurorii nu numai că soluționează situații de contracarare a comiterii unor asemenea genuri de infracțiuni, dar și pe calea exercitării controlului asupra activității altor organe de stat obligându-le indirect să-și îndeplinească obligațiile de contracarare a infracționalității, inclusiv în domeniul de activitate bancar. Mai mult ca atât, procuratura este chemată de a efectua supravegherea evidenței și a soluționării tuturor interpelărilor de comitere a infracțiunilor și fărădelegilor, de coordonare a activității organelor de drept, care efectuează contracararea infracționalității din acest sector al economiei etc.

Luând în considerare specificul pe care l-am enunțat al infracțiunilor din domeniul de activitate bancar putem trage concluzia că un loc deosebit în sistemul organelor care desfășoară activități de contracarare a acestui gen de infracțiuni îi aparține Ministerului Afacerilor Interne. Acest fapt este în strânsă legătură de cauzalitate cu specificul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu, al competenței sale care în conformitate cu legea [10] și alte acte normative de drept care îmbrățișează direcții de activitate precum: constatarea și limitarea

acțiunii factorilor criminogeni, care stau la baza comiterii de infracțiuni; luarea măsurilor pentru apărarea persoanelor fizice, asigurarea securității tuturor formelor de proprietate împotriva atentatelor infracționale; profilaxia infracțiunilor privind persoanele ale căror acțiuni ilicite ne oferă fundamentul ca în conformitate cu legislația în vigoare de a efectua un control asupra lor și de a lua măsuri cu caracter preventiv; identificarea persoanelor care intenționează sau desfășoară activități de pregătire pentru comiterea de infracțiuni sau deja desfășoară activități infracționale, curmarea acțiunilor infracționale; munca pe linia de profilaxie victimologică. Ca urmare, organelor afacerilor interne le-a fost încredințat, de către stat, un cerc foarte larg de obligații privind constatarea, prevenirea, curmarea, descoperirea și cercetarea infracțiunilor, comise în organizațiile care desfășoară activitate bancară.

Pentru realizarea acestor probleme în structura Inspectoratului General de Poliție funcționează subdiviziuni specializate în contracararea infracțiunilor economice. Activitatea lor în domeniul de prevenire a infracțiunilor bancare este îndreptată spre deservirea operativă a agenților economici; cercetarea la timp a cererilor și informațiilor care parvin în organele afacerilor interne de la persoane fizice sau persoane cu funcții de răspundere despre infracțiunile din organizațiile sectorului bancar; a măsurilor de cercetare operativă și compensarea prejudiciului material din dosarele penale administrate; activitatea procesual-penală în conformitate cu legislația în vigoare etc.

La obținerea de informații despre comiterea unor atentate infracționale în domeniul de activitate bancară colaboratorii acestei subdiviziuni au dreptul să primească de la băncile comerciale informații operative și dări de seamă, să ridice informația necesară privind resursele financiare, operațiile de creditare și finanțare, să pună sechestru pe aparatele de case, să ceară efectuarea obligatorie a controalelor, inventariere și revizii ale activităților economico-financiare.

Semnamentele infracțiunii care se comit în domeniul de activitate bancară se pot

manifesta în timpul efectuării reviziilor contabile, în urma verificărilor de către serviciile de securitate, cu ajutorul agenților sub acoperire, prin efectuarea măsurilor operative de verificare a plângerilor, în cercetarea efectuată asupra altor genuri de infracțiuni etc.

Un rol important în obținerea de informații concrete sunt și portalurile de informație ale organelor de stat și ale altor organizații ale societății civile, dar și portalurile de căutare a informațiilor specifice domeniului de activitate bancar.

În conformitate cu legea, [11] organele care desfășoară asemenea activitate pot crea și folosi sisteme informaționale specializate, orientate spre structurarea datelor despre persoane, evenimente, bunuri, alte obiecte sau procese, care pot contribui la prevenirea și descoperirea infracțiunilor, la căutarea infractorilor. Aceste sisteme asigură stocarea, păstrarea, transmiterea și eliberarea de informații la cererea organelor de drept și totodată este posibilă și reînnoirea informațiilor învechite.

O posibilitate relativ nouă în căutarea informațiilor, care poate fi accesată de oricine, în care s-ar regăsi unele componente ale activității infracționale este rețeaua internet, unde se publică liber informații ale diferitor organizații sau ale structurilor informaționale. Internetul oferă subdiviziunilor operative posibilități adăugătoare de stocare, sistematizare și cercetare a datelor care prezintă interes pentru activitatea operativă.

Din practica activității organelor afacerilor interne este de menționat că la elucidarea elementelor și cercetarea infracțiunilor din domeniul de activitate bancară apar un șir de dificultăți, care sunt condiționate de: constatarea complicată a faptului comiterii de infracțiune; fixarea complicată a urmelor infracțiunii; necesitatea de prelucrare a unui volum mare de informație; calificarea complicată a acțiunilor infracționale; lipsa cunoștințelor în domeniul economic și a deprinderilor din activitatea bancară, lipsa competenței și supraîncărcarea colaboratorilor organelor afacerilor interne; greșelile organizațiilor care efectuează auditul etc. În concluzie, din punctul de vedere ale mării majorității a specialiștilor din

domeniu, cercetarea cu succes a infracțiunilor din domeniul de activitate bancară este redusă semnificativ în funcție de împrejurările concrete de comitere a infracțiunii.

Concluzie. În procesul exercitării sarcinilor lor specifice, organele de drept contribuie esențial la prevenirea criminalității. Pentru unele din ele prevenirea infracțiunilor și a altor încălcări de lege constituie o obligațiune primordială [12, p. 110]. În activitatea subdiviziunilor organelor afacerilor interne există și o serie de alte probleme, marea majoritate din ele fiind în strânsă legătură de cauzalitate cu slaba finanțare a Ministerului Afacerilor Interne. Cu toate acestea, economisind pe seama dezvoltării serviciilor operative, care suferă de o insuficiență a resurselor materiale întru efectuarea activităților de cercetare și a măsurilor operative de căutare, statul pierde posibilități imense de a contracara infracționalitatea economică în general și, printre altele, colaboratori calificați. Considerăm că modificarea principiilor de salarizare în concordanță cu dezvoltarea tehnico-materială, inclusiv diferențierea stimulării materiale în funcție de rezultatele obținute și calitatea muncii ar duce la activizarea activității tuturor colaboratorilor serviciului operativ, cointeresarea în atingerea rezultatelor pozitive pe fiecare dosar în parte și atragerea în rândurile colaboratorilor organelor de drept a unui contingent de persoane de înaltă calificare.

Nu mai puțin actuală este problema colaborării instituționale. După cum este de observat, mecanismul comiterii de infracțiuni care atentează la diferite ramuri ale economiei naționale în condițiile actuale a suferit schimbări esențiale. Astfel, în strânsă legătură cu comiterea infracțiunilor împotriva vieții și sănătății persoanelor și a proprietății acestea se află activitatea comercială ilegală, luarea de mită, darea de mită și alte acțiuni ilegale. Totodată, infracțiunile săvârșite împotriva vieții și sănătății persoanei de cele mai dese ori sunt comise din motive precum: împărțirea domeniilor de influență economică între grupările criminale; monopolizarea activității în unele ramuri sau subramuri ale economiei naționale etc. Din acest considerent activita-

tea agenturii subdiviziunilor operative trebuie să fie bazată pe un schimb intens de informații cu alte servicii operative a căror activități se intersectează cu constatarea, cercetarea și descoperirea infracțiunilor comise în domeniul de activitate bancară sau esența cărora constă în identificarea persoanelor care prezintă interes operativ în sfera criminală, cu folosirea ultimelor în descoperirea figuranților din domeniul activității infracționale bancare.

Bibliografie

1. Кунин Я.А., Банковское право США, Москва, 1992, с. 5.
2. Аванесов Г.А., Криминология, Москва, 1984, с. 126.
3. Бурлаков В.Н., Орехов В.В., Индивидуальнопредупреждение преступлений, Ленинград, 1988, с. 109.
4. Алексеев А.И., Криминология и профилактика преступлений: Учебник, Москва, 1989, с. 221.
5. Голина В.В., Криминологическая профилактика, предотвращение и пресечение преступлений, Киев, 1980, с. 61.
6. Кудрявцев В.Н., Эминов В.Е., Криминология, Москва, 1997, с. 103-143
7. Legea cu privire la Banca Națională a R. M. nr. 548-XIII din 21.07.1995 art. 1-5
8. Аминов Д.И. Уголовно-правовая охрана кредитно-финансовых отношений.- Челябинск, 1999.-р.124.
9. Legea cu privire la procuratură nr. 294 XVI din 25 decembrie 2008.
10. Legea cu privire la poliție și statutul polițistului nr. 320 din 27 decembrie 2012.
11. Legea cu privire la activitatea operativă de investigații nr. 45 XIII din 12.04.1994.
12. LARII Iurie, Criminologie, Chișinău, Ed. „Elena V.I.” 2004, p.110.

RECENZENT: Iurie LARII, doctor în drept, conferențiar universitar

Vitalie TELIPAN,

lector universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”,
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand,

NOȚIUNEA DE PREJUDICIU PATRIMONIAL ȘI REPARAREA ACESTUIA ÎN URMA COMITERII ACCIDENTULUI RUTIER

Rezumat

În conformitate cu normele generale privind răspunderea civilă, persoana care a suferit un prejudiciu cauzat în urma comiterii accidentului rutier, are dreptul la repararea acestuia în mărime completă. Aceasta înseamnă că el trebuie să fie pus într-o situație cât mai aproape de starea anterioară comiterii accidentului rutier.

Cuvinte-cheie: răspundere civilă, accident rutier, prejudiciu material, responsabilitate.

Summary

Under general rules on civil liability, the person who suffered an injury caused in road accident, is entitled to restore all the damage in full length. It means that he must be put in a situation as close as possible to the previous state of committing road accident.

Keywords: civil liability, road accident, material damage, responsibility.

Introducere. În virtutea regulilor generale privind responsabilitatea civilă, persoana care a suferit un prejudiciu are dreptul la repararea lui integrală. În sensul că ea trebuie să fie pusă într-o situație cât mai apropiată posibil de cea pe care a avut-o anterior producerii faptului prejudiciabil. Principiul reparării integrale a prejudiciilor cauzate impune persoanei responsabile o reparare corespunzătoare nu doar a prejudiciilor nepatrimoniale, ci și a prejudiciilor de natură patrimonială, produse prin săvârșirea aceluiași fapt ilicit sau prin fapte ilicite diferite.

Metode de cercetare științifică aplicate: istorică, logică, comparativă și interpretativă.

Rezultate obținute și discuții. În literatura de specialitate prejudiciul patrimonial (material) cunoaște mai multe definiții. Astfel, unii autori definesc prejudiciul patrimonial ca fiind o diferență între starea materială a persoanei vătămate existentă până la săvârșirea faptei ilicite și după săvârșirea acesteia [1, p. 9].

Alți autori definesc prejudiciul patrimonial ca fiind consecințele negative cu caracter patrimonial, ce pot fi evaluate pecuniar, ale faptei ilicite, apărute ca urmare a lezării intereselor sau drepturilor subiective patrimoniale ale persoanei și implică un contact material.

Prejudiciul patrimonial poate apărea sub forma: prejudiciului efectiv și a venitului ratat. Aceste două forme de manifestare a

prejudiciilor patrimoniale decurg din conținutul art. 14, alin. (2) CC RM potrivit căruia „se consideră prejudiciu cheltuielile pe care persoana lezată într-un drept al ei le-a suportat sau urmează să le suporte la restabilirea dreptului încălcat, pierderea sau deteriorarea bunurilor sale (prejudiciu efectiv), precum și beneficiul neobținut prin încălcarea dreptului (venitul ratat).”

Venitul ratat constituie lipsa obținerii unor bunuri patrimoniale sau a venitului bănesc pe care partea vătămată le-ar fi putut obține în condițiile circuitului civil, dacă nu ar fi fost săvârșită fapta ilicită. Venitul ratat se caracterizează prin lipsa de sporire a patrimoniului, deși acesta putea și trebuia să sporească, dacă nu ar fi fost săvârșită fapta ilicită [2, p. 100].

Pentru a obține repararea venitului ratat, persoana vătămată trebuie să probeze că a putut și trebuia să primească anumite venituri și numai încălcarea dreptului său de către autorul faptei ilicite a fost cauza că nu a obținut acest venit.

Venitul ratat se bazează deci pe corelația categoriilor posibilitate și realitate [3, p. 161]. Disponind încasarea venitului ratat, judecătorul trebuie să țină cont în primul rând de faptul că posibilitatea obținerii acestui venit a existat în calitate de realitate obiectivă și nu ca reprezentare subiectivă a persoanei vătămate. Partea vătămată trebuie să probeze, de

asemenea, mărimea venitului neobținut în urma săvârșirii faptei ilicite. La determinarea mărimii venitului ratat trebuie să reieșim din condițiile reale ale circuitului civil și să nu invocăm presupuneri cu privire la venituri eventuale.

În ceea ce privește repararea prejudiciului patrimonial cauzat în urma comiterii accidentelor rutiere, aceasta comportă un caracter diferit în funcție de situația concretă apărută în urma provăcării prejudiciului.

Stabilirea prejudiciilor în caz de vătămare a sănătății în urma accidentelor rutiere comportă soluții diferite în funcție de două ipoteze: prima ipoteză este aceea în care vătămarea sănătății nu a avut consecințe de durată; cea de-a doua ipoteză este aceea în care vătămarea sănătății ori a integrității corporale a avut drept urmare pierderea ori reducerea capacității de muncă.

În prima ipoteză, pentru stabilirea prejudiciilor se iau în considerare cheltuielile suportate de către partea vătămată pentru restabilirea sănătății - cheltuieli determinate de îngrijirea medicală, alte asemenea cheltuieli - și, eventual, diferența dintre retribuție și sumele primite pe durata concediului medical până la însănătoșire ori retribuția de care a fost lipsită pe această perioadă. De regulă, despăgubirile se acordă sub forma unei sume globale[3, p. 161].

În ipoteza în care vătămarea sănătății ori a integrității corporale a avut drept urmare pierderea sau diminuarea capacității de muncă, în practică se pot ivi variate situații, care necesită soluții diferențiate.

Aceste situații diferă, la rândul lor, după cum: persoana vătămată era încadrată în câmpul muncii; persoana vătămată, deși majoră, nu era încadrată în câmpul muncii; persoana vătămată nu a împlinit vârsta majoratului.

În cazul în care persoana vătămată era încadrată în câmpul muncii, o primă situație este aceea în care victima a suferit o reducere a veniturilor, pe care le dobânda anterior, ca urmare a pierderii ori diminuării capacității sale de muncă. În această situație victima este îndreptățită să primească, de regulă sub forma unor prestații periodice, diferența dintre

pensia sau ajutorul social primit de la asigurațiile sociale și veniturile lunare de care a fost lipsită ca urmare a vătămării suferite în urma accidentului rutier. De asemenea, victima trebuie să se adreseze mai întâi asiguraților sociale pentru obținerea pensiei și, apoi, printr-o acțiune civilă subsidiară pentru obținerea, de la persoana ce a comis accidentul rutier, a diferenței destinate pentru acoperirea integrală a prejudiciul suferit[3, p. 162].

Pentru calcularea veniturilor lunare de care a fost lipsită victima, trebuie să fie luată în considerare, de regulă, retribuția pe care aceasta o primea anterior vătămării. De asemenea, uneori, pot fi avute în vedere și sumele convenite pentru orele suplimentare pe care victima le presta anterior în mod obișnuit și pe care nu mai este în măsură să le presteze; majorarea de retribuție de care partea vătămată ar fi beneficiat în mod cert, dacă și-ar fi continuat activitatea obișnuită; împrerurarea că victima prejudiciului putea beneficia de salariul convenit pentru o anumită funcție, decât până la împlinirea unei vârste determinate, după cum menținerea în această funcție nu era posibilă, potrivit legii.

O a doua situație este aceea în care veniturile victimei încadrate în muncă nu au suferit diminuări, deși integritatea corporală și însăși capacitatea de muncă a acesteia au fost prejudiciate, ca urmare a comiterii accidentului rutier. Considerăm că în această situație pot fi acordate despăgubiri bănești, pornindu-se de la ideea că este necesar ca victima să depună eforturi mai mari pentru realizarea aceluiași randament, are nevoie de îngrijiri suplimentare, ceea ce necesită cheltuieli suplimentare, este necesar să dobândească eventual o nouă calificare profesională etc.

O a treia situație este aceea în care, ulterior stabilirii despăgubirilor, au intervenit anumite modificări în capacitatea de muncă a persoanei vătămate, fie în sensul înrăutățirii, fie în sensul îmbunătățirii acestei capacități.

În situația în care persoana care a fost prejudiciată și-a recăpătat total sau parțial capacitatea de muncă, este posibilă reexaminarea despăgubirilor acordate, adică poate fi redusă sau chiar sistată plata în viitor, ținân-

du-se cont de posibilitatea încadrării sau reîncadrării persoanei vătămate în câmpul muncii. Pasivitatea de care titularul despăgubirii dă dovadă în căutarea unui nou loc de muncă nu poate împiedica reducerea ori sistarea plății despăgubirilor stabilite inițial. Desigur că, în ipoteza în care se va face dovada că reîncadrarea în câmpul muncii nu a fost posibilă, deși persoana vătămată a dat dovadă de diligență făcând demersurile necesare în acest scop, despăgubirile nu vor putea fi reduse sau sistate. În legătură cu această din urmă situație, în literatura de specialitate s-a pus problema posibilității obținerii de către persoana vătămată, care nu s-a mai putut încadra în câmpul muncii, a ajutorului de șomaj. Apreciem că într-o astfel de ipoteză victima accidentului rutier este îndreptățită să primească în continuare diferența dintre veniturile obținute anterior vătămării ei și cuantumului ajutorului de șomaj, dacă diminuarea capacității de muncă a determinat imposibilitatea încadrării într-un alt loc de muncă.

Considerăm că despăgubirile acordate se pot majora sistematic, în cazul în care starea sănătății victimei s-a înrăutățit ori pensia de invaliditate s-a micșorat, ca urmare a încadrării într-un alt grad de invaliditate sau în alte asemenea cazuri [3, p. 164].

O situație deosebită este aceea în care persoana a cărei sănătate ori integritate corporală a fost vătămată era, la data vătămării, o persoană majoră, însă neîncadrată în câmpul muncii. Dificultatea problemelor ce se pun în această situație decurge din lipsa unui criteriu obiectiv, în funcție de care să se stabilească despăgubirea – criteriu care, în cazul persoanei încadrate în câmpul muncii, îl constituie salariul pe care aceasta îl primea – , precum și din împrejurarea că este posibil ca persoana vătămată să nu-și fi pierdut în întregime capacitatea de muncă și deci să aibă posibilitatea dobândirii unor venituri prin desfășurarea unei activități.

Două opinii s-au confruntat în stabilirea criteriului de determinare a cuantumului despăgubirii cuvenite persoanei vătămate în situația menționată: o primă opinie a fost aceea că în cazul persoanei care, neavând calitatea de

persoană încadrată în câmpul muncii, a suferit o diminuare sau chiar pierderea capacității de muncă, stabilirea veniturilor de care a fost lipsită să se facă prin luarea în considerare a salariului minim aplicabil în economia națională; o a doua opinie, pe care o susținem și noi, este aceea de a se adopta nu un criteriu abstract de genul celui propus în opinia precedentă, ci, dimpotrivă, un criteriu concret, care să țină seama de daunele suferite efectiv de persoana prejudiciată, așa cum rezultă din împrejurările de fapt și din situația personală a acesteia. Credem că în stabilirea despăgubirilor acordate persoanei vătămate urmează a se ține seama de valoarea reală a prestațiilor ei, fie în gospodăria casnică, fie ca muncitor zilier, fie în orice alt loc de muncă, asigurându-se, astfel, o acoperire justă și integrală a pagubei suferite, corespunzătoare cantității de muncă pe care nu o mai poate presta.

În sfârșit, o situație specială este aceea a stabilirii prejudiciilor în cazul în care persoana a cărei sănătate ori integritate corporală a fost vătămată ca urmare a comiterii accidentului rutier nu a împlinit încă vârsta majoratului. În stabilirea cuantumului despăgubirilor se apelează la un criteriu concret, ținându-se seama de împrejurările de fapt, de situația persoanei vătămate, de îngrijirile pe care aceasta trebuie să le primească, de cheltuielile și eforturile suplimentare pe care trebuie să le facă pentru dobândirea unei calificări adecvate stării sale de sănătate etc. În funcție de împrejurări, cuantumul despăgubirilor poate fi reexaminat la data la care victima s-a încadrat în câmpul muncii, în cazul în care veniturile astfel realizate sunt mai mici decât cele pe care le-ar fi putut obține dacă nu ar fi intervenit reducerea capacității sale de muncă.

În cazul în care în urma accidentului rutier s-a cauzat moartea unei persoane, se pune problema reparării prejudiciilor patrimoniale suferite de persoanele apropiate defunctului.

Înainte de toate este de reținut obligația care revine autorului accidentului rutier de a repara prejudiciile care au rezultat din plata cheltuielilor medicale și a cheltuielilor de înmormântare, indiferent de faptul că aceste cheltuieli au fost făcute de persoane aflate în

întreținerea defunctului ori de alte persoane. Astfel, potrivit art.1419, alin. (4) CCRM „persoanele obligate să repare prejudiciul cauzat prin deces vor fi ținute să compenseze și cheltuielile de înmormântare necesare, ținând cont de statutul social al defunctului și de obiceiurile locale, persoanei care le-a suportat”.

În ceea ce privește despăgubirile acordate persoanelor apropiate defunctului, o primă distincție care trebuie făcută este aceea după cum persoanele rămase au dreptul la pensie de urmaș din partea asigurărilor sociale ori nu au acest drept.

Dacă cei îndreptățiți la despăgubire au dreptul la pensie de urmaș, ei trebuie să se adreseze mai întâi asigurărilor sociale pentru stabilirea pensiei și numai dacă pensia nu acoperă integral prejudiciul încercat, prin pierderea întreținătorului, pot sesiza instanța judecătorească. Pentru stabilirea despăgubirilor în completare trebuie să fie luate în considerare sumele de bani pe care defunctul le afecta pentru întreținerea și pregătirea profesională a celui ce beneficiază de pensia de urmaș.

Dacă persoanele care se aflau în întreținerea defunctului nu au dreptul la pensie de urmaș, se pot ivi mai multe probleme cu privire la obligația de reparare a prejudiciului.

O primă problemă a fost aceea a persoanelor care au vocația să ceară despăgubiri. Este în afară de discuție că persoana care, potrivit Codului familiei, primea efectiv întreținere de la defunct este îndreptățită să obțină despăgubiri de la autorul faptei cauzatoare de moarte.

În practica judiciară precum și în literatura de specialitate s-a pus și problema persoanelor care se aflau în fapt în întreținerea defunctului, deși aceste persoane nu aveau un drept la întreținere. Credem că trebuie recunoscut dreptul la despăgubiri și acestor persoane, dacă întreținerea acordată prezenta un caracter de stabilitate, care justifica presupunerea că ar fi fost acordată și în viitor.

În ceea ce privește acordarea despăgubirilor convenite celor cu drept la întreținere sau celor care primeau în fapt întreținere de la cel decedat, instanțele au admis obligarea la plată, chiar dacă cel ce primea întreținerea avea unele venituri personale din muncă, pensie

sau orice alt fel de venituri.

Dacă cel ce primea întreținerea nu era încadrat în muncă, deși era major și nu depășise vârsta pensionării, trebuie menționat că el nu poate pretinde ca și pe viitor să i se asigure de către cel vinovat de moartea victimei aceleași condiții pe care le avea în timpul vieții celui care presta întreținerea, fără ca să se încadreze în muncă.

În ceea ce privește modalitatea de plată a despăgubirilor convenite celor aflați în întreținerea persoanei vătămate, legiuitorul a stabilit în art. 1420, alin.(1) CCRM că „plata despăgubirilor pentru prejudiciul cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces se efectuează în rate lunare”. Conform art. 1420, alin. (3) CCRM, instanța de judecată poate stabili repararea prejudiciului „în formă de plată unică pentru o perioadă de cel mult trei ani”, dacă persoana îndreptățită de a primi despăgubiri a depus o cerere întemeiată în acest sens, „ținând cont de posibilitățile persoanei responsabile”.

Referitor la cuantumul prestației lunare la care poate fi obligat autorul prejudiciului, trebuie pornit de la principiul conform căruia prestația constituie o despăgubire și nu o pensie de întreținere, astfel încât criteriul stării materiale a plătitorului nu poate fi reținut. Drept urmare, autorul prejudiciului, indiferent de propria sa situație materială, urmează să acopere prestațiile pe care le plătea victima, prestații de care urmașii acesteia sau persoanele aflate în întreținerea ei au fost lipsite.

În legătură cu obligarea autorului prejudiciului la plata unei prestații periodice, se pune în prezent problema fluctuațiilor valorii monedei naționale, împrejurare care poate determina caracterul derizoriu al unor asemenea despăgubiri.

Această problemă se poate rezolva în două moduri: fie prin pronunțarea unor hotărâri în care instanța de judecată să prevadă ea însăși un mod de indexare a sumei ce se cuvine persoanei vătămate cu titlu de prestație periodică, în funcție de criterii diverse (costul vieții, salariul minim pe economie etc); fie prin intervenția legiuitorului, care să reglementeze

expres o modalitate de indexare automată a acestor prestații periodice.

Întrucât prima soluție este aptă să genereze dispute teoretice și o jurisprudență contradictorie, ne pronunțăm în favoarea tranșării acestui important aspect pe cale legislativă [4, p. 566].

O altă problemă ce apare în legătură cu repararea prejudiciului patrimonial cauzat în urma accidentului rutier este cea a reparării prejudiciilor patrimoniale cauzat în urma deteriorării sau distrugerii bunurilor aflate în autovehiculele antrenate în accidentul rutier, precum și a bunurilor personale aflate asupra persoanei.

Potrivit art. 14, alin.(2) CC RM, „Se consideră prejudiciu cheltuielile pe care persoana lezată într-un drept al ei le-a suportat sau urmează să le suporte la restabilirea dreptului încălcat, pierderea sau deteriorarea bunurilor sale (prejudiciu efectiv), precum și beneficiul neobținut prin încălcarea dreptului (venitul ratat).” Din cele expuse mai sus putem afirma că persoana care este vinovată de producerea accidentului rutier este obligată să repare prejudiciul patrimonial rezultat prin pierderea sau deteriorarea bunurilor. Legiuitorul, în conținutul normei prevăzute la art. 14, alin.(2) CC RM, nu a determinat clar care bunuri urmează a fi reparate, de aceea putem afirma că persoana care prin acțiunile sale ilicite a cauzat prejudicii patrimoniale trebuie să repare toate bunurile ce au fost deteriorate sau distruse. Această afirmație se bazează pe sintagma „pierderea sau deteriorarea bunurilor” din prevederile legale expuse mai sus. De asemenea, această părere este întărită de legiuitor prin prevederile Legii Republicii Moldova cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule nr. 414-XVI din 22.12.2006, în art. 15, alin. (4) care prevede: „la avariarea sau distrugerea de bunuri, despăgubirea de asigurare se acordă pentru bunurile aflate în afara autovehiculului care a produs accidentul, cu excepția celor specificate la art.16, iar pentru bunurile aflate în acel autovehicul, numai dacă ele nu erau transportate în baza unui raport contractual încheiat cu posesorul sau cu utilizatorul au-

tovehiculului, precum și dacă nu aparțineau posesorului sau utilizatorului răspunzător de accident”. Cuvintele-cheie care pot fi folosite în argumentarea faptului că persoana responsabilă de producerea accidentului rutier trebuie să repare și prejudiciul patrimonial cauzat prin deteriorarea sau distrugerea bunurilor personale aflate asupra persoanei sau a bunurilor aflate în autovehiculele antrenate în accidentul rutier sunt: „bunurile aflate în afara autovehiculului care a produs accidentul” precum și „bunurile aflate în acel autovehicul, dacă ele nu erau transportate în baza unui raport contractual sau nu aparțineau utilizatorului sau posesorului” autovehiculului responsabil de producerea accidentului rutier. Dacă prejudiciul patrimonial cauzat prin deteriorarea sau distrugerea bunurilor aflate în autovehiculul responsabil de producerea accidentului rutier urmează a fi reparat, rezultă că și prejudiciul patrimonial cauzat prin deteriorarea sau distrugerea bunurilor aflate în celelalte autovehicule antrenate în accidentul rutier urmează a fi reparat de către persoana care prin acțiunile ilicite ale sale a dus la producerea accidentului rutier sau, în caz de existență a unui contract de asigurare de răspundere civilă auto sau asigurare de bunuri, de către compania de asigurare.

Important este ca persoana care solicită repararea prejudiciului patrimonial cauzat ca rezultat al comiterii accidentului rutier să dovedească legătura cauzală dintre acțiunile ilicite ale persoanei vinovate și pagubele cauzate, precum și mărimea acestora prin prezentarea de probe.

Astfel, luând în considerare cele expuse mai sus, pot concluziona că orice persoană care se află în autovehiculul responsabil de producerea accidentului rutier, cu excepția utilizatorului sau posesorului acestuia, precum și a altei persoane care se face vinovată de producerea accidentului rutier, sau în orice alt autovehicul antrenat în accidentul rutier are dreptul de a solicita repararea prejudiciului patrimonial cauzat în urma comiterii accidentului rutier exprimat prin deteriorarea sau distrugerea bunurilor aflate asupra sa (bijuterii, ceas, telefon mobil etc.) sau aflate în

autovehiculele antrenate în accidentul rutier (aparate electrocasnice, obiecte de artă etc.).

O altă problemă ce necesită a fi soluționată este cea a reparării prejudiciului patrimonial cauzat în urma comiterii accidentului rutier în caz de extremă necesitate.

Conform art. 1402, alin.(1) CC RM, „prejudiciul cauzat de o persoană în caz de extremă necesitate urmează a fi reparat de ea”. Alin.(2) al aceluiași articol prevede că „luând în considerație împrejurările în care a fost cauzat prejudiciul, instanța de judecată poate obliga la repararea lui terțul în al cărui interes a acționat autorul prejudiciului sau poate exonera de obligația de reparare, integral sau parțial, atât autorul prejudiciului, cât și terța persoană”.

Potrivit art. 38, alin.(2) CP RM, „Este în stare de extremă necesitate persoana care săvârșește fapta pentru a salva viața, integritatea corporală sau sănătatea sa, a altei persoane ori un interes public de la un pericol iminent care nu poate fi înlăturat altfel”.

Astfel, rezultă că persoana care se află în caz de extremă necesitate poate cauza un prejudiciu patrimonial ca rezultat al comiterii accidentului rutier pentru a preveni survenirea unor urmări mai grave asupra sa, a altei persoane sau asupra unui interes public.

Pentru a aprecia mai corect și mai ușor de către cine urmează să fie reparat prejudiciul patrimonial cauzat ca urmare a comiterii accidentului rutier în caz de extremă necesitate, propun ca aceste prejudicii patrimoniale să fie clasificate în:

- prejudicii patrimoniale cauzate ca urmare a comiterii accidentului rutier în caz de extremă necesitate, de către persoana responsabilă de producerea accidentului rutier, pentru prevenirea survenirii unor urmări mai grave în „favoarea” acesteia;

- prejudicii patrimoniale cauzate ca urmare a comiterii accidentului rutier în caz de extremă necesitate, de către persoana responsabilă de producerea accidentului rutier, pentru prevenirea survenirii unor urmări mai grave în „favoarea” terțelor persoane sau unui interes public.

Astfel, dacă prejudiciul patrimonial este

cauzat de către persoana responsabilă de producerea accidentului rutier în „favoarea” sa, atunci repararea prejudiciului rămâne pe seama acestei persoane.

În cel de-al doilea caz când prejudiciul patrimonial este cauzat de către persoana responsabilă de producerea accidentului rutier în „favoarea” terței persoane sau unui interes public, cred că acesta trebuie să fie reparat de către persoana în al cărui interes a acționat autorul prejudiciului. În cazul în care prejudiciul patrimonial a fost cauzat nemijlocit persoanei în „favoarea” cui a acționat autorul prejudiciului, atunci atât acesta din urmă, cât și persoana păgubită pot fi exonerate de obligația de a repara prejudiciul patrimonial cauzat.

Însă poate apărea situația când prejudiciul patrimonial cauzat ca urmare a comiterii accidentului rutier în caz de extremă necesitate a fost cauzat pentru prevenirea survenirii unor urmări mai grave asupra unei persoane minore sau care se află în imposibilitatea de a conștientiza acțiunile sale sau de a le dirija. În acest caz, considerăm că prejudiciul patrimonial cauzat trebuie să fie reparat de către părinții acestei persoane sau de către tutorele, curatorul sau de către organul specializat în a cărui supraveghere se află persoana respectivă.

Altă situație poate apărea când persoana în interesul căreia a acționat autorul prejudiciului nu recunoaște sau neagă faptul că autorul prejudiciului a cauzat anumite prejudicii patrimoniale unei terțe persoane pentru a preveni survenirea unor urmări mai grave asupra persoanei în al cărui interes s-a acționat. În acest caz cred că trebuie dispusă efectuarea unei expertize având ca rezultat expunerea, în raportul de expertiză, a împrejurărilor, factorilor și altor circumstanțe care ar demonstra faptul că în cazul în care nu era înlăturat pericolul puteau surveni urmări mai grave pentru persoana în al cărui interes a acționat autorul prejudiciului.

O altă problemă este cea a reparării prejudiciului patrimonial cauzat ca urmare a comiterii accidentului rutier în caz fortuit. În asemenea caz, considerăm că nimeni nu este obligat să repare prejudiciul patrimonial cauzat. Prin prejudiciu patrimonial cauzat ca

urmare a comiterii accidentului rutier în caz fortuit putem înțelege acel prejudiciu care a fost cauzat în timpul calamităților naturale, exploziilor nucleare etc. Credem că aceasta se datorează faptului că nimeni nu poate prevedea ce se poate întâmpla în cazurile fortuite, iar prejudiciul este provocat din cauza survenirii unei situații care face imposibilă acțiunea conform voinței autorului.

Concluzii. Analizînd cele expuse mai sus, constatăm că în literatura de specialitate nu s-a conturat o definiție unanim recunoscută a prejudiciilor patrimoniale, însă majoritatea cercetătorilor în domeniu susțin opinia conform căreia pentru ca prejudiciul patrimonial cauzat în urma comiterii accidentului rutier să fie susceptibil de reparație, el trebuie să fie direct, cert și să nu fi fost reparat încă. Dacă aceste condiții nu sunt întrunite, atunci prejudiciul nu mai poate fi reparat. La stabilirea cuantumului despăgubirilor nu are importanță gravitatea vinovăției, autorul prejudiciului răspunde integral, chiar și pentru fapta ilicită săvârșită din imprudență.

Repararea prejudiciului patrimonial cauzat în urma comiterii accidentelor rutiere se consideră atât prejudiciul efectiv, cât și beneficiul ratat.

Referitor la propunerile pe marginea subiectului studiat, considerăm oportun modificarea legislației astfel încât la calculul prejudiciilor patrimoniale cauzate în urma comiterii unui accident rutier să nu fie luată în calcul uzura pieselor deteriorate sau distruse. Prin aplicarea uzurii nu sunt protejați pe deplin nici asigurații, nici terțele persoane păgubite în urma producerii accidentului rutier. De asemenea, propunem ca companiile de asigurare să indexeze anual venitul ratat al victimelor care în urma accidentelor rutiere au devenit invalide sau a fost diminuată ca-

pacitatea de muncă.

Referințe bibliografice

1. Малеин Н.С., «Возмещение вреда, причинённого личности», Москва, Издательство: Юридическая литература, 1965.
2. Поляков И.Н., «Ответственность по обязательствам вследствие причинения вреда», Москва, Городец, 1998; Иоффе О.С. «Обязательственное право», Москва, Юридическая литература, 1975.
3. С. Stănescu, C. Bîrsan, Dreptul civil. Teoria generală a obligațiilor, București, Editura ALL, 1998.
4. B. Starck, Droit civil. Obligations. 1. Responsabilité délictuelle, troisième édition, Litec, Paris, 1988.
5. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 082 din 22.06.2002.
6. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225-XVI din 30.05.2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 11-115 din 12.06.2003.
7. Legea „Cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule” nr. 414-XVI din 22.12.2006, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 32-35/112 din 09.03.2007.
8. Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr. 13/1 din 03.04.2008 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de determinare a uzurii în cazul pagubelor produse la autovehicule, publicată în Monitorul Oficial nr. 90 din 20.05.2008.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, red.-șef: Simion Carp ; Acad. „Ștefan cel Mare” a Min. Afacerilor Interne al Rep. Moldova. – Chișinău : Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, 2015 – . – ISBN 978-9975-935-99-9. – ISSN 1857-0976.

Nr. 2: Științe juridice – 2015. – 115 p. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. rom., engl., fr. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. și în subsol. – 100 ex. – ISBN 978-9975-121-53-8.

34:378.4(478-25)(082)=135.1=161.1

A 15

Editor:

Ruslan CONDRAT

Redactare:

Gheorghe CHIRIȚĂ

Tehnoredactare

și procesare computerizată:

Svetlana COJUHARI

Coperta:

Rodica BULAI